

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANA BİLİM DALI

KASTAMONU KENT MERKEZİNDE BULUNAN TARİHİ
ÇEVRELERİN GÖRSEL PEYZAJ KALİTE
DEĞERLENDİRMESİ

SENA AYVADOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PROF. DR. SEVGİ ÖZTÜRK

HAZİRAN - 2024

KASTAMONU

TEZONAYI

Sena AYWADOĞLU tarafından hazırlanan “**KASTAMONU KENT MERKEZİNDE BULUNAN TARİHİ ÇEVRELERİN GÖRSEL PEYZAJ KALİTE DEĞERLENDİRMESİ** ” adlı tez çalışmasının savunma sınavı **12.06.2024** tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir .

Danışman	Prof. Dr. Sevgi ÖZTÜRK Kastamonu Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Elif AYAN ÇEVEN Kastamonu Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Tutku AK ERKEN Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş olan bu tez Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunca onanmıştır.

Enstitü Müdürü	Doç. Dr. Selçuk MEMİŞ	
----------------	-----------------------	-------

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Sena AYVADOĞLU

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KASTAMONU KENT MERKEZİNDE BULUNAN TARİHİ ÇEVRELERİN GÖRSEL PEYZAJ KALİTE DEĞERLENDİRMESİ

SENA AYVADOĞLU

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANA BİLİM DALI
DANIŞMAN: PROF. DR. SEVGİ ÖZTÜRK

Tarihi çevreler, sahip oldukları tarihi, kültürel ve mimari özellikleri ile geçmiş dönemler hakkında detaylar ve ipuçları vermekle birlikte bulundukları kentlere önemli bir değer katmaktadırlar. Kent kimliğini oluşturan eşsiz kültürel değerlere sahip çıkan tarihi çevreler, kentlerin devamlılıklarını sağlamada önemli role sahiptirler. Bu bağlamda, tarihi çevrelerde yapılacak olan görsel peyzaj kalite değerlendirme çalışmaları, gelecekte yapılması planlanan tasarım ve planlama çalışmaları için önemli bir altlık olacaktır. Tez çalışması kapsamında, Kastamonu kent merkezi sit alanı içerisinde bulunan ve şehrin ilk tarihi çevrelerini oluşturan Kastamonu Kalesinin kuzey ve güney rotalarının görsel peyzaj kalitelerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda; oluşturulan rotalar üzerinde belirlenen alanlardan fotoğraflar çekilmiştir. Her rotadan 5 adet olmak üzere toplamda 10 fotoğraf meslek uzmanları tarafından değerlendirme yapılması amacıyla seçilmiştir. Fotoğrafların değerlendirmesi için 6 ana parametre (tarihsellik, uyum, okunabilirlik, mekânsal algı, konfor, kimlik ve aidiyet) ve bunların alt kriterlerini oluşturan 25 alt parametre seçilmiştir. Alanların görsel peyzaj kalite karakterlerini objektif olarak yansıtılması amacıyla 25 kişilik uzman grup tarafından foto-anket değerlendirmesi yapılmıştır. Katılımcıların (+) ve (-) olarak işaretleme yaptığı kriterler gösterge puanı 4 ile çarpılarak toplamda 100 puan üzerinden değerlendirilmiştir. Her bir (+) işaretleme 4 puan ve her bir (-) işaretleme ise 0 puana eşittir. Foto-anket değerlendirmesi sonucunda tüm puanlar Excel programına işlenerek, aritmetik ortalamaları bulunmuş ve her bir rotanın görsel peyzaj kalite puan değerleri hesaplanarak birbiriyle kıyaslaması yapılmıştır. Çalışma sonucunda, Kastamonu Kalesi kuzey rotası görsel peyzaj kalite değerlendirme puanı 66,88 ve Kastamonu Kalesi güney rotası görsel peyzaj kalite değerlendirme puanı 51,68 bulunmuştur. Tüm parametrelerde kuzey rotanın puan değerleri yüksek çıkmış olup, rotada en çok tarihsellik, mekânsal algı, kimlik ve aidiyet parametreleri öne çıkmaktadır. Güney rotada ise öne çıkan parametreler şunlardır; kimlik ve aidiyet, tarihsellik ve okunabilirlik. Elde edilen veriler ışığında, Kastamonu ili tarihi çevrelerinde yapılan görsel peyzaj kalite çalışması ile birlikte gelecekte yapılması planlanan tasarım ve uygulama çalışmalarına rehberlik oluşturabilecektir.

ANAHTAR KELİMELER:Görsel kalite, görsel peyzaj kalite değerlendirmesi, tarihi çevre, Kastamonu

Haziran 2024, 98 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

VISUAL LANDSCAPE QUALITY ASSESSMENT OF HISTORICAL ENVIRONMENTS IN KASTAMONU CITY CENTER

SENA AYVADOGLU

**KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SCIENCE
DEPARTMENT OF LANDSCAPE ARCHITECTURE
SUPERVISOR:PROF. DR. SEVGI OZTURK**

Historical environments add significant value to the cities they are located in, providing details and clues about past periods with their historical, cultural and architectural features. Historical environments that protect the unique cultural values that form the urban identity have an important role in ensuring the continuity of cities. In this context, visual landscape quality assessment studies to be carried out in historical environments will be an important basis for future design and planning studies. Within the scope of the thesis study, it was aimed to determine the visual landscape quality of the north and south routes of Kastamonu Castle, which is located in the protected area of Kastamonu city center and constitutes the first historical surroundings of the city. In accordance with this purpose; photographs were taken from designated areas on the created routes. A total of 10 photographs, 5 from each route, were selected for evaluation by professional experts. For the evaluation of the photographs, 6 main parameters (historicity, coherence, legibility, spatial perception, comfort, identity and sense of place) and 25 sub-parameters that constitute their sub-criteria were selected. A photo-survey evaluation was conducted by a group of 25 experts in order to objectively reflect the visual landscape quality characters of the areas. The criteria marked by the participants as (+) and (-) were evaluated out of a total of 100 points by multiplying the indicator score by 4. Each (+) marking equals 4 points and each (-) marking equals 0 points. As a result of the photo-survey evaluation, all scores were has been processed into the Excel program, their arithmetic averages were found, and the visual landscape quality score values of each route were calculated and compared with each other. As a result of the study, the visual landscape quality evaluation score of Kastamonu Castle north route was found to be 66,88 and the visual landscape quality evaluation score of Kastamonu Castle south route was found to be 51,68. The score values of the northern route were high in all parameters, and the parameters of historicity, spatial perception, identity and sense of place stand out the most in the route. On the southern route, the prominent parameters are as follows; identity and sense of place, historicity and legibility. In the light of the data obtained, together with the visual landscape quality study carried out in the historical environments of Kastamonu city, it will be able to provide guidance for the design and application studies planned to be carried out in the future.

KEYWORDS:Visual quality, visual landscape quality assessment, historical environment, Kastamonu

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmamın yürütülmesi süreçlerinde bilimsel destek ve katkılarıyla yol gösteren danışman hocam Sayın Prof. Dr. Sevgi ÖZTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım. Tez savunma sınavıma jüri üyesi olarak katılan değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Elif AYAN ÇEVEN ve Dr. Öğr. Üyesi Tutku AK ERKEN'e teşekkür ederim.

Tez çalışması süresince gerekli bilgilere ve verilere ulaşmamda yardımlarını esirgemeyen Kastamonu Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı bölümü hocalarıma, Kastamonu Belediyesi'ne, çalışma kapsamında değerli görüşleriyle anket verilerinin oluşmasını sağlayan meslek uzmanlarına ve çalışmaya az ya da çok katkısı olan herkese teşekkürü borç bilirim.

Tüm hayatım boyunca olduğu gibi tez çalışma sürecimde de varlıklarını ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman yanımda olan anneme ve babama sonsuz teşekkür ediyorum.

Sena AYVADOĞLU

Kastamonu, 2024

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	3
2.1 Tarihi Çevre Kavramı	3
2.1.1 Tarihi Çevrelerin Kimlikleri	7
2.1.2 Tarihi Çevrelerin Kalite Kriterleri	9
2.2 Görsel Peyzaj Kalitesi Kavramı	11
2.3 Görsel Peyzaj Kalitesi Değerlendirme Yaklaşımları	14
2.3.1 Objektif Yaklaşım Modeli (Fiziksel Model-Uzman Modeli).....	16
2.3.2 Subjektif Yaklaşım Modeli (Psikolojik Model-Halk Modeli).....	18
2.3.3 Psikofiziksel Yaklaşım Modeli.....	19
3. LİTERATÜR ÖZETİ.....	22
4. MATERYAL VE YÖNTEM	26
4.1 Materyal	26
4.1.1 Kastamonu İlinin Genel Özellikleri.....	29
4.1.2 Kastamonu İlinin Tarihsel Özellikleri	31
4.2 Yöntem.....	44
4.2.1 Görsel Kavram Parametreleri	49
5. BULGULAR	58
5.1 Uzman Grup Anketlerine İlişkin Kuzey Rota Araştırma Bulguları....	58
5.2 Uzman Grup Anketlerine İlişkin Güney Rota Araştırma Bulguları ...	64
5.3 Uzman Grup Anketlerine İlişkin Kuzey ve Güney Rotaların Araştırma Bulgularının Karşılaştırılması	69
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	72
KAYNAKLAR	83
EKLER.....	94
EK A. Anket Formu	95
EK B. Etik Kurul Kararı.....	97
ÖZGEÇMİŞ.....	98

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2. 1 Kent kimliğini oluşturan öğeler .	7
Şekil 2. 2 Peyzaj görsel kalite değerlendirmesinin akış şeması	15
Şekil 4. 1 Çalışma alanı konumu	26
Şekil 4. 2 2013 yılı kentsel sit ve etkileşim geçiş alan sınırları içerisinde çalışma alanı sınırları	27
Şekil 4. 3 Çalışma alanı kuzey ve güney rotası	28
Şekil 4. 4 Kastamonu Kalesi	28
Şekil 4. 5 Kastamonu Kalesinden şehrin panoramik görünüşü	30
Şekil 4. 6 Hükümet Konağı	33
Şekil 4. 7 Kastamonu Kalesi	34
Şekil 4. 8 Atabey Gazi Cami	35
Şekil 4. 9 Yakup Ağa Külliyesi	36
Şekil 4. 10 Bakırcılar Çarşısı	37
Şekil 4. 11 Hanlar bölgesi genel vaziyet planı	38
Şekil 4. 12 Nasrullah Meydanı	40
Şekil 4. 13 Liva Paşa Konağı	51
Şekil 4. 14 Arkeoloji Müzesi	42
Şekil 4. 15 Sinan Bey Cami ve Parkı	43
Şekil 4. 16 İbn-i Neccar Cami	43
Şekil 4. 17 Uğurlu Konakları	44
Şekil 4. 18 Fotoğraf çekim alanları	45
Şekil 4. 19 Atabey Gazi Cami ve çevresi (K1)	46
Şekil 4. 20 Yakup Ağa Külliyesi (K2)	46
Şekil 4. 21 Bakırcılar Çarşısı (K3)	46
Şekil 4. 22 Hanlar bölgesi (K4)	47
Şekil 4. 23 Nasrullah Meydanı (K5)	47
Şekil 4. 24 Uğurlu Konakları (G1)	47
Şekil 4. 25 İbn-i Neccar Cami (G2)	48
Şekil 4. 26 Sinan Bey Parkı ve Cami (G3)	48
Şekil 4. 27 Arkeoloji Müzesi (G4)	48
Şekil 4. 28 Liva Paşa Konağı (G5)	49
Şekil 4. 29 Örnek görsel peyzaj kalite puan skala tablosu	56
Şekil 4. 30 Yöntem akış şeması	57
Şekil 5. 1 Uzman grup meslek dağılımlarına ait kişi sayısı	58
Şekil 5. 2 Uzman gruba ilişkin kuzey rota tüm parametre puanları ve aritmetik ortalamaları	60
Şekil 5. 3 Kuzey rota görsel peyzaj kalite değerlendirme puan skalası	63
Şekil 5. 4 Uzman gruba ilişkin güney rota tüm parametre puanları ve aritmetik ortalamaları	65
Şekil 5. 5 Güney rota görsel peyzaj kalite değerlendirme puan skalası	68
Şekil 5. 6 Güney ve kuzey rotaların ana parametre bazında karşılaştırması	69
Şekil 6. 1 Kuzey rota görsel peyzaj kalite değerlendirme puan skalası	74
Şekil 6. 2 Kuzey rota daire grubu grafiği ve rota haritası	76
Şekil 6. 3 Güney rota görsel peyzaj kalite değerlendirme puan skalası	77

Şekil 6. 4 Güney rota daire grubu grafiği ve rota haritası	79
--	----

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 4. 1 Değerlendirmede kullanılacak ana ve alt parametre kavramları	54
Tablo 4. 2 Görsel peyzaj kalite değerlendirmesi puanlama modeli	56
Tablo 5. 1 Uzman gruba ilişkin kuzey rota ana parametre puanları ve aritmetik ortalamaları	61
Tablo 5. 2 Uzman gruba ilişkin güney rota ana parametre puanları ve aritmetik ortalamaları	66

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler

m²	: Metrekare
km	: Kilometre

Kısaltmalar

ICOMOS	: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
ICCROM	: Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Araştırma Merkezi
NEPA	: Ulusal Çevresel Politika Yasası
VRM	: Görsel Kaynak Yönetim Sistemi
SBE	: Manzara Güzelliği Değerlendirme Yöntemi
VMS	: ABD Orman Hizmetleri Görsel Yönetim Sistemi
SMS	: Peyzaj Yönetim Sistemi
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
TUIK	: Türkiye İstatistik Kurumu

1. GİRİŞ

Günümüzde modernleşme sürecinin getirisi olarak kentler, hızlı değişimlerin içerisinde yer almaktadırlar. Bu değişim, beraberinde düzensiz kentleşmeyi ve kültürel değerlerden uzaklaşmaya sebep oluşturmaktadır. Tarih ise sadece geçmişle ilgili değil içinde bulunduğumuz zamanı da kapsamaktadır çünkü bir sonraki neslin tarihini de bugün bizler oluşturmaktayız. Bu bağlamda zaman ifadesi bütün olarak düşünülmeli ve geçmiş yine aynı düzlemde incelenmelidir. Yalnızca o zaman tarih ve tarihi çevre bilinci hakkında daha sağlıklı konuşulabilir (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007).

Kentlerin sahip oldukları geleneksel miraslar her geçen gün zarar görmekte ve oluşan bu hızlı dönüşüme uyum sağlayamamaktadır. Bu sebeple kentler, tarihi niteliklerini geçen zaman içerisinde kaybetmekle yüz yüze kalmışlardır. Oysa tarihi çevreler bir kentin nesiller boyu süregelen sosyal, ekonomik, kültürel birikimlerini aktarmada önemli role sahiptirler. Geçmişle ilgili sahip oldukları nitelikler geleceğe referans oluşturarak bağ yaratmaktadır. Bu nedenle tarihi çevrelerin korunması, kullanım amaçlarına uygun olarak onarılması kent estetiği ve imajı açısından oldukça önemlidir.

Görsel anlamda kuvvetli olan kentlerin yaşam ve çevre kalitesine olan olumlu etkileri yadsınamaz bir gerçekliktir. Tarihi çevrelere sahip yapılar ve çevresindeki açık alanlar yapıldıkları döneme ait birçok detayı içerisinde barındırarak görsel etki potansiyellerine sahiptirler. Özellikle tarihi çevre dokusu ön planda olan kentlerde yapılacak olan görsel kalite değerlendirme çalışmalarının ortaya konmasıyla, tasarım ve planlama kararlarına yardımcı olabilecek altlık oluşturulabilmektedir. Mevcut bir alanın görsel kalite ve estetik değerlerine ulaşmada uygulanan peyzaj kalite değerlendirme çalışmaları geçmişten günümüze önemini korumaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı; Kastamonu kent merkezinde cazibe noktası oluşturan ve buna ek olarak kentsel sit alanında bulunan Kastamonu Kalesi ve çevresinin görsel peyzaj kalite değerlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Yapılacak olan görsel peyzaj kalite değerlendirmesinde bütünlük bir yaklaşım sunulmaktadır.

Uygulanacak yöntem için; Kastamonu ilinde sit alanında olan ve ilin odak noktalarından olan Kastamonu Kalesinin kuzey ve güney rotaları seçilmiştir. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın ana materyalini Kastamonu Kalesi'nin kuzey ve güney rotaları oluşturmaktadır.

Çalışma toplamda altı bölümden meydana gelmiştir. İlk bölüm girişten oluşmaktadır. İkinci bölümde kuramsal çerçeve ile birlikte tarihi çevre kavram, kimlikleri, kalite kriterleri ve görsel peyzaj kalitesi kavramı, değerlendirme yaklaşımları hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde çalışma ile ilgili literatür özeti yapılarak görsel peyzaj kalitesi hakkında yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Dördüncü bölümde çalışma alanına ilişkin genel ve tarihi özelliklere yer verilerek yöntem akışı açıklanmıştır. Beşinci bölümde elde edilen veriler doğrultusunda ortaya çıkan araştırma bulguları bulunmaktadır. Altıncı ve son bölümde ise çalışma sonucunda oluşan sonuç ve öneriler ortaya konmuştur.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Tezin ikinci bölümünde tarihi çevre kavramı ile bu çevrelerin kimlikleri ve kalite kriterleri hakkında bilgi verilmiştir.

2.1 Tarihi Çevre Kavramı

Çevre ve insan birbiriyle etkileşim içinde doğmakta, gelişmekte ve büyümektedir. Bu sebeple çevrenin oluşumunda kültürlerin ve tarihi değerlerin birikimlerini, izlerini görmek kaçınılmazdır. Tarih ise dünü ve bugünü anlatmaktadır. Tarihi çevreler, geçmiş ve günümüz arasında bağlantı kurmaktadır.

Tarihi çevre bilinci bu olguları idrak etme yetisini ele alarak oluşmaktadır. Geçmiş uygarlıkların kültürel, sosyal, ekonomik yapısı ve bununla birlikte yaşam felsefesi, estetik kaygılarını yansıtan insan ölçeğinde düzenlenmiş mekânlar, tarihi kent dokularını oluşturmaktadır (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007). Sahip oldukları tarihi, kültürel ve mimari özellikleri ile geçmiş dönemler hakkında detaylar ve ipuçları vermektedir. Farklı zaman dilimlerinin içinden katmanlaşarak günümüze ulaşan tarihi çevreler sonraki nesillere de bellek oluşturmaktadır. Bu bellek, ulusların toplumsal kültürlerinin devamlılığını sağlanmasında ve kuşaklar arasındaki bağların güçlenmesinde, geçmiş dönemlerden gelen insan zihninin yaratıcı yönünü ortaya çıkarılmasında, tarihi çevrelerin korunması ve buna paralel olarak kültürel sürekliliğin devamı açısından da önemli bir role sahiptir (Kuban, 2000). Tarihi çevreler bulundukları kentlerde önemli bir role sahiptirler. Kent kimliğini oluşturan eşsiz kültürel değerlere sahip çıkarak devamlılıklarını sağlamaktadır. Tarihi mekânlar ölçeğe bağlı olarak 3 gruba ayrılmaktadır (Özyaba, 1999);

- Tarihi Çevre: Mimari, tarihi, arkeolojik ve anıtsal değerlerin bütünlük oluşturduğu bir veya birkaç sokaktan oluşan dokulardır (Örn: İstanbul Sur içi, Antalya Kale içi).
- Tarihi Kent: Kent yerleşmelerinin tarihsel, arkeolojik, mimari, anıtsal değerleriyle tümlük oluşturduğu mekânlardır (Örn: Prag, Venedik).

- Tarihi Bölge: Bölgesel olarak birkaç kenti kapsayan tarihi, arkeolojik, mimari, anıtsal değerleriyle bütünlük oluşturan bölgelerdir (Örn: Orta Asya, Mezopotamya).

Zaman içinde tarihi çevrelerin değişim geçirmesi ve ilerleyen zamanlarda da geçirecek olması muhtemeldir. Ancak, mevcut kültürel kimliklerini günümüze taşıyabilmeleri ve sürdürebilmeleri önemlidir. Çünkü tarihi çevreler içinde bulundukları topluma kültürel, sosyal, ekonomik ve turistik değerler katmaktadır. Bu bağlamda ise tarihi çevrelerin önemi her geçen gün artmaktadır (Saygın vd., 2004).

Tarihi çevre ile ilgili yapılan çalışmalar 20. yüzyılın sonlarında ağırlık kazanmıştır. Bu dönemden önce ağırlıklı olarak mimari değerleri olan anıtların bakım ve onarım çalışmaları yürütülmüştür. Yine bu dönemde daha çok ideolojik tabanda koruma çalışmaları yapılmış olup, yönetim yapıları ve dini yapılarda etkisini göstermemiştir. Ancak, 20. yüzyılda savaş sonrası oluşan tahribatlar ve sanayi devriminin etkisiyle birlikte kent dokusunu korumanın önemi daha fazla ön plana çıkmıştır (Günay, 2012). Bu sebeple yapılacak çalışmalar için yeterli bilgi ve donanıma sahip, alanında uzman kişilerin varlığının çoğalmasını gerektirmiştir. Bu kapsamda, 1959 yılında UNESCO tarafından Roma’da ICCROM (Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Araştırma Merkezi) teknik eleman yetiştirme, bilimsel belge ve araştırmaları yürütme amaçlı bir kurum kurulmuştur. Bu kurum ayrıca, restorasyon çalışmalarının seviyesini yükseltme, alanda yapılan çalışmalara destek olma gibi önemli etki ve görevleri de üstlenmiştir (Ahunbay, 2009).

1964 yılında Venedik’te toplanan İkinci Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresinde, tarihi çevre konusunda olumlu adımlar atılmıştır. Yapılan toplantı sonucunda Venedik Tüzüğü oluşturulmuş olup tüzüğün birinci maddesinde bulunan tarihi anıt kavramının kentsel ve kırsal yerleşimlerini kapsayacak biçimde oluşturulması, tarihi çevrelerin korunması açısından önemli bir gelişme olmuştur. Birinci maddeye göre tarihi anıt, sadece tek bir mimari eseri kapsayan tekil bir kavram olmamaktadır. İçinde bulunduğu dönemi, uygarlığı ve tarihe tanıklık eden yerleşimleri kapsayan bütüncül bir kavramdır. Bu doğrultuda sadece büyük sanat eserlerini değil aynı zamanda kültürel anlam kazanmış daha

küçük eserleri de kapsamaktadır. 4. madde ise anıtların korunmasına yönelik uzun dönemde sürdürülebilir bir tutum oluşmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Aynı tüzüğün 6. maddesinde ise anıtların çevrelerinde bulunan alanların korunmasına, bakımının yapılmasına ve geleneksel yapı düzenini bozacak herhangi bir eklentinin, değişimin, yok etmenin izin verilmemesi gerektiğine vurgu yapılmıştır (ICOMOS, 1964).

1972 yılında UNESCO Sözleşmesi ile kültürel miras tanımı resmi olarak kayıtlara geçilmiştir. Bu tanıma göre kültürel miras, tarihi, bilimsel, arkeolojik, estetik, etnolojik değerdeki anıtlar, yapı grupları ve sit alanlarıdır. 1975'te ise Avrupa Mimari Miras Yılı kampanyası ile başlayan ve kampanya sonucunda Amsterdam Bildirgesinin yayınlamasıyla tarihi anıt kavramı “mimari miras” olarak anılmaya başlamıştır. Daha çok koruma modeli olarak ele alınan kavram ile sosyal, yasal, ekonomik ve yönetim amaçlı bütünlük koruma prensibinin önemi ve tanımı vurgulanmaya çalışılmıştır (Şahin ve Kurul, 2009). Ekim 1987'de ICOMOS genel kurulunda kabul edilen Washington Tüzüğü'nün ilkeleri ve hedefleri doğrultusunda, tarihi kentsel alanların, tarihi kentlerin korunmasının tutarlı, ekonomik ve sosyal gelişim politikalarının her seviyedeki kent ve bölge planlamalarının vazgeçilemez bir parçası olması gerektiği belirtilmiştir (ICOMOS, 1987).

Türkiye'de ise tarihi çevrelerin korunmasına yönelik yasal çalışmalar 1970'li yıllarda başlamıştır. Tarihi çevrelerin bütüncül olarak ele alınıp tescil edilmesi ve korunmasına yönelik, 1973 yılında 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun 10 yılın sonunda değiştirilmiş ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını koruma kanunu oluşturulmuştur. Bu kanunla eski eserler kavramı değiştirilerek UNESCO tarafından oluşturulan “kültür varlıkları” terimi kullanılmaya başlamıştır (Ahunbay, 2009). 1989 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı ile birlikte Tescilli Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Kültür ve Tabiat Varlıkları kurulup ilgili bakanlığa bağlanmıştır. Kültür varlıklarının koruma, sorumluluk ve yetkileri de Kültür Bakanlığı bünyesine ait olmuştur (Kuşçuoğlu, 2019).

Bu tanımlamalar ışığında, tarihi çevrelerin korunması, günümüzde ve gelecekte oluşabilecek potansiyel tahribatların önüne geçilmesinde caydırıcı, engelleyici

etkenler oluşturmakta olup toplumun geçmişteki sosyal, ekonomik ve kültürel değerlerinin sürdürülebilirliğini sağlamada önemli rol üstlenmektedir. Eruzun (1992)'a göre tarihi çevrenin korunmasında önemli üç amaç bulunmaktadır. Bu amaçlar aşağıda özetlenmiştir;

- Gelecek nesillere tarihi mirasın iletilmesi: Tarihi süreç boyunca çeşitli uygarlık ve medeniyetlerin meydana getirdiği kültür varlıkları ve çevreleri, eşi olmayan miraslardır. Bu miraslara sahip tarihi kentlerde yapılacak olan düzenlemeler ve planlamalar onarılıp korunarak sonraki nesillere aktarılması gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- Kültürel devamlılığın oluşturulması: Toplamlar içinde bulundukları, yaşadıkları kültürlere sahip çıkarak gelişim sağlarlar. Kültürel devamlılık ve kimliğin kaybolmaması için korunarak yaşatılması gereklidir.
- Modern insanlığa tarihin yeni yaşam imkânlarının sunulması: Tarihi çevreler oluştukları dönemlerden bugüne ulaşmalarını sağlayan önemli ipuçları barındırmaktadırlar. Bu ipuçları, günümüzde yapılacak modern yenilemeler ve onarımlarla tarihi çevrenin oluşturmuş olduğu kentsel dokuyu bozmadan sürdürülebilir ve uygun hale getirilebilir olanaklar tanımaktadır.

Tarihi çevrelerin korunması kompleks bir olgu olmakla birlikte kültürel, ekonomik ve sosyal bakımdan bir bütündür. Tarihsel çevrelerin korunmasının en önemli hedefi yeni kentsel işlevler sağlayarak bu çevreleri canlı olarak sürdürmektir. Koruma anlayışının yasaklayarak ve gizli tutarak pasif hale getirilmemesi gerekmektedir. Farklı açılardan çok yönlü düşünülüp ekonomik ve toplumsal çözümler üretilerek aktif bir tutum benimsenmesi önemli olmaktadır (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007).

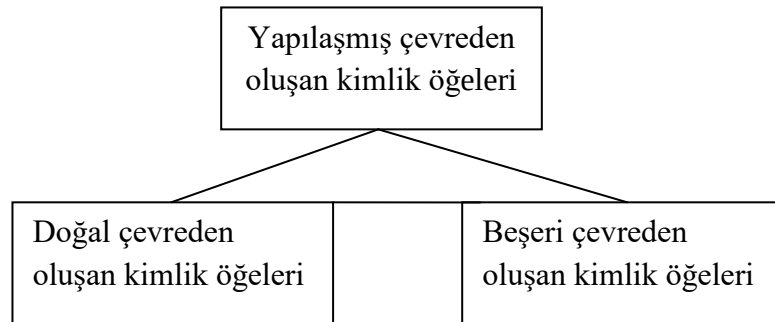
Ahunbay (2009)'a göre, tarihi çevreler, hayranlık uyandıran ilgi çekici öğelere sahip, çeşitli üslup ve şekilleri bünyesinde barındıran, düzenlemeleri ve hoş şaşırtmaları olan kıvrımlı sokaklara sahip, itinalı işçilikler ile toplumların yaratıcılığının göstergesi olduğunu belirtmektedir. Tarihi çevrelerin insan ölçeğindeki mekânlar olarak düzenlenmesi ilgi çekici ve öğreticidir. İnsanlar arasındaki sosyal ilişkilerin iyileştirmesine ve birlik duygusunun oluşmasına yardımcı olan ortamlardır. Tarihi kent mekânları geçmişte insanların nasıl bir çevrede yaşadığını gösteren açık hava

müzeleridir. Bir zamanlar tarihi çevrelerin içinde yaşayanlar yok olsalar da onları çevreleyen mekânların günümüzde var olması bizler ve gelecek nesiller için önem arz etmektedir.

2.1.1 Tarihi Çevrelerin Kimlikleri

Kimlik kavramı içinde birçok katmana sahiptir ve farklı disiplinlerin çalışmalarına konu olmuştur. Lynch (1960)'e göre “kimlik bir şeyi diğerinden ayıran özelliklerdir”. Kentsel kimlik ise insan, çevre ve zaman ile etkileşim halinde canlı olarak devamlılığını sürdüren bir oluşumdur. İnsan, doğumundan itibaren içinde bulunduğu çevreyi algılar, öğrenir ve yorumlayarak algıladıklarını eyleme dönüştürmektedir. Algı denildiğinde ise bir anlamda, bireyin bulunduğu çevreyi tanınması, onun hakkında bilgilenmesi, yararlanabilmesi gibi faaliyetler bütününe yapabilmeye olanak sağlamasıdır. Lynch (1960)'e göre algılanabilir bir çevrenin oluşumu anlamlı olmalıdır.

Çevresel algının, kent kimliğinin tanımlanmasında önemli bir konumu vardır. Biçimlenen fiziksel çevre, kentsel kimliği oluşturan öğelerin meydana gelmesinde önemli bir role sahiptir. Kentsel algı ve kent imajının gerçek belirleyici unsurları kimlik elemanlarından oluşmaktadır. Şekil 2.1’de gösterilen kimlik elemanlarının bütünselleşmesi ile birlikte kent kimliği oluşarak, kentsel algılama daha yapıcı bir hal almaktadır (Ocakçı,1995).

Şekil 2. 1 Kent kimliğini oluşturan öğeler (Ocakçı,1995).

Toplumsal bir algı ile oluşan kent kimliği de insan ve çevre ilişkisiyle alakalı olmaktadır. Tarihi çevreler de bir bakıma toplumsal ilişkilerde ortak simgelerin oluşmasını sağlarlar ve toplumlar arasındaki iletişimi sağlamada köprü oluştururlar.

Çevrenin anlaşılır ve algılanabilir imgesinin oluşturduğu fiziksel çevre, toplum içinde oluşan ortak simgeleri ve bilgi birikimlerini taşıma görevini üstlenmektedir. Değişen ya da yeni oluşan çevrelerin de anlaşılır çevre imgesi vermesi gerekir yoksa çevrenin karmaşıklığı ve anlaşılmazlığı insanların çevreyle olan ahengini güçleştirmektedir (Velioğlu, 1992).

Tarihi çevreler yeni yapıların oluşmasıyla göz ardı edilip ikinci plana atılabilmektedirler. Bu sebeple, kent içinde algılanması güç hale gelip pasifleşmeye yüz tutabilirler. Aksine, kent kimliğini oluşturan öğelerin geçmişten bugüne süreklilik arz eden öğelerden oluşması önemli bir unsurdur. Kentlerin tarihsel kimliğini bu çevrelerin sürekliliğinin devamı oluşturmaktadır. Birçok kentin karakteristik oluşumunda ve yapılaşma sürecinde odak noktaları tarihi çevreler olmuştur ve bu sebeple de önemli bir rol üstlenmektedirler. Tarihi çevreler sahip oldukları değerler bağlamında kent kimliğini etkilemektedir. Bu değerler aşağıda verilmiştir (Günay, 2012; Velioğlu, 1992);

- Kültürel devamlılığı oluşturmalarıyla birlikte özgün ve estetik değerlere sahip olmaları,
- Kentlerin, okunabilir olmasına neden oluşturmaları,
- Topluma tarihlerini ve kökenlerini hissettirmeleri,
- Duygusal, anısal değerlere sahip olmaları,
- Eski ve yeni arasındaki zıtlığa vurgu yapmaları,
- Sahip oldukları değerler ve biçimler bakımından ortak bir dil oluşturmaları,
- Tarihi olaylara, durumlara, yer ve yapılara referans oluşturmaları,
- Kabul edilebilirliklerini devirler boyunca denenerek ispat etmeleri,
- Güçlü kentsel izlenimleriyle birlikte çelişmeyen bütünsellik oluşturur ve okunaklı bir zaman, tarih ve gelenek imkânı sağlar,
- Kent bölgesinin ve kentin sembolize değeri olması sebebiyle simgesel önem barındırmaları,
- Doğal ve ekolojik değerlere sahip olmaları,
- Sahip oldukları tipolojik değerlerin günümüz tasarımlarına ilham olmaları.

Yukarıda sayılan tüm bu değerlere sahip olan çevrelerin, görsel kalite kriterleri bağlamında da zengin olması kentsel kimliğin vurgusundaki önemini büyötmektedir. Fonksiyonel ve estetik değerlere sahip tarihi çevreler kent için önemli kimlik değerleri olmaktadır.

2.1.2 Tarihi Çevrelerin Kalite Kriterleri

Tarihi çevrelerde kalite kriterlerinin sınırları net belirlenmemiş ve düzeni tam olarak oluşturulmamıştır. Kriterleri çözümleyebilmek için tartışılması gereken niteliklerin anlaşılabilir ve kavranabilir olması gerekmektedir. Yöntem uygulaması açısından her bir kalite kriterinin ayrı şekilde ölçölmesi gerekmektedir ki uygulanabilir bir zemin ortaya çıkmış olsun. Çoğunlukla tarihsel çevre koruma gayretleri sonucunda, birçok nitelik korunmaya çalışılırken hatalar oluşmakta ve asıl olarak korunması gerekli öğeler korunamamaktadır (Cohen, 2001).

Tarihi çevrenin bir parçası olarak kamusal alanların fonksiyonlarının neler olduğunu ve bu çevrelerin gelecek yıllarda nasıl bir dönüşöme uğrayacağı gibi soruların cevaplanması ve incelenmesi gerekmektedir. Günümüzdeki kentlerin kimliklerini kaybetmemesi için önemli faktörlerden biri de çağdaş kamusal mekânların ve arkeolojik alanların etrafında bulunan tarihi çevreleriyle ele alınarak, geçmişin sahip olduğu izleri geleceğe taşınacak halde kurgulanmasıdır.

Örneğin Tuna (2020)'nın yapmış olduğu araştırmada, kültür varlıkları ve çevrelerinin kent kimliği üzerine etkilerini belirlemek için PPS (Project for Public Spaces) ekibi tarafından oluşturulan 4 parametrelili (erişebilirlik, kullanım ve aktiviteler, konfor ve imaj, sosyallik) diyagram tablosuna başvurmuştur. Bu diyagram genel olarak kamusal açık alanlarda mekân kalitesinin değerlendirmesine yönelik olmakla birlikte, bütöncöl olarak tarihi çevrelerin kalite kriterlerini belirlemek için kapsamlı olmamaktadır.

Tarihi alanların çevre bağlamında oluştuğı göz önüne alınırsa çevresel kalite kriterlerinin de tarihsel çevre kalitesini belirlemede rol alması gerektiğı düşünülebilir. Son yıllarda çevresel kalite kriterlerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu kriterler başlıca şunlardır (Çerçi, 2012);

- Aktif, gelişmiş toplu taşıma sistemleri,
- Kültürel odak olabilme,
- Sanatsal ve tarihi öğeler bakımından zengin olabilme,
- Yeni ve eski mimari arasında denge unsuru oluşturma,
- Kentsel kimliğin varlığı, mekânsal düzenin ve cazibe unsuru oluşturma,
- Doğal ve temiz çevreye oluşan duyarlılık,
- Teknolojik gelişme, yapı sağlığı ve malzemelerin kullanımına oluşan duyarlılık.

Tarihi çevrelerde planlama ve tasarım çalışmalarında karşılaşılan problemlerin başında çarpık, uyumsuz kentleşme, sanayileşme ile birlikte oluşan karmaşıklık ve altyapı sorunlarının getirdiği sorunlar olmaktadır. Sonuç olarak ise tarihi doku zedelenmekte ve birbiriyle uyumsuz yapılaşmaların ortaya çıkması durumu kaçınılmaz bir hal almaktadır. Bu gibi yeni yapılaşmaların oluşması çevre kalitesini olumsuz etkilemekte ve estetik açıdan zarar vermektedir.

Cohen (2001)'e göre tarihsel çevre koruma amaçlarına yönelik önemli olan 5 temel kalite kriteri bulunmaktadır. Bunlar şu şekildedir;

- Kentsel Yerleşme: Açık ve net sınırların ifade edildiği, çevresiyle birlikte bütün olmuş alanlardır. Bu alanlar çevrede odak noktası olmalıdırlar. Kentsel yapılarına göre daha geniş ve kalabalık olabilmektedir.
- Mekân Duygusu: Duygusal ve tarihsel beraberlik olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan kasıt; görüntü, belirlenmiş kentsel temaların mevcudluğu, rahatlama, konfor, gölgeleme, doğaya, topografya ve bitkilendirmeye tabi olmaktır. Ayrıca, kavranabilir mekânsal konum, kentsel algılama ve bunların kimlik yaratmadaki tesiri de mekân duygusu tanımını ortaya koymaktadır.
- Stil ve Tasarım: Binalar arasındaki ayrımların ve benzerliklerin de dahil olduğu, bunlara ek renk, materyal, doku ve silüet özelliklerini de kapsayan bir kavramdır. Tüm bu özelliklerin önemli, dikkat çekici ve eşsiz olması gerekmektedir. Belirli bir ölçekle, üç boyutluluk, karakteristik ve sanatsal üslup baskındır ve bölgesel nitelikler açısından belirgin olması önemlidir.
- İç Bağlantılar: Kentsel çevrede, mekânların ve bağlantıların eşsizliği vardır. Bu durum kentsel açık alanları ve blokları da dahil etmektedir. Çevredeki öğelerin pozisyonları, cadde ölçüleri/uzunlukları/boyuna hakim olan mekânsal tasarım

(tek ve yalın olarak binalar değil) sıklıkla görülmemekte olup, geçici olma özelliğini taşımaktadır.

- Zanaat veya Ustalık: Yapılarda kullanılmış olan materyallerin onları orijinal ve otantik yapmaları için belirli bir zaman geçirmeleri gerekmektedir. Bunlar; kemer, kubbe, duvar sıvaları ve özellikle işlenmiş taş gibi nitelikleri de içermektedir. Kentsel öğeleri tamamlayan yapım teknikleri, yalnızca yapılarda olmamakla birlikte çevresiyle de beraber devam eden bir süreci yaratmaktadır.

Açıklamaları yapılan bu beş kalite ölçütü, tarihi çevre korumasında ve bu alanların belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, altyapıların oluşmasında ve geliştirilmesinde de mühimdir.

2.2 Görsel Peyzaj Kalitesi Kavramı

Görsel peyzaj kalitesi değerlendirilmesi bağlamında, “kalite” temel fayda sağlayan ihtiyaçlardan (yeme, içme, barınma, rekreasyon olanakları vb.) ruhsal ihtiyaçlara (doğa ile bütünleşme ve yüksek bir güç algısı) hatta doğal değerlerin temeline kadar olan her şeyi kapsamaktadır. Peyzaj görsel kalitesi ise, tarif edilen peyzajın göreceli olarak estetik kusursuzluk halidir ve gözlemcinin bireysel takdiri ile incelenmektedir. Başka bir şekilde ifade edilirse peyzaj kalitesi, peyzaj alanının özelliklerinin kullanıcılar üzerinde oluşan etkisi ile ilişkilendirilmektedir (Daniel, 2001).

Görsel değerlendirme çalışmaları temel olarak, duyu organları bağlamına göre görsel algılama veya kavrama verisine dayanmaktadır (Bogenç vd., 2018). Görsel peyzaj yapısı, insan algısı, beğenisi, psikolojisi ile doğal ve kültürel peyzaj elemanlarını bütünleştiren etkileşimli canlı bir yapıdır (Kuter ve Aytaş, 2013). Daniel (2001)’e göre görsel peyzaj kalitesi, insan gözlemine bağlı olarak oluşan psikolojik (algısal, kognitif/bilişsel, duygusal) ilerleme ile etkileşimde olan peyzaj özelliklerinin ortak bir ürünü olmaktadır (Benliay ve Soydan, 2015).

Meining (1979), herhangi bir peyzaja, aynı anda ve aynı noktadan bakan bireylerin renk, doku, sayı, şekil ve boyut açısından aynı öğeleri görmesine rağmen zihinlerinde oluşacak düşünce ve fikirlere göre algılayıp anlamlandıracağını belirtmektedir. Bu

bağlamda, peyzaj, bireylerin görüşleriyle tanımlanmış ve zihinleriyle yorumlanmış çevre parçasıdır (Arı, 2005; Oktay ve Erdoğan, 2020, Polat vd., 2022).

Addison Raporu (1929) peyzaj görsel kalite değerlendirmesi ile ilgili ilk çalışma olarak kabul edilmektedir. Yapılan bu çalışma İngiltere’de bulunan milli parkları ve bu parkların görsel güzelliği yüksek olanlarının listelenmesi sonucu oluşmuştur (Çakçı, 2007; Polat vd., 2022; Taylor vd., 1987).

1969 yılında ise Amerika Birleşik Devletleri’nin yürürlüğe koyduğu Ulusal Çevresel Politika Yasası (NEPA) ile birlikte peyzaj görsel kalitesinin değerlendirilmesine yönelik yapılan çalışmaların gelişimi hızlanmıştır (Çakçı, 2007). 20. yüzyıl sonlarına doğru görsel peyzaj kalitesini değerlendirme sistemli olarak ilerlemeye ve gelişmeye başlamıştır. Günümüz 21. yüzyılında ise daha fazla biyolojik odak esaslı etik değerlere yönelimin oluşması ve bunun haricinde ise insan-çevre ilişkisinin genişletilmiş olması kapsamı genişleyen uluslararası çevre politikalarından olmuştur (Gobster, 1999).

Peyzajı meydana getiren öğelerin veya mevcut haldeki yapılarının tanımlanmasında görsel kalite kavramı planlama ve tasarım süreçlerinde önem arz etmektedir. Bu sebeple, görsel kalitenin saptanması ve hali hazırda var olan peyzaj alanına ait eleman ve unsurların sahip oldukları imkânların keşfedilmesi açısından önem taşımaktadır (Ak, 2010). Görsel kalite analizlerinin uygulanmasına gerek duyulan bazı nedenler aşağıda sıralanmıştır (Gültürk, 2013; Kane, 1981);

- Kültürel mirasın parçası olan koruma alanlarında öncelikli alanların tespit edilip, listelenmesine yardımcı olmak,
- Araştırma yapılacak alanların estetik açıdan mukayese edilmesini sağlamak,
- Özel alanlarda bulunan peyzaj kalitesindeki negatif değişimlerin periyodik yöntemle değerlendirilerek takibini yapmak,
- Peyzajda oluşan değişimleri ve belirli insan etkinliklerinin tesirini tayin etme yöntemi sağlamak,
- Çevresel tercihler bakımından önemli olan algılanabilir faktörleri ve fiziksel peyzaj unsurlarını bölümllemek ve tanımlamak, olası bir peyzajın estetik açıdan ilgi çekici olup olmadığının nedenlerini ayrıntılı şekilde yazabilmek,

- Çeşitli sosyal gruplar (kadın/erkek, genç/yaşlı, ziyaretçi/yerli, vb.) ve birbirinden farklı eğitim geçmişine ve çeşitliliğine sahip insanlar arasındaki peyzaj tercihlerinin farklılıklarını daha iyi tespit etmek, anlamak için önemli olmaktadır.

Bununla birlikte, peyzaj kalitesinin tespit edilmesi turizm, rekreasyon alanları, kültürel miras alanları, yaşam alanları ve hatta sağlıklı yaşam olanakları için çok önemlidir (Ulrich, 1984). Doğal ve kültürel çevre yapısının önemli bileşenlerinden biri görsel karakter veya peyzaj kalitesidir ki bu bileşenler turistik/eğlence deneyimlerinin genel kalitesini etkilemektedir (Clay ve Daniel, 2000).

Uzman ve algısal yaklaşımın da içinde olduğu tüm karakterdeki değerlendirmeler temelde, seçili arazinin görsel özelliklerinin araştırılmasına ve analiz edilmesine dayanmaktadır. Biyofiziksel analizler (ses, koku, dokunma vb.) seyrek olarak değerlendirmeye alınmaktadır. Değerlendirilen kalite insanların temel barınma, yemek ve su gibi ihtiyaçları ile doğrudan ilgili değildir. Uzman yaklaşımında doğallık olasılıkla sayısal bir ölçüt olabilmektedir ancak uygulanan metotlar botanik ya da jeoloji meseleleriyle ilişkili değildir. Aktif olarak önemli olan, form, çizgi, renk, canlılık, birlik, uyum vb. olan görsel tasarım kriterleridir. Görsel tasarım ölçütleri doğal özellik ve karakterlerle aynı derecede değerlendirilse de, görsel tasarım kriterlerinin önemi çok daha fazladır (Daniel, 2000).

Algıya bağlı olarak uygulanan değerlendirmelerin genel yapı ve tanımı, peyzaj kalitesini tespit eden ve fotoğraflara göre seçimlerini ifade eden gözlemciye temel değerler dolaysız olarak bağlıdır. Algısal peyzaj kalitesi ve doğallık birbirleriyle güçlü şekilde ilişkilidir ancak bu her ikisinin de mutlak olarak değerlendirilmesine dayalı deneysel bir neticedir. Mevcut her iki yaklaşımın peyzajın görsel estetik değerlerine hitap ettiği anlaşılmaktadır (Tüfekçioğlu, 2008; Zube, 1974).

Tasarım, planlama ve yönetim hedefleri sebebiyle uygulanan görsel peyzaj kalitesi çalışmaları, kentlere değer katarak estetik açıdan gelişmelerine katkı sağlamaktadır. Kent insanının ve turistik amaçla gelen ziyaretçilerin yaşam kalitesine katkıda bulunarak, kent peyzajına olan bakış açılarının gelişimine olanak sağlamaktadır. Tarihi çevreler ise sahip oldukları kültür değerleri, aktif kullanımları ve odak

noktaları olmaları sebebiyle bulundukları kentlere hareketlilik katarak görsel algının yoğun hissedildiği alanları oluşturmaktadır. Bu sebeple, tarihi çevrelerde yapılacak olan görsel kalite çalışmaları kent bütünündeki görsel peyzaj kalite değerlerini anlamak ve yorumlamak için fikir verebilmektedir.

2.3 Görsel Peyzaj Kalitesi Değerlendirme Yaklaşımları

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'ne göre ülkeler, kendi sınırları içinde bulunan peyzaj öğelerini belirlemek, planlamak, korumak ve eskiden olduğu gibi orijinal hallerine getirmekle mükelleftirler (Anonim, 2000). Kentlerde bulunan yerleşim alanları, içinde bulundukları hızlı değişimle birlikte, fiziksel ve sosyal özelliklerini yeniden şekillendirerek geleneksel niteliklerini ve kimlik değerlerini her geçen gün kaybetmeye yüz tutmuştur (Hepcan, 2003). Bu sebeple, her ülke kendi sınırları içerisinde bulunan farklı bölgelerini kültürel ve doğal peyzaj nitelikleri bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

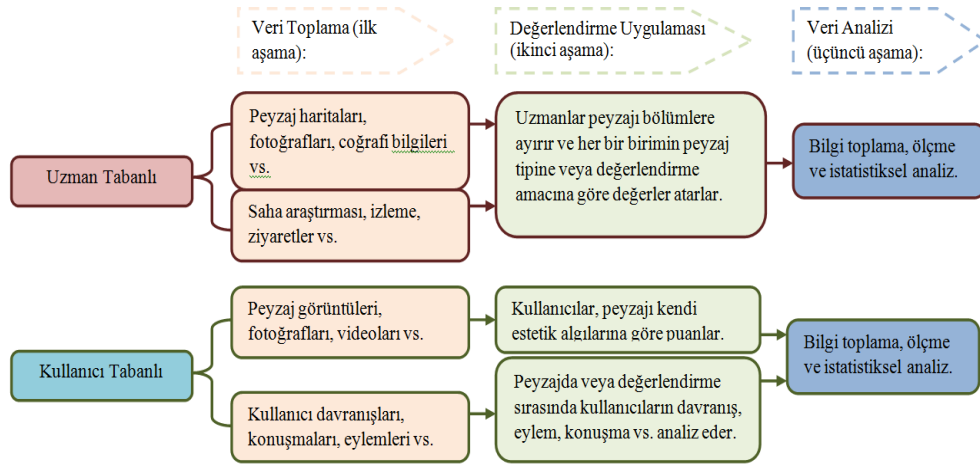
Peyzaj kalite değerlendirmesi, kültürel ekosistem görevi bağlamında peyzaj yönetim ve politikalarına entegrasyonunu sağlayarak bağlamsal bir zemin oluşturmaktadır. Ayrıca, her geçen gün artan çevre sorunları ile birlikte insanlar doğal kaynakların değerlerine daha fazla önem vermektedir. Peyzaj yalnızca maddi bir konu olmakla kalmayıp aynı zamanda üzerinde tartışılacak ve değerlendirilebilecek estetik bir konudur. Estetik bir değer olarak peyzajın tartışılması söz konusu olduğunda, görsel kalite değerlendirmesi de buna paralel olarak önemli bir araştırma konusu olmuştur (Martinez-Harms vd., 2012).

İlk başlarda yapılan peyzaj değerlendirme çalışmalarının sıklıkla peyzaj kalitesinin görsel bir değerlendirmesi olduğuna dair atıfta bulunulmuştur. Ayrıca, görsel kalitenin analiz edilmesinde kapsayıcı olarak uygulama geliştiren birkaç metottan aşağıda bahsedilmektedir;

Amerika İçişleri Bakanlığına bağlı olan Arazi Yönetim Bürosunun oluşturduğu VRM (Visual Resource Management System) sistemi bulunmaktadır (Burton, 1968). VRM sisteminde temel olarak planlanması gereken büyük ölçekteki doğal bölgelerin görsel araştırma, analiz ve değerlendirmelerinin gerçekleştirilmesi, ek olarak yönetim hedef

ve ölçümlerinin geliştirilmesi yapılmaktadır. Amerika Ormancılık Departmanı için geliştirilen bir başka yöntem olan SBE (Scenic Beauty Estimation) ise manzara resimlerinin insanlar tarafından görsel olarak algılanmasına dayalı olarak puanlama yapılarak, manzara güzellik derecesi değerine dönüştürülmesiyle uygulanan bir yöntemdir (Daniel, 1976; Daniel, 1977).

Görsel peyzaj kalitesi değerlendirmesi çalışmalarının başlarında araştırmacılar değerlendirmenin üç aşamadan oluştuğunu öne sürmüşlerdir. Bunlar, veri toplama (ilk aşama), değerlendirme uygulaması (ikinci aşama) ve veri analizi (üçüncü aşama) olarak ayrılmıştır (Boster, 1971; Craik, 1975; Iverson vd., 1993; Kang ve Liu, 2022). Şekil 2.2’de aşamaların içerikleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Şekil 2. 2 Peyzaj görsel kalite değerlendirmesinin akış şeması (Kang & Liu, 2022)

Görsel peyzaj kalite değerlendirmelerinde birçok yaklaşımın ve teorelin farklı teknikler ışığında değerlendirildiği tespit edilmektedir. Bunlardan biri, bireysel ve gruplar tarafından uygulanan öznel değerlendirmelere dayanan yaklaşımlardır. Diğerleri ise, peyzajın sahip olduğu fiziksel özelliklerinin göz önünde bulundurulduğu yaklaşımlardır. Wherrett(1996)’e göre peyzaj kalitesi, bir çevre hakkında genel olarak çevresel/ekolojik, sosyal/kültürel, psikolojik unsurları içeren kapsayıcı bir tanımdır. Bu sebeple, fazlasıyla algısal/nesnel tabiata sahiptirler ve bu özelliğiyle de, çevrenin incelenmesi ve ölçülmesinde en çok güçlük çekilen olgularından biri halindedir. Görsel kalite ile güzellik benzer anlamlara sahip bir ifade olsa da içerisinde nesnellik barındırmaktadır (Aşur ve Alphan, 2018).

Peyzaj görsel kalite değerlendirme yaklaşımları başlıca üç tip başlık altında düzenlenebilmektedir.

2.3.1 Objektif Yaklaşım Modeli (Fiziksel Model-Uzman Modeli)

Objektif yaklaşım modeli, peyzajın görsel kalitesinin peyzaja özgü özelliklerde bulunduğunu ve fiziksel peyzajın ana özelliği olduğunu söylemektedir (Val vd., 2006). Görsel peyzajın karakteri adeta bir obje olarak incelenir. Estetik kalite ölçümlemesinde insanlar arasında oluşacak olan farklılıkları minimuma indirmek amacıyla objektif değerlere başvurulur (Tveit vd., 2006).

Son yıllarda uygulanan görsel kalitesi yüksek peyzaj değerlendirmelerinde öncelikli olarak, algılanan peyzajın görsel kalitesi nesnel olarak ölçülenmesi gerekmektedir. Laurie (1975) ve Carlson (1977), mesleki anlamda eğitimlerini tamamlamış uzmanların peyzaj kalitesini değerlendirme konusunda genel halktan daha kuvvetli yargılarda bulunduklarını ifade etmiştir. Uzman yaklaşımın daha nesnel ve objektif olarak değerlendirme yapılabileceği kanısı ortaya çıkmaktadır. Ancak, uzmanın bilgi alanı güzel sanatlardan fizik bilimine kadar çeşitlilik gösterebilir ve peyzajı değerlendirmek için kullanılan yöntemle bağlı olarak sağlanan bilgiler bir miktar öznel bakış açısı içerebilir. Yani, uzman tanımının sınırları zayıf olmaması için aslında uzmanlık arayan kişinin de yetkinlikleri bu noktada önem taşımaktadır.

Uzman yaklaşımı daha çok arazi kullanım planlaması, orman yönetimi ve ilgili mevzuat da dahil olmak üzere genellikle devlet kurum ve kuruluşlarından kabul edilerek profesyonel uygulamalara dahil olmuştur (Zube vd., 1982; Taylor vd., 1987). Örnek olarak, ABD Orman Hizmetlerinin Görsel Yönetim Sistemi (VMS) ve Peyzaj Yönetim Sistemi (SMS) gibi değerlendirme çalışmaları peyzajın estetik değerini değerlendirmek için uzmanlar tarafından yürütülür (Bacon, 1979).

Uzman yaklaşımında, manzara kalitesini tespit etmek için dört unsur öne çıkmaktadır. Bunlar şekilsel nitelik olan; biçim, çizgi, renk ve dokudur. Ek olarak, uzman yaklaşımda peyzaj kalitesini değerlendirmek için genellikle ekolojik prensibi dikkate alınmaktadır. Bunlar peyzaja ait olan biyo-fiziksel öğeler (topografya, bitki

örtüsü, arazi vb.) bulunmaktadır. Örnek olarak, Leopold (1969)'un nehir koridoru estetiğini değerlendirme deneyi ekolojik geleneğin önemini vurgulamaktadır.

Uzman değerlendirmesiyle ilgili yapılan çalışmaların öncülerinden olan Litton (1968) ve Fines (1968) peyzaj türlerini ve arazi biçimlerini kategorize ederek peyzaj estetiğini değerlendirmeye çalışmışlardır. Sonrasında ise, manzara güzelliğini değerlendirmek için genel kriterleri oluşturmuşlardır. Oluşan bu kriterler grubunun ikisi de kırsal ve vahşi manzara tercihini yansıtmaktadır. ABD Orman Hizmetleri değerlendirme için üç temel kriter geliştirmiştir. Bunlar; baskınlık unsurları, baskınlık ilkeleri ve peyzaj kalitesini değerlendirmek için değişken faktörler olmaktadır. Baskınlık unsurları yukarıda da bahsedilen form, çizgi, renk, doku vb. unsurlardır ve peyzaj algısının ana bileşenleridir. Baskınlık ilkeleri ise kontrast, sıra, eksen, yakınsama, eş baskınlık ve çerçevelemeyi kapsamaktadır. Değişken faktörler ise atmosfer, ışık, atmosferik koşullar, mevsimler, uzaklık, gözlemci konumu, ölçek ve zamanı içermektedir (USFS,1973). Tanımlamaları yapılan örneklerden de anlaşılacağı üzere uzman yaklaşımı bir seri kategorize etme ve derecelendirme süreçlerini kapsamaktadır.

Son yıllarda uygulanan metotların ölçüm ve incelemesi neticesinde, tasarımcı gözlemlerinin ve alan manzaralarının somut niteliklerine, bireysel özelliklere göre verilen reaksiyonlardan farklı olduğu neticesine ulaşılmıştır. Kır manzarasına sahip alanda yapılan subjektif değerlendirme bütün olarak irdelendiğinde, tasarımcıların ve uzmanların estetiksel değer yargılarının toplumun ilerisinde olduğu ve bu sebeple de topluma göre uzman grup değerlendirmelerinin daha dengeli olacağı iddiası araştırılmıştır (Temelli, 2008).

Bu yaklaşımın avantajlarından biri, basit fotoğraflar üzerinden veya alan derecelendirmelerine ihtiyaç duymasıdır. Ayrıca, ağırlıklı olarak peyzaj mimarları tarafından değerlendirilen birkaç uzmanı içermesidir. Ancak, peyzaj kalite değerlendirmelerinin sadece eğitimli uzmanlar tarafından yapılıyor olması zayıflık yaratabilir. Buna sebep ise, halk ve uzman görüş tercihleri arasında bazı boşluklar oluşarak güvenilirliğini azaltabilmektedir. Objektif yaklaşım modelinden yola çıkarak oluşturulan bu yaklaşımlar peyzaj değerlendirmelerinde bir kilometre taşı

oluşturmuştur. Ayrıca, psikofiziksel yaklaşım modeli gibi alternatif yaklaşımların geliştirilmesi için de yol gösterici niteliktedir.

2.3.2 Subjektif Yaklaşım Modeli (Psikolojik Model-Halk Modeli)

Görsel peyzaj kalitesinin belirlenmesinde kullanılan bir diğer yaklaşım ise “Subjektif Yaklaşım Modelidir”. Bu yaklaşım modelinde peyzajın fiziksel niteliklerinden farklı olarak, psikolojik faktörleri ve bu faktörlerin sonuçları göz önünde tutularak değerlendirme yapılmaktadır. Kullanıcılar kendileri için değer ve anlam ifade eden manzaraları seçmeye daha fazla eğilim gösterebilmektedir. Subjektif yaklaşımda, kullanıcılar manzara ile ilişkili anlamlarını ve farkındalıklarını arama eğilimindedirler. Yani, gözlemcinin fikirleri manzara güzelliğinin estetik değerlerini belirlemektedir.

Subjektif yaklaşımda peyzaj, psikolojik unsurlar ele alınarak; “karmaşıklık”, “okunaklılık”, “gizem”, “uyum”, “anlaşılabilirlik”, “tutarlılık”, “karmaşıklık”, “doğallık”, “yoğunluk”, “yenilik” veya “güzellik” gibi kullanıcıların tercihlerini etkilediği düşünülen önemli özellikler bağlamında değerlendirilmektedir. Yapılan çalışmalarda görüldüğü üzere, yüksek kalite peyzaj özelliklerine sahip alanların olumlu duygular (rahatlık, coşku, mutluluk, samimiyet, sıcaklık, neşe vb.) ortaya çıkardığı görülmektedir. Buna karşılık düşük peyzaj kalitesine sahip alanların olumsuz (korku, stres, sıkıntı, kasvet vb.) duygular oluşturduğu tespit edilebilmektedir (Dinçer, 2011).

Lothian, (1999)’a göre, subjektif yaklaşım modeli peyzaja yönelik toplum tercihlerini gözlemlemektedir. Bu tercihleri incelerken ise psikofiziksel (fiziksel uyaranlara karşılık verilen subjektif cevaplama) yöntemler kullanılmakta ve istatistiksel analizler ışığında (faktör ve çoklu regresyon analizi vb.) peyzajın kalitesi oluşmaktadır. Verilerin oluşumu ise çoğunlukla anketler (foto-anket) vasıtasıyla elde edilmektedir (Garré ve Gulinck 2009). Bu yaklaşım modelinin ana materyalini oluşturan öğeler, mevcut alanı ziyaret eden veya alana ait görüntülerin foto-anket vasıtasıyla aktarıldığı kişilerin duygu ve algılarının bütünüdür oluşturmaktadır (Dinçer, 2011). Potansiyel kullanıcıların alanı beğenme eğilimleri veya ne kadar ilgi

çekici bulduklarına dair bilgiler alınarak çalışmalar yapılabilir. Yapılan çalışmaların değerlendirmesi nitekim kolay olan puanlandırma yöntemi ile sıklıkla sonuçlandırılmaktadır (Hardal, 2012).

Görsel estetik kalite belirlenirken peyzajın hali hazırda sahip olduğu fiziksel özellikler ile birlikte potansiyel kullanıcılarda oluşturacak olduğu algısal süreçlere bağlı olmaktadır. Yapılan bazı çalışmalarda foto-anketler sadece algısal olarak ele alınabilmektedir. Alanın mevcut fotoğrafları kullanılmadan, hazır manzara görselleri sunularak, kullanıcı ya da uzman grubun görsellere verdikleri tepkiler incelenmektedir. Algı temelli yaklaşımda görsel kalite ölçülürken, çalışmanın hedefine elverişli parametreler (gizem, okunaklılık, karmaşıklık, güven, uyum vb.) tespit edilerek manzara güzelliğine olan etkisi saptanmaktadır.

Bir diğer yöntem ise fotografik değerlendirme yaklaşımıdır. Peyzaj görüntülerinin belli özellikler doğrultusunda çeşitli açılardan çekilmesiyle kullanıcı veya uzman gruba sunularak değerlendirmesi yapılmaktadır (Özvan, 2020). Biyolojik odaklı oluşturulan yaklaşımlar yirmi birinci yüzyılda etkisini daha çok sosyal ve toplumsal karar almaya ve fikir birliği üzerinde durmaya bırakacaktır (Daniel, 2000). Tasarım ve estetik değerlerin varış noktası insandır ve insanların ihtiyaçlarına cevap verebilecek aynı zamanda yaşam kalitelerini yükseltecek biçimde oluşturulması gerekmektedir.

2.3.3 Psikofiziksel Yaklaşım Modeli

Uzman modelinden farklı olarak psikofiziksel yaklaşımda peyzajın kalitesi, sadece uzman görüşlerine dayanmayıp katılımcılarla birlikte yapılan çalışmalara dayanmaktadır. Psikofiziksel yaklaşımın temel fikri, manzarayı kullanıcılar için uyarıcı olarak anlamaktır (Taylor vd., 1987). Peyzajın fiziksel ve psikolojik özelliklerinin birleşimi ile birlikte ortaya çıkan bu yaklaşım modelinde, peyzaj envanterlerinin tespiti yapılarak kullanıcı tercihlerinin manzara güzelliğine olan etkisi belirlenmektedir. Peyzajın sahip olduğu fiziksel özelliklerinin (arazi formu, eğim, topografya vb.) ve kullanıcıların algısal çıkarımlarının birbiriyle olan etkileşimini sayısal değerler ile belirlemeyi amaçlamaktadır.

Modern psikofiziksel yaklaşımın net olmayan sınırları ilk olarak Elwood Shafer (1969)'ın oluşturmuş olduğu peyzaj tercihi modelinden oluşturulmuştur. Shafer yapmış olduğu birçok çalışma ile “neden bir manzara diğerine göre daha çok tercih edilir?” sorusunu cevaplamaya çalışmıştır (Shafer vd., 1969). Çalışmasında değişkenleri ölçmek için bir tablo oluşturarak katılımcıların fotoğrafları derecelendirmesini istenmiştir. Peyzaj tercihlerine ilişkin oluşturmuş olduğu tahmini modellerde, çoğunlukla kullanıcıların tercihleriyle ilişkili olan manzara fotoğraflarından elde edilen niceliksel değişkenler ortaya konmuştur. Shafer (1969)'ın oluşturmuş olduğu model “fiziksel özellikler” tahmin modeli olarak ele alınabilir çünkü değişkenlerin tamamı bitki örtüsü, su vb. gibi fiziksel unsurları kapsamaktadır. Sonraki yıllarda Shafer'ın oluşturmuş olduğu görsel kaliteye ilişkin model sorgulanmıştır çünkü fotoğraflarda ölçülen değişkenler ile katılımcı tercihleri arasındaki etkileşimi gösterecek resmi teoriden yoksundur (Burley, 1997).

Psikofiziksel yaklaşım modeli sınırlarını ve tanımını daha keskin olarak oluşturan çalışma ise Daniel ve Boster (1976)'ın “*fiziksel yaklaşım modeli*” ve “*psikolojik yaklaşım modeli*”ni birleştirerek oluşturmuş olduğu “*psikofiziksel yaklaşım modeli*”dir. Kullanıcı tercihlerinin ve uzman görüşlerinin beraber değerlendirildiği bu yaklaşım modeli günümüzde daha çok tercih edilmektedir. Uzman grubunun değerlendirmeleri ile peyzajın görsel kalitesi meydana çıkarılırken aynı zamanda kullanıcı grubunun dilek ve isteklerini karşılamaya yönelik planlamalar ve stratejik çalışmalar yapılması mümkündür. Psikofiziksel yaklaşım modeli günümüzde, peyzaj planlama ve tasarım çalışmalarında da sıklıkla kullanılmaktadır (Özvan ve Bostan, 2019).

Daniel ve Boster'ın (1976) geliştirmiş oldukları “manzara güzellik tahmini” (SBE) yöntemi ile ormanların nitelik ve nicelikleri ölçülmektedir. Örneğin; ağaç çapı ve yoğunluğu, ölü odunlar, düşük seviyedeki bitki örtülerinin tespiti bunlardan bazılarıdır. “Doğal güzellik” yerine “manzara güzelliği” terimini seçmişlerdir çünkü doğal kelimesi birçok bileşeni dışarıda bırakabildiğini ve güzelliğin ise görsellikten daha fazlası olduğunu savunmuşlardır. SBE yönteminde, katılımcılardan manzara fotoğraflarını kriterlerine göre 1'den 10'a kadar puanlandırmaları istenmektedir ve rastgele yönlerden çekilen fotoğraflar rastgele bir sırayla sunulmaktadır. Sonrasında,

SBE verilerinin güvenilirlik ve geçerliliğini analiz etmek için istatistiksel teknikler kullanılmaktadır (Daniel ve Boster, 1976). Bu bağlamda, SBE etkili ve objektif olarak değerlendirme yöntemi olarak umut vaat etmektedir. Ayrıca, Coğrafi Bilgi Sistemindeki (CBS) yıllara bağlı teknolojik gelişmeler ile birlikte oluşturulan modellemeler ve görselleştirmeler uygulanan çalışmalara destek olmaktadır (Daniel, 2001; Uzun, 2018).

Sosyal ve kültürel kriterleri dikkate almayan biyofiziksel planlama yaklaşımlarının yerine, insan algısının ve tercihlerinin de içinde bulunduğu psikofiziksel yaklaşım modelinin kullanılması önemli hale gelmiştir (Daniel, 2001).

3. LİTERATÜR ÖZETİ

Literatür özeti bölümünde, tez konusu kapsamında yapılmış ilgili çalışmalara kronolojik olarak yer verilmiştir. Yapılmış çalışmaların içerikleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Laurie (1975), çalışmasında gözlemcilerin nitelikleri bağlamında inceleme yapmıştır. Belirli perspektiften manzara görüntüleri yakalamış. Estetik yargılara ulaşmada gözlemciye soru sormanın yeterli olduğunu görmüştür. Toplumun kültürel nitelikleri ve estetik karşılaştırmalarından faydalanarak yapılan çalışmada, güzelliği oluşturan estetik ve psikolojik sebepleri, fiziksel mekân ve görüntülerin estetik faydalarını gözlemci özellikleri perspektifinden incelemiştir. 20 tane genel görsel peyzaj karakteristik değerini (bitki ve yapılar, peyzaj kompozisyonu, desen ve renklerin uyumu, doğallık, peyzaj ile doğrusal yapı arasında olan bağ vb.) sıralayarak araştırmıştır.

Tyrvalinen vd. (2003), kent ormanlarının yönetimini estetik ve ekolojik değerler kapsamında sorgulamıştır. Araştırma, Helsinki’de 1998-2000 yılları arasında yapılan grup çalışmaları ve açık oturumlarla yürütülmüştür. Katılımcılardan bir dizi fotoğrafı değerlendirmeleri istenmiştir. Değerlendirmede, kentsel orman yönetiminde çatışma durumlarını kapsayan görseller sunulmuştur. Çalışma sonucunda yanıt veren kişilerin temel özellikleriyle verilen cevaplar arasında yakından bağlantı olduğu saptanmıştır. Örneğin, aktif olarak kentsel orman kullanıcıları olan ve yüksek eğitime sahip olan gençler, eğitim seviyesi daha düşük veya daha az aktif kullanıcılara sahip yaş olarak büyük kişiler ile karşılaştırıldığında daha fazla ekolojik odaklı yönetimi tercih etmişlerdir. Genel olarak bireylerin kent ormanlarına uygun yönetiminin ne olduğu hakkında açık ve istikrarlı fikirleri olmasına rağmen, görüşleri bütün olarak bakıldığında farklı olduğu görülmektedir. Bu göstermektedir ki, katılımcı planlama sürecinin genellikle bir çeşit uzlaşma sağlayacağını öngörmektedir.

Knox ve Marston (2003), insan ve çevre arasında oluşan etkileşimi açıklamaya çalışmıştır. Bu ilişkiyi “insan coğrafyası” kapsamına dahil ederek davranışsal

düzlemde incelemiştir. Peyzajın algılanma, yorumlanması ile birlikte mekânın oluşturduğu mana ve insan davranışlarının reaksiyonları hakkında veri oluşturmuştur.

Tveit vd. (2006), görsel karakter analizi oluşturmak için şeffaf ve teoriye dayalı bir şema oluşturmuşlardır. Literatür taramasından yola çıkarak 9 temel görsel kavram tanımları ortaya çıkmıştır (geçicilik, karmaşıklık, tarihsellik, hayal edilebilirlik vb.). Ortaya çıkan bu kavramlara katkı sağlayan peyzaj özelliklerinin ve görsel boyutlarının haritalanması için dört soyutlama düzeyine sahip bir çerçeve sunmuşlardır. Bu kavramların her biri peyzaj görsel kalitesi için önemli olan farklı açılara odaklanmaktadır. Oluşturulan bu çerçevenin peyzaj değerlendirme ve karakteri bakımından önemli olacağı vurgulanmıştır.

Belleyici Köse (2007), Kastamonu iline bağlı olan Taşköprü ilçesinin tarihsel dokusunu peyzaj mimarlığı kapsamında değerlendirmiştir. Çalışmasında, Taşköprü ilçesinin tarihi çevre ve merkezinden elde etmiş olduğu fotoğraflar, uydu görüntüleri, görsel incelemeler ve izlenimlerinden faydalanmıştır. Kentte bulunan yeni ve tarihi yapıların peyzajla olan ilişkisini ele alarak elde ettiği verileri, resimler ve yazılı belgeler çerçevesinde analiz etmiştir.

Bozhüyük (2007), Erzurum kent merkezinde bulunan 8 farklı noktada tarihi yapı ve çevresini mevcut görsel potansiyelleri bakımından irdelemiştir. Çalışmada, 8 tane mevcut ve 8 tane düzenlenmiş toplam 16 adet fotoğraf kullanılmıştır. Yapının okunabilirliği ile ilgili 3, duyusallıkla ilgili 10, görsel etki belirlemesi için 9 kriter belirlenmiştir. Bu kriterlerin Likert yöntemi ile değerlendirilmesi istenmiş olup toplamda 30 kişiye uygulanmıştır.

Tüfekçioğlu (2008), İstanbul'un kentsel tarihi ve mimari öğelerini içinde barındırdığı Yedikule bölgesinde çalışmıştır. Çalışmasında, tarihi çevrenin estetik kalitesinin algılanması analiz edilmiştir. Sonrasında, tarihi çevre ve kentsel yaşam kalitesi, peyzaj görsel kalitesi ilişkisini incelemiştir. Subjektivist ve objektivist paradigmalardan yola çıkarak oluşturduğu bütünleşik yöntem önerisinde bulunmuştur. Seçilen bölgenin farklı açılardan fotoğrafları ile birlikte hem sosyal hem de ekolojik değerleri göz önünde bulundurarak puanlama sistemi geliştirmiştir.

Çalışma sonucunda Yedikule bölgesinin görsel peyzaj kalite değerlendirmesi, kavram göstergeleri üzerinden oluşturulan puanlama sistemi ile değerlendirilmiş olup iyileştirmeye yönelik öneriler sunmuştur.

Tveit ve Sang (2014), yaptıkları çalışmada 9 tane temel kavram (çeşitlilik, yönetim, tarihsellik, karmaşıklık, tutarlılık, hayal edilebilirlik, geçicilik, doğallık, görsel ölçek) belirlemişlerdir. Büyük şehirlerde yaşayan kişileri bu kavramlar üzerinden peyzaj tercihlerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Daha sonra, bu tercihler somutlaştırılıp harita olarak şekillendirilerek peyzaj planlamacıları ve karar verici konumdakiler için altlık vazifesi oluşturmuştur. Büyük şehirlerde bulunan farklı özellikteki alanların görsel peyzaj değerlendirmesi için faydalı görüşler sunmuşlardır.

Keleş vd. (2018), yaptıkları çalışmada Edirne ilinin kültürel miras değerlerine sahip alanların görsel peyzaj değerlendirmesini yapmışlardır. Uzman grup olan peyzaj mimarları, mimarlar ve şehir plancılarından oluşan 15 katılımcıya Edirne tarihini temsil eden alanların 24 adet fotoğrafı Likert ölçeğinde (1-5 arasında) puanlaması istenilmiştir. Değerlendirme 14 parametre çerçevesinde yapılmıştır. Sonuçlar maksimum ve minimum düzeyinde değerlendirildiği gibi, her bir parametreye uygun olarak da değerlendirilmiştir.

Öztürk vd. (2018), Kastamonu kentinde bulunan Saat Kulesi ve çevresini 3 bölgeye ayırarak incelemişlerdir. Tarihsellik, okunabilirlik, tutarlılık vb. 10 kriter üzerinden uzman ve kullanıcı gruba foto-anket uygulamıştır. 250 kullanıcı ve 25 uzmana yaptırılan 3 farklı alan için toplamda 9 fotoğraf 100 puan üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirmede ankete katılanlar artı (+) ve eksi (-) işaretleme yapmışlardır. Kriterler ağırlık puanları ile çarpılarak sonuçlar bulunmuş ve aritmetik ortalamaları alınarak görsel peyzaj kalitesi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Acarlı ve Kiper (2018), İstanbul kenti için oldukça değerli bir tarihe sahip olan Taksim Meydanı ve çevresini araştırmıştır. Alanın geçmiş ve günümüzdeki mevcut görüntülerini, alan hakkında bilgisi olan 12 uzman tarafından belirlenmiş olan 5 ana ve 18 alt parametre ile Likert ölçeğinde foto-anket ile değerlendirmişlerdir. Çalışma sonucunda, geçmiş ve günümüzdeki görünümünün en çok ve en az beğenilen

mekânsal özellikler saptanmıştır. Ayrıca, geçmiş döneme ait sunulan görüntülerin görsel peyzaj kalitesi açısından, günümüzle kıyaslandığında daha fazla beğenildiği tespit edilmiştir.

Yardımcı vd. (2019), Diyarbakır kentinde bulunan tarihi yapı ve çevrelerini görsel peyzaj kalitesi açısından analiz etmişlerdir. 14 adet önemli tarihi yapı ve çevresi belirlenerek fotoğraflar çekilmiş ve bunların arasından değerlendirilmek amacıyla tesadüfi olarak seçimler yapılmıştır. Foto-anket yöntemiyle Atatürk Üniversitesindeki öğrencilere uygulanmış olan bu çalışma, toplamda 74 kişiyle yapılmıştır. Değerlendirme kriterleri; tarihsellik, doğallık ve mekân kimliği vb. olan 20 adet kriterden oluşturulmuş olup 5’li Likert ölçeğinde puanlandırma yapılarak SPSS programında analizleri yapılmıştır.

Ateş (2022), İstanbul ili Karaköy semtinin görsel peyzaj kalitesi değerlendirmesi üzerine çalışma yapmıştır. Meslek uzmanlarından 25 kişi ve kullanıcı gruptan 75 kişiden oluşan toplamda 100 kişilik katılımcı, Karaköy semtinin görsel peyzaj kalitesini incelemişlerdir. Semtın çeşitli açılardan çekilen 25 adet fotoğraf ve 9 adet parametre ile Likert ölçeğinde değerlendirmeye çalışmışlardır. Yapılan çalışmada her bir parametrenin ve her bir görüntünün almış oldukları en yüksek ve düşük puanlar sunulmuştur. Çalışmanın sonucunda ise görsel yönden çekicilik unsuru oluşturan alanlar tespit edilmiş olup ilerleyen zamanlarda Karaköy semtinde yapılacak olan planlama ve tasarım çalışmalarında kaynak oluşturması hedeflenmiştir.

Demirbaş (2022), Trabzon kent merkezinde bulunan önemli tarihi yapıları ve çevrelerinin görsel peyzaj kalitesini değerlendirmiştir. Çalışmada sekiz yapı ve çevresi farklı açılardan çekilmiş toplamda 32 fotoğraf ile 5’li Likert ölçeğinde (1 ve 5 arasında) 20 adet değerlendirme kriteriyle puanlanmıştır. Yapılan foto-anket çalışması Atatürk Üniversitesinde okuyan 80 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmadaki sekiz yapının bütünlük ve çevre peyzajı ile olan elverişliliği değerlendirilerek, çalışma sistematığı oluşturulmaya çalışılmıştır. Böylelikle, noksanlık görülen kriterlerin belirlenmesi ve bunların iyileştirilmesine yönelik görüşlerin oluşturulması amaçlanmıştır.

4. MATERYAL VE YÖNTEM

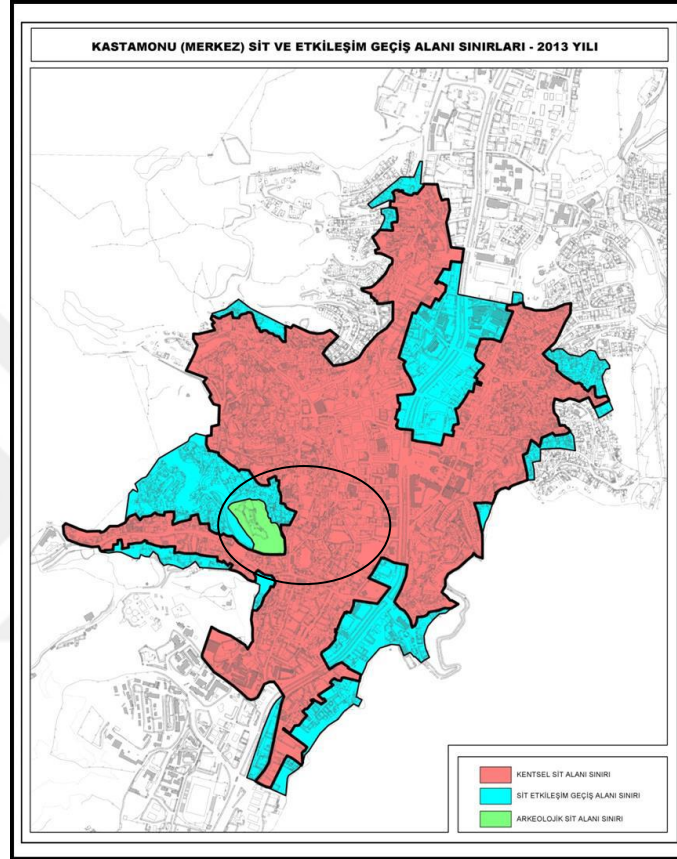
4.1 Materyal

Tez çalışmasının ana materyalini, Kastamonu ilinde bulunan Kastamonu Kalesi ve çevresi (Şekil 4.1) oluşturmaktadır. Çalışma alanının sınırlarını oluştururken ilin odak noktalarından olan Kastamonu Kalesi odak noktası olarak alınmıştır.

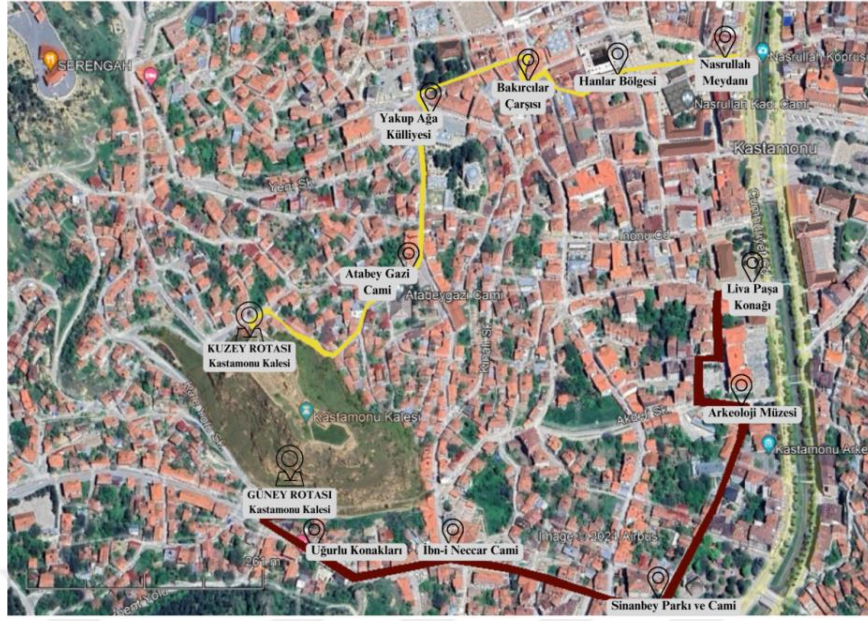
Şekil 4. 1 Çalışma alanı konumu (Kastamonu Belediyesi İmar Planı, 2022).

Kentsel arkeolojik mekânlar farklı zaman dilimlerine ait kültür izleri günümüze taşır ve kentin kendine ait özelliklerini meydana getirmede önemli bir rol üstlenirler. Oluşan bu özellikler ışığında ise kent, kimlik ve hafızasını şekillendirmektedir. Çalışma alanı içerisinde bulunan kentsel sit alanı, kent merkezi içerisinde yaklaşık olarak %2,87 (126,8 hektar)'lık alanı kaplamaktadır (Şekil 4.2) (Ayan Çeven, 2021).

Şekil 4. 2 2013 yılı kentsel sit ve etkileşim geçiş alan sınırları içerisinde çalışma alanı sınırları (Aydın, 2023).

Çobanoğulları döneminden başlayarak Osmanlı dönemine kadar olan süreçte kentte ilk yerleşim alanları içerisinde olan Akmesit, Hepkebirler, Atabey, İsfendiyar Mahalleleri, Kalenin kuzey ve güney çeperlerine dağılmışlardır. Bu bağlamda bahsi geçen mahallelerde, geleneksel sivil mimari ve sokak örnekleri ile birlikte birçok anıtsal yapıya rastlamak olasıdır. Çalışma örnek alanı oluşturulurken bu bilgiler dikkate alınmıştır. Kaleyi çevreleyen kuzey ve güney rotalar ise tarihi çevrelerin ağırlıklı olarak konumlandığı ve oluştuğu yerlerdir (Şekil 4.3). Bu sebeple, tez çalışmasının sınırları bu alanları kapsamaktadır.

Şekil 4. 3 Çalışma alanı kuzey ve güney rotası

Kastamonu Kalesinin kuzey ve güney rotalarında şehrin tarihi izlerine çokça rastlanmaktadır (Şekil 4.4). Farklı dönem yapılarını ve yapıların fonksiyon çeşitliliklerini, oluşturulmuş olan 2 rotada da görmek mümkündür. Kastamonu Kalesi kuzey rotası istikametinde 5 önemli tarihi yapı ve çevresi öne çıkmaktadır. Bunlar; Atabey Gazi Cami, Yakup Ağa Külliyesi, Bakırcılar Çarşısı, Hanlar bölgesi ve Nasrullah Meydanıdır. Kastamonu Kalesi güney rota istikametinde ise 5 önemli tarihi yapı ve çevresi göze çarpmaktadır. Bunlar; Uğurlu Konakları, İbn-i Neccar Cami, Sinan Bey Parkı ve Cami, Arkeoloji Müzesi ve Liva Paşa Konağıdır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde isimleri geçen tarihi yapı ve çevreleri hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Şekil 4. 4 Kastamonu Kalesi (Orijinal,2022)

Çalışma alanının Kastamonu Kalesi ve yakın çevresinin seçilmesindeki sebepler şunlardır;

- Kastamonu kent kimliğini oluşturan öğelere sahip olması,
- Tarihi yapılara ve geleneksel mimarinin izlerine rastlanması,
- Kentin önemli bağlantı noktalarına sahip olması,
- Geleneksel ticari mekânların faaliyet göstermesi,
- Hem turistlerin hem de yerli halkın sıklıkla kullanım talebinin olduğu bir çevre olmasıdır.

Oluşturulan ana materyallere ek olarak çalışmada kullanılan yardımcı materyaller ise şu şekildedir;

- Tez çalışma konusu ve alanına ait önceden yapılmış ulusal ve uluslararası makale, bildiri, rapor, kitap, tez ve bilimsel yayınlar sonucu elde edilen veriler,
- Çalışma alanının gözlemlenmesi ve tarihi çevrelerde görsel peyzaj kalitesi değerlendirilmesine katkı sağlaması amacıyla alanın çeşitli açılardan fotoğraflarının çekilmesi,
- Kastamonu il merkezinde bulunan ve çalışma rotalarını gösteren Google Earth Pro görüntüleri,
- Google Earth Pro programından elde edilen görüntülerin işlenmesi amacıyla kullanılan Adobe Photoshop CS6 programı,
- Görsel peyzaj kalitesini değerlendirmek amacıyla uzman gruba sunulan 10 adet fotoğraf, 6 ana parametre ve 25 alt parametreden oluşan değerlendirme formları,
- Katılımcıların (+) ve (–) olarak işaretlediği kriterler, gösterge puanları ile çarpılarak Excel programına işlenmesi ve aritmetik ortalamalarının hesaplanmasıdır.

4.1.1 Kastamonu İlinin Genel Özellikleri

Kastamonu ili Türkiye'nin Batı Karadeniz bölgesinde bulunmaktadır. Deniz seviyesine olan yükseklik mesafesi 775 metredir. Yüzölçümü 13.108,1 km² olmakla birlikte Türkiye topraklarının %1,7'sini oluşturmaktadır. Dağlık ve engebeli araziler Kastamonu ilinin %74,6'sını oluşturmaktadır (URL-1, 2024).

Kastamonu, doğusunda Sinop, güneyinde Çankırı, kuzeybatısında Bartın, kuzeyinde Karadeniz, batısında Karabük ve güneydoğusunda Çorum ili ile çevrilmiştir (Öztürk ve Özdemir, 2013).

Kastamonu topografik olarak kuzey ve güney kesiti içerisinde yer almaktadır. Kuzeyinde Küre Dağları ve güneyinde ise Ilgaz Dağları bulunmaktadır. Kastamonu kenti boyunca devam eden Karaçomak Vadisi, tabanından başlayarak eğim doğrultusu boyunca Doğu'da Taşköprü ilçesine kadar alçalarak devam etmektedir. Şehrin kuzey-güney yönlerinin yüksek ve engebeli arazilerden oluşuyor olması, kuzeyde Karadeniz ve güneyde de Anadolu'nun farklı bölgeleriyle olan ulaşımını zorlaştırmıştır (İbret, 2018).

Şehrin arazi ve kent yapısını görsel anlamda sunan en iyi yerlerden biri Kastamonu Kalesidir (Şekil 4.5). Ovalık alanlar az olmakla birlikte, Küre ve Ilgaz arasında platolar bulunmaktadır. Kastamonu ilinden Devrez Çayı, Araç Çayı, Gökırmak ve bunların kolları geçmektedir. Kentin ortasından geçen Karaçomak Deresi ise Gökırmak akarsuyunun bir koludur (K.İ.Y, 1993).

Şekil 4. 5 Kastamonu Kalesinden şehrin panoramik görünüşü (Orijinal,2022).

İlin iklim koşullarını şekillendiren en önemli etken yeryüzü şekilleridir. Kastamonu'nun kuzeyinden kıyıya uzanan Küre Dağları, ilin iç kesimleri ile kıyı kesimi arasında engel oluşturabilmektedir. Bu sebeple, iç kısımlara doğru gidildikçe Karadeniz iklimi yerini İç Anadolu'nun sert ve karasal iklimine bırakmaktadır. Kış

döneminde düşük sıcaklıklar olmakla beraber yıllık ortalama sıcaklık değeri 9,8° derecedir. Merkez ilçesinde en soğuk geçen aylar Ocak ve Şubat iken en sıcak aylar ise Temmuz ve Ağustos aylarıdır (URL-2, 2024) .

6 Şubat 2024'te yayınlanan TÜİK raporuna göre, Merkez ilçe ile beraber Kastamonu'da 20 ilçe bulunmaktadır. Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre il nüfusu 2023 yılı itibariyle toplamda 388.990'dır. Bunun 192.048'si erkek ve 196.942'si kadınlardan oluşmaktadır. Merkez ilçeye ait toplam nüfus 155.011 ve şehir nüfusu 127.491'dir. Bir önceki yıla göre nüfus artış hızı %28,4'dir ve nüfus yoğunluğu 30'dur. Kastamonu ili genel yapısı itibariyle göç veren bir il olmasına rağmen son yıllarda göç artışı yaşamaktadır. İl dışına en çok göç verilen kentlerin başında İstanbul bulunmaktadır (TUIK, 2024). Kastamonu ili kentsel sit alanı içerisinde ikamet eden nüfus sayısı 2022 verilerine göre 12.388 kişi olarak tespit edilmiştir (Kastamonu Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü, 2022).

Kastamonu ilinin ekonomik alt yapısı genel hatlarıyla tarım, hayvancılık ve ormancılığa dayanmaktadır. Ancak, son yıllarda sayıları artan organize sanayi bölgeleri ile birlikte sanayileşme gelişmektedir. İl arazisinin %59'unun ormanlık alan olması sebebiyle sanayileşmede öncü olduğu sektörler mobilya imalatı, yonga levha, MDF vb. gibi ahşap temelli sektörlerdir.

4.1.2 Kastamonu İlinin Tarihsel Özellikleri

Kastamonu ili tarih boyunca birçok kültür ve medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Tarih süresince kronolojik olarak taşımış olduğu kültürel birikim ve medeniyetlerin izlerini, günümüzde şehrin birçok bölgesinde görülmektedir.

İlk çağda Kastamonu'yu ve çevresindeki illeri de içerisine alan bölgenin adı "*Paflagonya (Paphlagonia)*" olarak isimlendirilmekteydi (Baydil ve İbret, 1999). Günümüze kadar birçok medeniyetin hüküm sürdüğü Kastamonu, sınırları içinde kültürel katmanları bulundurmaktadır. Kastamonu'nun bilinen ilk tarihi Hitit İmparatorluğu ile başlamış olup, Hititlerden sonra bölgeye Frigya ve Lidya krallıkları hüküm sürmüştür. M.Ö 4.yüzyıl' da Perslerin ele geçirdiği şehir, Büyük İskender'in tüm Anadolu'yu ve dolayısıyla Kastamonu topraklarını da almasıyla Makedonya

sınırlarına katılmıştır. Sonrasında ise şehir Pontus Krallığı'nın hükmüne girmiştir. Pontus Krallığı, M.Ö. 1.yüzyıl'da Romalılar tarafından ortadan kaldırıldıktan sonra Kastamonu, uzun bir dönem Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde kalmıştır. M.S 395'de imparatorluğun parçalanmasıyla birlikte Bizans İmparatorluğuna dahil olmuştur (URL-3, 2024).

1071 Malazgirt Zaferinden sonra Anadolu'daki diğer şehirler gibi Kastamonu'da Türklerin hâkimiyetine girmiştir. 11. ve 12. yüzyıl süresi boyunca Bizanslılar ve Türkler arasında el değiştiren Kastamonu, 12. yüzyıl sonlarına doğru mutlak olarak Türk egemenliğine geçmiştir (Bilici, 2000). Danişmendliler Beyliğinin bölgede sürdürdüğü kısa hâkimiyet süresinin ardından Selçuklu Türklerinin bölgedeki yerleşimleri başlamıştır.

13. yüzyıl itibariyle Çobanoğlu Beyliğinin hüküm sürdüğü Kastamonu aynı zamanda beyliğin merkezi konumunda olmuştur. Bu dönemde Frenkşah Celaladdin Hamamı, Atabey Cami gibi eserler şehre kazandırılmıştır. 13. yüzyılın yarısından sonra, Bizans dönemine ait tek eser olan kalenin merkez alındığı ve kent yerleşiminin kuzey-doğu ve güney-doğu hattı boyunca geliştiği gözlemlenmektedir (Kankal, 2004).

1291 yılına kadar Çobanoğlu Hükümdarlığı süren Kastamonu'da 14. yüzyıl itibariyle Candaroğulları Beyliği dönemi başlamıştır ve beyliğin başkenti olmuştur. Özellikle İsmail Bey döneminde Kastamonu önemli bilim ve kültür merkezi konumundadır. Uzunca bir dönem Candaroğulları Beyliğinde kalan şehir, iskan hareketliliğinin yoğunlaşmaya başladığı bir dönem yaşamıştır. Nitekim yapılaşma hızı Osmanlılar döneminde daha fazla yoğunlaşmaya başlasa da Candaroğulları Beyliğinin oluşturmuş olduğu sınırların dışına çok fazla çıkılmamış ve sınırlar dahilindeki boşluklarda gelişimin oluştuğu gözlemlenmektedir (Baydil ve İbret, 1999).

Şehir 1460'ta Osmanlılar yönetimi altına girmesi ile birlikte ticari faaliyetler yoğunluk kazanmıştır. Bu dönemde sancak olan Kastamonu, sınırları Sinop, Çankırı, Bolu ve Safranbolu'yu kapsamaktaydı (İbret, 2004). Bugün de şehrin merkezi konumu olma özelliğini sürdüren Nasrullah Meydanı ve çevresi, dönemin de önemli

faaliyet alanı olmuştur. Çevresinde bulunan cami, bedesten, hanlar ve medreseler ile birlikte imalat, ticaret ve sosyal yaşamın yoğunluk kazandığı bir bölge olduğu anlaşılmaktadır.

17. yüzyılda Kastamonu’da isyanlar sebebiyle yangınlar meydana gelmiş ve birçok yapı tahrip olmuştur. 18. yüzyıl başlarında durdurulan bu isyanlar beraberinde onarım çalışmalarının başlamasına yol açmıştır. Batılılaşma tesirinin görüldüğü 19. yüzyıl itibariyle özellikle kamu yapılarında etkisi görülen, geleneksel üsluptan farklılaşmalar başlamıştır. Bu farklılaşma yapı cephelerinde kendini daha çok belli etmektedir (Şekil 4.6). İstanbul ile ticaret yollarının kolaylaşması ile birlikte birçok han yapılmış ve bazıları günümüze kadar ulaşmıştır. Ayrıca, medrese, camii gibi kamusal alanların inşası hız kazanmıştır (Eyüpgiller, 1999).

Şekil 4. 6 Hükümet Konağı (Orijinal, 2022)

Tarihi konutların sınırları 19. yüzyıl ile birlikte netleşen Kastamonu, bu yüzyıla kadar Osmanlı için önemli bir sancak konumundadır. Yaşanan siyasi ve ticari büyümeler ile birlikte kent, 19. yüzyıl başlarında vilayet merkezi olmuştur.

20. yüzyıl Cumhuriyet dönemi imar çalışmaları Kastamonu şehri için ağırlıklı olarak milli mücadelenin ön planda tutulduğu zamanları kapsamaktadır. Günümüze ulaşan kent dokusu 20. yüzyılın etkileri ile şekil almıştır (Çiftçi, 2006).

Kuban (2001)’a göre, Kastamonu ili yerleşim düzeni açısından Anadolu-Türk kentleri dahilinde karakteristik özelliklere sahip bir il iken, son yüzyıl itibariyle

alışılmışın dışında sokak yapılaşması ve düzeni oluşmuştur. Çarşı ile dere boyu arasında kalmış olan doğu bölgesinde kagir ve betonarme yapıların çoğalması geleneksel kent mimari dokusunu değiştirmektedir. Buna karşılık olarak ise kale yamacından çarşıya uzanan sur içi kesimindeki mahalleler geleneksel yapı, yol düzenini korumaktadır. Bu bölge dahilinde bulunan geleneksel konutlar topografya ile paralel eğimde sıralanarak konumlanmaktadır.

Tarihi süreç içerisinde Kastamonu birçok ekonomik ve sosyal değişimlere şahit olmuştur. Sahip olduğu tarihsel geçmiş ve kültürün değerlendirilerek turizm, ekonomi ve sosyal kalkınmaya dahil edilmesi önem teşkil etmektedir. 2021 yılı itibarıyla Kastamonu Belediyesi ve Çevre Şehircilik Bakanlığının yürütmüş olduğu tarihi koruma çalışmaları ile birlikte, yıkılmaya yüz tutmuş tarihi yapılar ve unutulmuş, bakımsız hale gelen sokakların bakım çalışmaları hız kazanmıştır. Kastamonu il merkezinde tarihi süreç içerisinde yer alan ve çalışma kapsamında incelenecek olan tarihi yapılar ve önemleri ile ilgili bilgilere bu bölümde yer verilmiştir.

Kastamonu Kalesi; Şehrin simge yapılarından biridir. Kent merkezinde Doğu Roma Döneminden kalan tek arkeolojik bulgu özelliğini taşımaktadır. Şehrin güneybatı kısmında 112 metre yükseklikte ve dik yamaçlara sahip kaya çıkıntıları üzerinde konumlanmıştır (Şekil 4.7).

Şekil 4. 7 Kastamonu Kalesi (Orijinal, 2022)

Doğusunda Karaçomak, batısında Kerpiçlik, güneyinde ise Vakıf Derelerinin oluşturmuş olduğu boğazda yükselmektedir. Kuzeybatısında biten alçak geçit yüksek

zeminle bağlanmakta ve kuzeyine uzanmış olan kısım sayesinde kaleye ulaşım sağlanmaktadır. Geriye kalan kısımlarda sarp kayalıklar mevcuttur (Karasalihoğlu, 2020).

Bu bağlamda bakıldığında, kalenin şehrin her tarafına hâkim şekilde konumlanarak savunmanın önem arz ettiği, stratejik konuma sahip bir kale şehri olduğu anlaşılmaktadır. Çevresiyle birlikte iç kale kısmı Kastamonu'nun ilk çekirdek yerleşim alanlarını oluşturmuş olduğunu ve uzunca bir dönemde bu alanda iskânlaşma hareketlerinin olduğu düşünülmektedir. Kaleden başlayarak gelişen şehir ilk olarak batı yamaçlara sonrasında vadi tabanına inerek genişleme göstermiştir. Dış duvarları ise güneye uzanan İbn-i Neccar Cami ve hamamını dolanarak doğuya dönmekte ve Karaçomak vadisine erişmektedir (İbret ve Baydil, 1999).

Atabey Gazi Cami; Kastamonu Kalesinin altında yer alan Kefeli sokakta bulunmaktadır (Şekil 4.8). Çobanoğulları döneminde yapılan cami, Kastamonu'nun bilinen en eski camisidir. Atabeyler döneminde yapıldığı bilinmemektedir ancak hangi atabey'in yaptırmış olduğu net olarak bilinmemektedir. 1273'te Muzafferedin Yavlak Arslan zamanında yapılmış olma ihtimali yüksektir (İbret vd., 2015). Cami, kaleye çıkan rotada turistler için önemli bir durak olma özelliğini taşımaktadır.

Şekil 4. 8 Atabey Gazi Cami (Orijinal,2022)

Yakup Ağa Külliyesi; Eser, şehrin merkezinde kale'nin eteklerinde bulunan Kefeli yokuşunda etrafa hâkim bir meskende konumlanmıştır. Yapı içerisinde mescidi (cami), medresesi, hamamı ve vakıf barındırmaktadır. 1547 yılında Kanuni'nin

Kilerci başısı olan Yakup Ağa tarafından inşası yaptırılmış olup başlarda mescit olarak işlev görürken zaman içerisinde cami ve sonrasında yapılan eklemelerle külliye haline gelmiştir. Yerleşim düzeni cami merkez alarak, etrafında medreseler, imaret ve sıbyan mektebi olarak şekillenmiştir. Bulunduğu arazinin eğimli olması sebebiyle cami ve diğer yapılar birbirinden ayrı ve kademeli olarak konumlanmıştır (Parlar, 1996).

Günümüzde mevcut konumunun sunmuş olduğu panoramik manzara ve yeşilliği, tarihi çevre içerisinde bütünleştiriyor olması sebebiyle yerli halk ve turistler için uğrak bir mekan olma özelliği taşımaktadır (Şekil 4.9).

Şekil 4. 9 Yakup Ağa Külliyesi (Orişinal, 2022)

Bakırcılar Çarşısı; Kastamonu ili tarih süreci boyunca bakırcılık denilince akla gelen illerden biri konumunda olmuştur. Bunun başlıca sebeplerinden biri Osmanlı Döneminde Küre ilçesinden çıkarılan bakır madeninin Kastamonu’da üretim ve ticaretinin yapıyor olmasıdır. Candaroğulları dönemine uzanan bakırcılık mesleğı, dönemin önemli zanaat kollarından biri olmuş ve Küreden çıkarılan bakır madeni ilde bulunan kalhanelerde eritilerek ticaretin canlanmasına neden olmuştur (Bayraktar, 2017: 103; Belli ve Kayaoğlu, 1995: 44-46; Darkot, 1977: 401).

Evliya Çelebinin de ziyaretlerde bulunduğı Kastamonu’da bakırcılık hakkında övgüyle söz ettiğı ve şehirde bulunan kazancıların çalışma prensipleri hakkında bilgiler paylaştığı bilinmektedir (Bayraktar, 2017; Dağılı, 2005). Yakup Ağa Camii’nin altında toplanmış dükkânlar 18. yüzyıl sonunda ve 19. yüzyıl başlarında

Kastamonu’da bakırcılık zanaatının geliştiği önemli noktaları oluşturuyorlardı (Şekil 4.10). 1920’li yıllara gelindiğinde ise sayıları geriye gitmeye başlayarak günümüze kadar olan süreçte her geçen yıl azalmaktadır (Eyüpgiller vd., 2008).

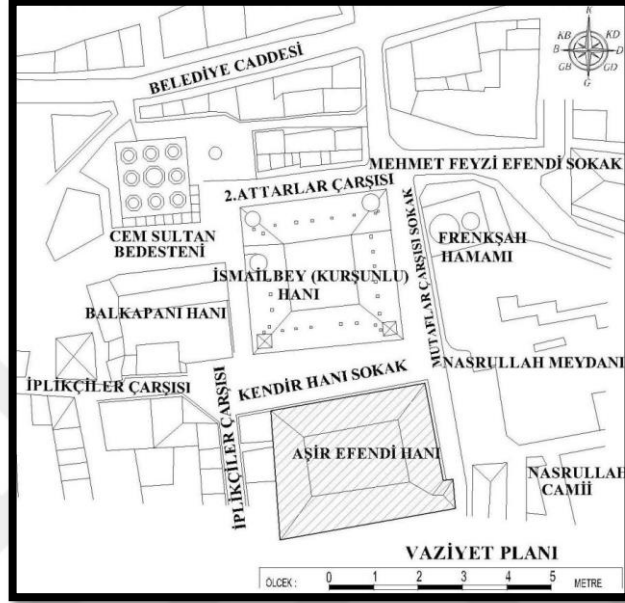
Şekil 4. 10 Bakırcılar Çarşısı (Orijinal, 2022)

Hanlar bölgesi; Osmanlı han mimarisinde özel bir yere sahip olan Kastamonu hanları, avlu etrafını çevirmiş olan revaklardan ve bunların gerisinde bulunan mekânlardan oluşarak geleneksel planlamaya sadık kalmıştır fakat eskiyi tekrar etmemiştir. İşlev olarak sade ve gelişmiş plan anlayışı ön planda tutulmuştur (Asar, 2011). Tarihi ipek yolu üzerinde bulunan Kastamonu’da ticaret ve konaklama amacıyla yapılmış olan hanlar günümüzde faaliyetlerini çeşitli alanlarda sürdürmektedir. Ancak bugüne ulaşmış ve kullanılabilir olan han sayısı oldukça azdır (Asar, 2011; Yaman, 2003).

Ekseriyetle dış cephelerde açıklıkları bulunmayan hanların, girişleri önemli ancak sade tutulmuştur. Çoğunlukla tek avluya sahip olan Kastamonu hanlarında, direk olarak avluya açılan giriş kapısı yoktur. Mimari karakteristik özelliklerinden biri de giriş ile avlunun bir geçit aracılığıyla bağlanmış olmasıdır. Konaklamaların üst kat planlarında çözüldüğü görülmekle birlikte pencerelerin de güvenlik nedeniyle seyrek olarak konumlandırıldığı ve dar, küçük tutulduğu anlaşılmaktadır (Asar, 2011).

Kastamonu Nasrullah Meydanının batı kesiminde yoğunlaşan hanlar günümüzde çeşitli faaliyetlerin sürdürüldüğü mekânlardır (Şekil 4.11). Bunlardan biri olan İsmail Bey Hanı (Kurşunlu Han), Candaroğulları döneminde kervanların misafir edilmesi

amacıyla yapılmıştır. Tek avlulu, dikdörtgen plan tipinde yapılan han iki katlıdır. Yapılan restorasyon çalışmalarından sonra günümüzde otel ve restoran olarak kullanılmaktadır. Kuzey giriş cephesinde bulunan dükkânlarda ise genellikle yöresel ürünlerin satışları yapılmaktadır.

Şekil 4. 11 Hanlar bölgesi genel vaziyet planı (Vakıflar G.M Arşivi; Asar, 2011)

İsmail Bey Hanının güneyinde bulunan Aşir Efendi Hanı diğer adıyla Urgan Hanı, Osmanlı dönemine ait ticari faaliyet amacıyla yapılmış bir handır. Hem iç avluya bakan hem de dış cephesine bakan kısımda yerel esnafların dükkânları bulunmaktadır. Hanın doğusunda bulunan ana girişine ek olarak kuzey batı kısmında bulunan kapı ile İplikçiler çarşısına geçiş sağlanabilmektedir. İçerisinde bulunan dükkânların bir kısmı kapalı halde ve bakımsızdır. Hanın, tekrar restore edilerek şehre kazandırılması önem arz etmektedir.

Cem Sultan Bedesteni ise, Osmanlı şehzadesi olan Cem Sultanın 1469 yılında Kastamonu sancakbeyi olduğu dönemde yaptırılmıştır. Bedesten kelime anlamlarından biri de kumaş satılan yer, kapalı çarşıdır. Bedestenin çevresinde yoğunlaşan hanların birçoğunun konaklama amacıyla yapılmış olması ticari anlamda yoğun bir bölge olduğunu göstermektedir. Buradan yola çıkarak Kastamonu ilinin Osmanlı döneminde tekstil üretimi ve ticareti anlamında faal olduğunu anlaşılabilmektedir. Yapı, geçirmiş olduğu yangın sebebiyle büyük tahribata uğramış

ve restore edilmiştir. Günümüzde hem çarşı olarak kullanılmakta hem de restoran olarak işletmeciliğini sürdürmektedir.

Kurşunlu Hanın hemen batısında kalan Pembe Han (Balkapanı Hanı) Osmanlı padişahı olan 2. Beyazıt tarafından yaptırılmıştır. İlk olarak bal ticaretinin yapıldığı handa, sonrasında pamuk ticareti yapılmış ve Farsçada pamuk anlamını taşıyan Pembe Han olarak anılmaya başlanmıştır. 1958 yılında geçirmiş olduğu yangın sebebiyle büyük ölçüde zarar gören hanın, yalnızca kuzey kısımları ayakta kalabilmiştir. Vakıflar Bölge Müdürlüğünün yapmış olduğu restorasyon çalışmaları ile tekrar hayata geçen Pembe Han günümüzde yöresel mutfığa ait ürünlerin sunulduğu restoran olarak tekrar hayat bulmuştur.

Kastamonu'nun tarihi ticari faaliyetleri için önem arz eden hanlar bölgesi günümüzde de yerli halk ve turistler tarafından ziyaretçi çekmektedir. Yapılan restorasyon çalışmaları sonucunda hayat bulan bu mekanların şehre tekrar kazandırılması kültürel mirasın devamlılığı açısından önemlidir. Bunun yanı sıra ise, bakımsız kalan ve restorasyon çalışmaları tam olarak bitirilmemiş/başlanılmamış olan yapılar, ticari ve kültürel olarak şehre tam olarak katkı sağlayamamaktadır.

Nasrullah Meydanı; Kastamonu kentinin tarihi yapısını oluşturan ana akslardan biridir. Meydan aynı isimle anılan camii, şadırvan ve köprüyü içerisinde barındırmaktadır. Camii, 1506 senesinde Kadı Nasrullah tarafından yaptırıldığı bilinmektedir. Ayrıca Osmanlı döneminde Kastamonu'da yapılmış olan ilk ve en büyük camii olma özelliğini taşımaktadır. Takip eden yıllarda eklemeler yapılmış olup bunlardan biri de Münire Medresesi ve kütüphane binasıdır. (Çılgınoğlu ve Helveci, 2022).

Kent dokusu içerisinde Nasrullah Meydanı çekirdek yapıda konumlanmıştır. Meydan içerisinde bulunan dini, ilmi ve ticari yapılar Osmanlı döneminden itibaren kent merkezinin gelişiminin bu alan doğrultusunda olduğunu işaret etmektedir. Şehir merkezinde 2 adet meydan öne çıkmaktadır. Bunlardan biri ticari faaliyetlerin ve tarihi kent merkezi özelliğine sahip Nasrullah Meydanı ve diğeri de idari ve askeri yapıların ağırlıklı olarak konumlandığı Cumhuriyet Meydanıdır.

Günümüzde şehre gelen turistlerin gezi rotalarında çoğunlukla ilk durak olan Nasrullah Meydanı ve çevresi yerel halk tarafından da günlük yaşamda sık tercih edilen bir konumdur. İnsanların sıklıkla bir araya gelmelerini sağlayan buluşturucu odak noktası olmasının yanında, turistik dükkânları, çay bahçeleriyle canlılığını koruyan bir meydandır (Şekil 4.12). Ancak ticari rant anlayışının oluşturmuş olduğu baskı ile Kastamonu çayı yönünde uzanmış olan yüksek yapılaşma tehlikesi tarihi Nasrullah Meydanı ve çevresindeki yapılara tehdit oluşturmaktadır (Eyüpgiller vd., 2008).

Şekil 4. 12 Nasrullah Meydanı (Orijinal, 2022)

Liva Paşa Konağı; Kastamonu sivil mimari örneklerinden biri olan Liva Paşa Konağı, 1879-1881 senelerinde konut olarak kullanılmak amacıyla yaptırılmıştır (Şekil 4.13). 22 oda ve 6 salondan oluşan konak, bodrum katı üzerine yerleşen 3 kata sahiptir. 19. yüzyıl yaşam tarzına dair ipuçları sunmaktadır.

1978 yılında kamulaşan konak, 1997’de Etnografya müzesi olarak işlev kazandırılarak tekrar hayat bulmuştur. Kastamonu’nun geleneksel ticari faaliyetlerine dair (bakırcılık, dokumacılık vb.) eserlerin sergilenmesinin yanı sıra geleneksel Kastamonu ev yaşamını canlandıran sergi alanlarına sahiptir (URL-4, 2024). 2022 yılında Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından yenileme ve bakım çalışmaları yapılması amacıyla geçici olarak kapatılmıştır.

Şekil 4. 13 Liva Paşa Konağı (Kültür Varlıkları ve Müzeler G.M Arşivi, 2024)

Arkeoloji Müzesi; Kastamonu dere boyunda, Cumhuriyet Caddesi üzerinde bulunan müzenin plan çizimleri mimar Kemaleddin Bey'in kaleminden çıkmıştır. 1917 yılından İttihat ve Terakki kulübüne ev sahipliği yapmış ve ilerleyen dönemlerde çeşitli amaçlar için kullanımını sürdürmüştür.

Atatürk'ün şapka ve kıyafet inkılabına ilişkin nutkunu İnebolu'dan sonra bu binada vermiştir. Belli bir süre arkeolojik eserlerin biriktirildiği depo vazifesi gören bina, 1952 yılı itibarıyla müze haline getirilmiştir. Kastamonu ve çevresinde toplanan farklı dönemlere ait arkeolojik eserlere ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca, teşhir salonunun bir bölümü Atatürk'ün Kastamonu gezisine ait fotoğrafların ve eşyaların sergilenmesine ayrılmıştır. Bina L plana sahiptir ve önündeki bahçe kısmında da eserler açık havada sergilenmektedir (Bakırcı, 2005). Ana cadde üzerinde gerek tarihi mimari yapı estetiğiyle, gerekse bina etrafındaki peyzajında sergilenen eserlerle oldukça dikkat çekici bir müze olma özelliğini taşımaktadır (Şekil 4.14).

Şekil 4. 14 Arkeoloji Müzesi (Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi, 2024)

Sinan Bey Cami ve Parkı; Park içerisinde tarihi Sinan Bey Cami, kafeterya, süs havuzu, oturma bankları ve çocuk oyun alanını barındırmaktadır. Camii 1571 yılında dönemin sancak beyliği görevini yürüten Koca Sinan Paşa tarafından yaptırılmıştır (Behçet, 1998; İbret vd. 2015).

3 girişe sahip olan parkın ana giriş yönlendirmesi tarihi Sinan Bey Camisine doğru yapmaktadır. Kesme taş kullanımıyla sade mimari özelliği gösteren cami, dikkatleri kapı kemerindeki renkli geçme tekniğiyle yapılmış mermere ve ahşap oyma kapısına çekmektedir.

Yol kenarında konumlanan parkta geniş yapraklı bitkilerin kullanıldığı göz önünde bulundurulsa, gürültü problemini önleyici isabetli tercihte bulunulduğu anlaşılmaktadır. Park, içerisinde bulunan çeşitli fonksiyonlar ile her yaş grubuna hitap edebilen bir alan olma özelliği taşımaktadır. Dere boyunda ana cadde üzerinde bulunan park özellikle yerli halk tarafından günlük hayatta sıklıkla tercih edilmektedir (Şekil 4.15).

Şekil 4. 15 Sinan Bey Cami ve Parkı (Orijinal,2022)

İbn-i Neccar Cami; Kastamonu Kalesinin güneydoğu eteğinde bulunan İbn-i Neccar Cami bir diğer adıyla Eli Güzel Cami olarak anılmaktadır (Şekil 4.16). Bunun sebebi bulunduğu sokağın adının Eligüzel olmasındandır. 1353 yılında yapılmıştır. Candaroğulları döneminde yapılmış olup estetik açıdan beylikler ve erken Osmanlı dönemi camilerine atıfta bulunan sadeliktir. Kesme taş kullanılan dış duvarların işçiliği nizamidir (Yavaş, 1999).

Caminin öne çıkan en önemli özelliği ise motiflerle süslenmiş olan ve ağaç oyma zanaatının başyapıtlarından sayılabilecek olan ahşap kapısıdır. Öyledir ki, caminin inşasından dört sene sonra kapının yapımının tamamlandığı bilinmektedir. Geçirmiş olduğu depremle zarar gören camii 1968’de yapılan onarım çalışmalarıyla eski haline dönmüştür (Yavaş, 1999).

Şekil 4. 16 İbn-i Neccar Cami (Orijinal, 2022)

Uğurlu Konakları; Kastamonu Kalesinin güney bitiminde kalan Uğurlu Konakları iki adet konaktan oluşmakta ve toplamda bir buçuk dönüm arazi içerisinde yer almaktadır. 1851 ile 1860 seneleri arasında konut amaçlı yapılmıştır. Yıllarca aynı ailede kalan konaklar 2005 yılında turizmcı Gülsen Kırbaş ve eşi tarafından satın alınarak restore edilmiştir (URL-5, 2024). Mevcutta butik otel ve restoran olarak hizmet vermektedir (Şekil 4.17).

Şekil 4. 17 Uğurlu Konakları (Orijinal,2022)

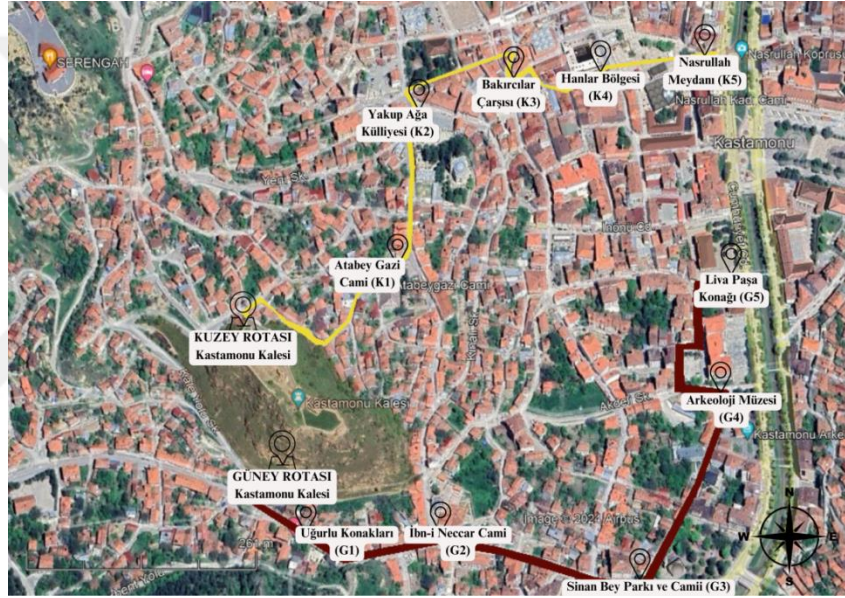
4.2 Yöntem

Tez çalışması kapsamında tarihi çevrede görsel peyzaj kalite değerlendirmesi ile ilgili yapılan çalışmalar hakkında ulusal ve uluslararası kaynaklardan literatür taraması yapılmıştır. Çalışmada kullanılan yöntem Tüfekçioğlu,(2008)'nın araştırmasında sunmuş olduğu yöntem önerisinden faydalananak geliştirilmiştir. Yapmış olduğu çalışma önerisi objektif ve subjektif yaklaşım modelinin farklı özelliklerini ele alan bütünlüklük bir yaklaşım olmakla birlikte daha çok objektif yaklaşımı kapsamaktadır. Çalışma uzman grup değerlendirmesine dayanmaktadır.

Tez çalışmasının ilk aşamasında Kastamonu ili kent merkezinde bulunan tarihi çevrelerde yapılan incelemeler ile alanlar fotoğraflanarak toplamda 250 adet fotoğraf çekilmiştir. Fotoğraflar 2022 yılı Sonbahar mevsiminde havanın açık olduğu öğlen vakti çekilmiştir. Görsel peyzaj kalite değerlendirmesinin alanda çekilen fotoğraflar üzerinden yapılması planlandığı için yüksek kalite ve netlikte fotoğraflara ihtiyaç

vardır. Bu nedenle, profesyonel fotoğraf makinesi (Canon 550D) kullanılmıştır. Her rota için 5 adet ve toplamda 10 adet fotoğraf seçilmiştir.

Fotoğraf seçimleri, teorik kavramların oluşmasıyla birlikte yapılmıştır. Alanları en iyi şekilde tanımlayan parametrelerin seçimine dikkat edilmiştir. Değerlendirmeye dahil olacak fotoğrafların seçimleri uzman grubunun seçimi ile yapılmıştır. Uzman grup içerisinde peyzaj mimarı, şehir plancısı, mimar, orman mühendisi, fotoğrafçı, sosyolog, arkeolog ve sanat tarihçisi bulunmaktadır. Şekil 4.18’de seçimi yapılmış olan fotoğraf çekim alanları gösterilmiştir.

Şekil 4. 18 Fotoğraf çekim alanları

Daha sonrasında seçilen fotoğraflar (Şekil 4.19 - 4.28) 25 kişiden oluşan uzman grubun değerlendirmesi yapılması amacıyla sunulmuştur. Görseller Powerpoint sunumu üzerinden hazırlanarak uzman grubun değerlendirmesi için hazır hale getirilmiştir.

Şekil 4. 19 Atabey Gazi Cami ve çevresi (K1)

Şekil 4. 20 Yakup Ağa Külliyesi (K2)

Şekil 4. 21 Bakırcılar Çarşısı (K3)

Şekil 4. 22 Hanlar bölgesi (K4)

Şekil 4. 23 Nasrullah Meydanı (K5)

Şekil 4. 24 Uğurlu Konakları (G1)

Şekil 4. 25 İbn-i Neccar Cami (G2)

Şekil 4. 26 Sinan Bey Parkı ve Cami (G3)

Şekil 4. 27 Arkeoloji Müzesi (G4)

Şekil 4. 28 Liva Paşa Konağı (G5)

Çalışma çerçevesinde tarihi çevrelerde görsel peyzaj kalite parametrelerinin belirlenmesi aşamasında daha önce yapılan çalışmalardan (Benliay vd., 2015; Çelik ve Açıksöz, 2014; Çelik, 2013; Elinç, 2011; Irmak ve Yılmaz, 2010; Kalın, 2004; Kiper ve Cengiz, 2016; Özhancı ve Yılmaz, 2011; Tüfekçioğlu, 2008; Tveit vd. 2006) yararlanılarak parametre seçimleri yapılmıştır. Çalışmanın ana parametreleri tarihsellik, uyum, okunabilirlik, mekânsal algı, konfor, kimlik ve aidiyetten oluşmaktadır. Her bir parametre içerisinde alt parametreler barındırmaktadır (Tablo 4.1). Devam eden bölümde çalışmanın değerlendirme kriterlerini oluşturan görsel kavram parametreleri hakkında bilgi verilmiştir.

4.2.1 Görsel Kavram Parametreleri

Çalışma yönteminde kullanılması amacıyla görsel kavram parametreleri belirlenmiştir. Parametre seçimleri oluşturulurken, literatürde daha önceden yapılan çalışmalar incelenmiş ve çalışma alanına uygun niteliklere sahip olan kavramlar değerlendirme çerçevesini oluşturmak için seçilmiştir. Bazı kavramların birbiri ile ilişkileri güçlü bulunmuş ve birleştirilerek tek kavram olarak ele alınmıştır (Örn: kimlik ve aidiyet). Sonucunda, kavram tanımlarından yola çıkarak peyzaj özelliklerine uygun karşılıkları ifade edilmeye çalışılmıştır.

Tarihsellik kavramı, peyzaj kalitesini yükselten değerlerden biri olmakla birlikte, tarihsellik ortaya koyan tarihi yapılar peyzajı çeşitlendirmektedir. Bir alanın farklı

dönemlere ait özellik taşıması ve tarihi katman zenginliğine sahip olması peyzaj değerine olumlu katkılar sağlamaktadır. Ayrıca, tarihi çevrelere sahip alanların bakımlı olma durumları da görsel kaliteyi artıran unsurlardan biridir. Günümüz ve geçmiş dönem yapılarını bir arada bulunduran tarihi kentler, yerel halka kültür zenginliği sunmakta ve yaşam kalitelerini olumlu yönde etkilemektedir.

Tveit vd. (2006)’nin tarihsellik kavramını incelerken tarihi süreklilik ve zenginlik şeklinde iki boyuta indirgemişlerdir. Süreklilik, görsel olarak farklı zaman katmanlarının algısını oluşturmaktadır. Zenginlik ise kültürel öğelerin çokluğu, hal ve çeşitlilik durumlarına bağlı olarak katmanların olgunluklarından etkilenebilmektedir. Bu kavram, boyutları ile incelendiğinde peyzaj özellikleri ve potansiyel karşılıkları şunlardır;

- Tarihi zaman katmanlarının görünürlüğü,
- Tarihi ve kültürel öğelerin varlığı,
- Tarihi devamlılığı olan alan varlığı,
- Tarihi ve kültür öğelerinin korunmuşluğu (Tveit vd., 2006).

Uyum kavramı, bir bakıma tutarlılık ile ilişkilidir çünkü kavramın temelinde birlik ve uyum vardır. Kavram, görsel öğelerin uyum içerisinde form bütünlüğü oluşturma aşamalarını yansıtmaktadır. Tutarlılık/uyum, görüntünün özünde bulunan dokuyu kavrayarak anlamlandırmadır (Bell, 1999). Peyzajda tek bir öğenin uyumundan ziyade öğe kümelerinin oluşturmuş olduğu bütünlük uyumuna bakılmaktadır. Yani, bütünün görsel kalitesi tekil öğelerden daha önemlidir.

Kaplan vd. (1998)’e tutarlılık/uyum kavramını tanımlarken manzarayı ortaya koyan öğelerin düzen ve organizasyonunun seviyesine göre olduğunu ifade etmektedir. Uyumlu alanların organizasyonları düzenli gelişmektedir.

Tveit vd. (2006), uyum kavramını tanımlarken renk, doku gibi özelliklerin tekrarına ilişkin durumlarda, görüntü bütünlüğünün, birliğinin yansımaları olarak açıklamaktadır. Ek olarak ise bu kavram, alanın uygun arazi kullanımıyla birlikte

doğal koşulların bütünlüğünü kapsamaktadır. Uyum kavramı, boyutları ile incelendiğinde peyzaj özellikleri ve potansiyel karşılıkları şunlardır;

- Renk ve dokuların tekrarı,
- Doğal koşullara uygun arazi kullanımının uyumu,
- Su varlığı ve alan konumu,
- Ekolojik koşullara uygun bitki örtüsü uyumu Tveit vd. (2006).

Okunabilirlik kavramı ise algılanabilirlik ile ilişkilidir. Algılanabilirlik yükseldikçe, okunaklılıkta o derece yükselmektedir. Kalın (2004)'e göre bireyler olay ve durumlarla ilgili karışık fikir ve net olmayan zihin yapısında olmaktan haz etmezler. Bu sebeple de zihinsel açıklık/netlik ile herhangi bir olay veya yerin benimsenerek kabullenilmesi ve beğeni oluşturması mühimdir.

Mekân okunaklılığı anlamında en önemli konulardan biri belirginliktir. Okunaklılığın artırılması için, alanın görüntüsünde odak noktası veya nirengi noktalarının varlığından söz edilmesi gerekir. Okunaklılığı yüksek olan mekânda kişiler sadece varılacak noktaya doğru değil aynı zamanda geldikleri noktaya doğru da yollarını rahatlık ile bulabilmektedirler (Çakçı, 2007).

Val vd. (2006), okunabilirliğin karşılığının görsel idrak etme yetisi olduğunu ve hareket yönlendirici potansiyelleriyle açıklamıştır. Kavram boyutlarını mekânın algılanabilirliği, tasvir edilebilirliği ve ulaşılabilir olmasıyla izah etmişlerdir. Okunabilirlik kavramı, boyutları ile incelendiğinde peyzaj özellikleri ve potansiyel karşılıkları şunlardır;

- Alanda bulunan özgün imgelerin bulunması,
- Açık yönlendirici unsurların varlığı,
- Mekânsal sınır ve dağılımların belirgin olarak algılanabilmesi,
- Mekâna uygun olarak yayılım göstermiş ayırt edici öğelerin ve nirengi noktalarının varlığı Val vd. (2006).

Mekânsal algı kavramı, görsel, işitsel ve dokunsal duyuların toplamından oluşmakta ve bu duyuların anlam kazanmasında algılanan unsurla olan ilişki doğrultusunda değişmektedir.

Kavramın temelini insan ve çevre etkileşimi oluşturmakta ve kompleks düzene sahip fiziksel mekanın algılanma, kavranma ve kaydetme sürecine ek olarak mekânsal öğeler ve organizasyon prensiplerinden etkilenmektedir. Bireyler çevresel uyaranları, bilincinde ilişkilendirerek anlamlandırmaktadırlar. Aslında mekânsal algı kavramı içerisinde birçok alt kavramı barındırmaktadır. Literatür çalışmalarına bakıldığında düzen, uyum, tarihi değer, insan ölçeği, doluluk-boşluk, açıklık-kapalılık vb. ilkeleri mekânsal algının oluşmasında oldukça önemlidir (Tanrıbir ve Akten, 2020).

Kent düzeninde, tek tip yapılaşma ve benzerlikteki alanlar arasındaki uyumsuzluk mekân kurgusunu zayıflatmakta ve okunabilirliğini düşürmekte ve bununla birlikte kent mekânının algısını zorlaştırmaktadır. Tek tipleşme ile sıkıcı mekânlar çoğalmakla birlikte mekân çeşitliliği algısı olumsuz etkilenmektedir. Mekânsal algı için önemli olan unsurlardan biri de mekân içerisinde bulunan olguların insan ölçeği ile olan ilişkisidir. Yapıların yükseklik, genişlikleri ile birlikte donatı elemanlarının ve peyzaj öğelerinin insan ölçeğine uyumlu olarak düzenlenmesi önemlidir (Ewing vd, 2006). Ancak yapı ve çevrelerinin insan ölçeğine olan uyumu daha çok konfor kavramı ile ilintili bulunmuş ve bu sebeple de mekânsal algı başlığı altında ele alınmamıştır. Bu kavram, boyutları ile incelendiğinde peyzaj özellikleri ve potansiyel karşılıkları şunlardır;

- Doluluk-boşluk dengesi,
- Mekânsal derinlik algısı,
- Mekânsal netlik, açıklık ve seçilebilirlik,
- Mekânsal çeşitlilik içermesi,

Konfor kavramı, uluslararası literatüre göre iyilik halinde olma ve yaşam kalitesi ile ilişkilendirilmektedir. Konfor, insan vücudu ile fiziki çevre arasında oluşan koşullanmalara bağlı olarak oluşan ilişkiyi ortaya koymaktadır (Chappells, 2010).

Kentsel çevre içerisinde konfor hissi 3 temel bileşeni barındırmaktadır. Bunlar; birey, durum ve çevredir (Ovstedal vd., 2002). Kentsel alanda konforlu çevre tanımı oluşturulurken; insan ölçeğine uygun ve görsel çekiciliğe sahip unsurlar ile birlikte güvenlik hissi veren, insan etkileşimlerinin aktif olduğu, rahat erişim ve hareket olanaklarının bulunduğu, kullanıcılar için uygun nitelikte tasarım elemanlarına sahip, sosyal çeşitlilik yaklaşımlarına yardımcı olan tasarım anlayışlarının benimsenmesi önemlidir (Carmona, 2010).

Kavram olarak konfor, insan beklentileri sonucunda değerlendirilmektedir. Konfor toplumsal yaşamla paralel olarak ilerleyen ergonomik ve güvenli olma haline ek olarak kolektif yaşama destek olan ve algı durumunu göz önünde bulunduran çevreyi kapsamaktadır. Konfor içerisinde birçok alt bileşene sahip olan geniş bir kavramdır.

Çalışmada daha çok algı ile ilgili olan görsel konfor değerleri üzerinde durulmuş ve araştırmaya uygun olan peyzaj özellikleri ve potansiyel karşılıkları seçilmiştir. Bunlar;

- Yapı ve çevrelerin insan ölçeğine uygunluğu,
- Kentsel donatı elemanlarının fonksiyonelliği,
- Kentsel donatıların tasarımsal zenginliği,
- Altyapı sorunlarının olmamasıdır.

Kimlik ve Aidiyet kavramı, içerisinde sahip çıkma ve mekân duygusu özelliklerini barındırmaktadır. Aidiyet, “benlik” duygusuyla yakın ilişkilidir. Aidiyetten kasıt ise rahatlık hissi, güven, duygusal bağ ve alışıla gelmişlik duygularını kapsamaktadır. Mekânsal olarak aidiyetlik hissi, bireyin içinde yaşadığı eve, mahalleye ve kente dair farklı ölçek ve nitelikteki alanlarda oluşabilmektedir (Akbarishahabi, 2022; Antonsich, 2010).

Aidiyetlik hissi sahip çıkma kavramı ile bağlantılıdır. Çünkü insanlar ait hissettikleri yeri benimser, umursar, düzenler bir anlamda sahip çıkar. Tveit vd. (2006), sahip çıkma kavramının bireyde herhangi bir peyzaja dair canlı ve dikkatli şekilde sorumluluk bilinci duyması olduğunu ifade etmiştir. Bu kavram, kentsel peyzajda

bulunan peyzaj öğelerinin, yolların, bitkilerin, binaların, kent mobilyaları vb. unsurların bakımını kapsamaktadır.

Bir diğer kavram ise mekân duygusudur. Mekân kimliğini gösteren en güçlü kavramdır. Özgünlük, farklılık, sahip çıkma özellikleri mekân duygusunu şekillendirmektedir. Bu niteliklere sahip mekânlar insanların belleğinde kalıcı etki bırakırlar. Sahip çıkma ve mekan duygusu kavramlarının bütün olarak, boyutları ile incelendiğinde peyzaj özellikleri ve potansiyel karşılıkları şunlardır (Tveit vd., 2006);

- Mekân kimliğinin algılanması,
- Bakımlı yapı ve öğelerin mevcudiyeti,
- Terk edilmemiş alanların varlığı,
- Temiz ve bakımlı alanların varlığı,
- Gizem duygusu oluşturan alanların varlığı,
- Mekânsal özgünlük varlığı.

Sahip çıkma, mekân duygusu ve aidiyet kavramları birbiriyle güçlü bağlantılar içinde olduğu için çalışmada bütüncül olarak ele alınmıştır. Sonucunda ise kimlik ve aidiyet başlığı altında incelenmiştir.

Çalışmada seçilen altı kavram somutlaştırılmaya çalışılarak görsel peyzaj kalite değerlendirmesi amacıyla ortaya konmuştur. Kavram seçimleri yapılırken çalışmanın içeriğine uygun olması amaçlanmıştır. Tablo 4.1’de değerlendirmede kullanılacak ana ve alt parametre kavramlarının son hali bulunmaktadır.

Tablo 4. 1 Değerlendirmede kullanılacak ana ve alt parametre kavramları

Ana Parametreler	Alt Parametreler
Tarihsellik	Tarihi ve kültürel öğelerin varlığı
	Tarihi zaman katmanlarının görünürlüğü
	Tarihi öğelerin korunmuşluğu
	Tarihi devamlılığı olan alanın varlığı
Uyum	Topografya, bitkisel öğeler ve yapısal öğelerin tasarımsal uyumu
	Renk ve dokuların tekrarı
	Ekolojik koşullara uygun bitki örtüsünün uyumu

Tablo 4. 1 Değerlendirmede kullanılacak ana ve alt parametre kavramları (devamı)

Okunabilirlik	Alanda bulunan özgün imgelerin varlığı
	Yönlendirici unsurların varlığı
	Mekânsal sınırların belirginliği
	Ayırt edici öğelerin ve nirengi noktalarının varlığı
Mekânsal Algı	Doluluk- boşluk dengesi
	Mekânsal derinlik algısı
	Mekânsal netlik, açıklık ve seçilebilirlik
	Mekânsal çeşitlilik içermesi
Konfor	Yapı ve çevrelerin insan ölçeğine uygunluğu
	Kentsel donatı elemanlarının fonksiyonelliği
	Kentsel donatıların tasarımsal (renk, doku, armoni vb.) zenginliği
	Altyapı sorunlarının olmaması
Kimlik ve Aidiyet	Terk edilmemiş alanların varlığı
	Bakımlı yapılar ve öğelerin mevcudiyeti
	Temiz ve bakımlı alanların varlığı
	Mekân kimliğinin algılanması
	Gizem duygusunu oluşturan alanların varlığı
	Mekânsal özgünlük varlığı

Oluşturulan çerçevede amaç, teorik kavramların görsel göstergeler ile arasında gelişen süreci tanımlayabilmektir. Ana hedef peyzajın sahip olduğu görsel karakteristiği ortaya koymaktır. Ses, koku gibi peyzaja ait deneyimlerin farklı özelliklerini kapsamamaktadır. Görsel gösterge değerlerin gelişimi ve uygulanabilirliği için katkı sağlayabilmek ve bu göstergelerle neyin ifade edilmesi istenildiği kolay bir şekilde ortaya konularak anlamlandırılması hedeflenmektedir (Tveit vd., 2006).

6 ana parametre ve 25 alt parametreden oluşan foto-anket uygulamasında gösterge puanları eşit tutulmuştur çünkü seçilen kavramların önem değerleri eşit olduğu öngörülmektedir. Ankette ilk olarak uzmanlara meslekleri sorulmuş ve takip eden sorularda ise kuzey ve güney rotalarının her biri için ayrı değerlendirme formlarının doldurulması beklenmiştir. İki rotanın da tüm soruları aynıdır. Parametrelerin gösterge sayıları sahip oldukları sinonim ve anlam karşılıklarına göre farklılık göstermektedir.

Uzman grubun her bir kriter için (+) ve (-) olarak değerlendirme yapması beklenilmektedir. İşaretlenen her bir (+) değeri eşit gösterge puanı olan 4 ile

çarpılarak o kavramın değeri bulunmaktadır. 6 parametrenin alt toplamları toplanarak genel toplam puanı oluşmaktadır. Çalışma alanı görsel peyzaj kalite değerlendirmesi yapılırken 100 puan tamamlanacak şekilde puanlama oluşturulmuştur. Tablo 4. 2’de kavramların gösterge sayıları ve puanları çarpımı sonucunda oluşan toplam puan değerleri gösterilmektedir.

Tablo 4. 2 Görsel peyzaj kalite değerlendirmesi puanlama modeli

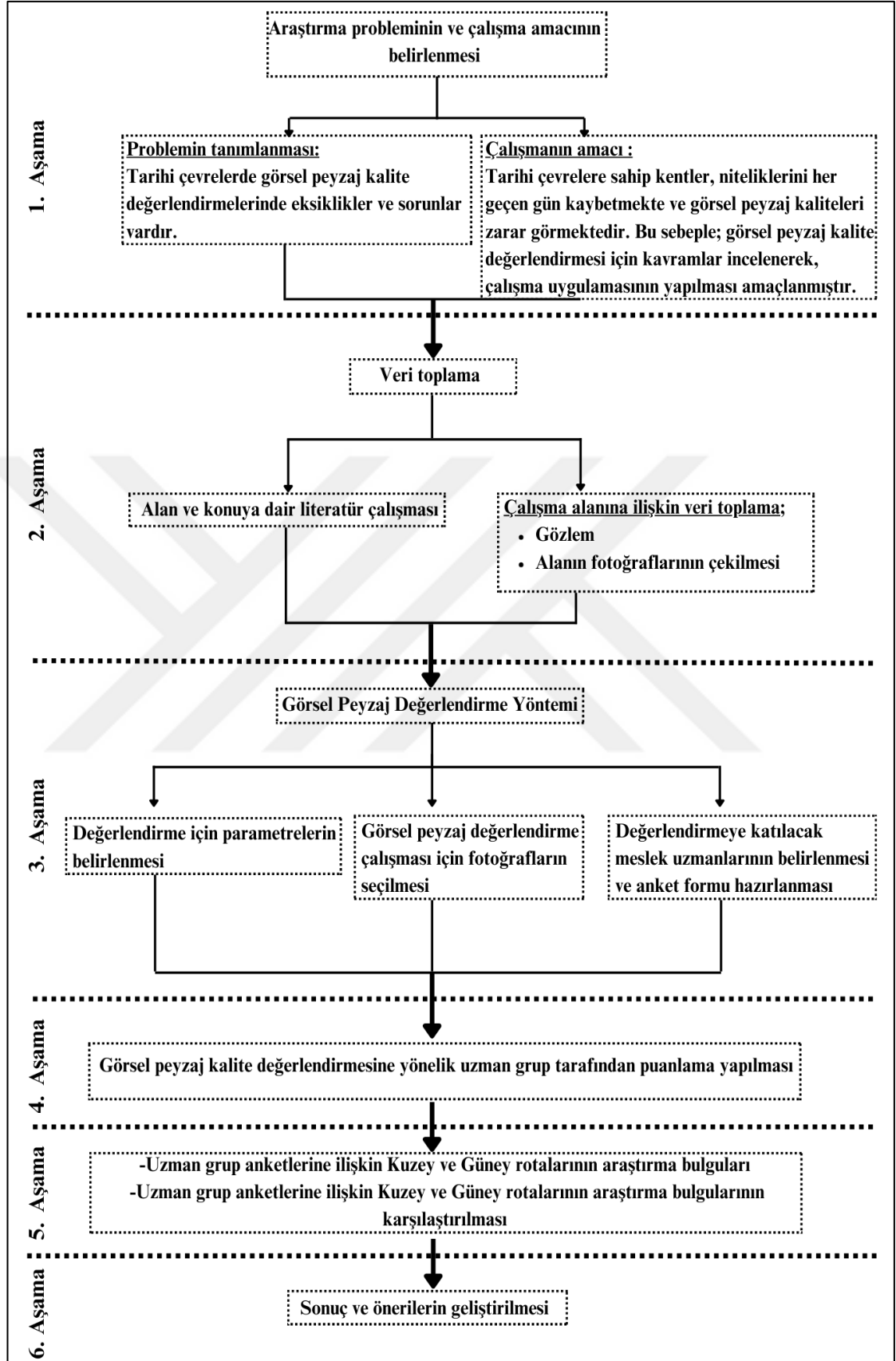
Kavramlar	Gösterge Puanı	Gösterge Sayısı	Toplam Puan
Tarihsellik	4	4	16
Uyum	4	3	12
Okunabilirlik	4	4	16
Mekânsal Algı	4	4	16
Konfor	4	4	16
Kimlik ve Aidiyet	4	6	24
Toplam Görsel Peyzaj Kalite Puanı			100

2 rota üzerinden değerlendirme ve kıyaslama yapılacağı için alanlara ait görsel peyzaj kalite puan skala tablosu oluşturulmaktadır. Şekil 4.29’da örnek görsel peyzaj kalite puan skala tablosu gösterilmiştir.

Şekil 4. 29 Örnek görsel peyzaj kalite puan skala tablosu

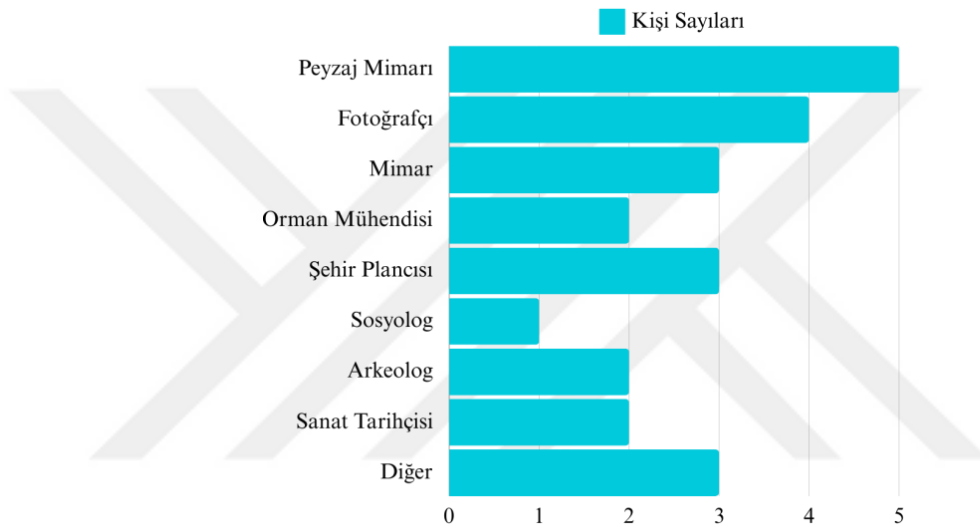
Değerlendirme sonucunda her bir parametre için işaretlenen değerler toplamının aritmetik ortalaması alınarak Kastamonu Kalesinin kuzey ve güney rotalarının görsel peyzaj kalite değerleri bulunmuştur. Sonuç olarak çalışma yöntemi 6 aşamadan oluşmakta ve Şekil 4.30’da araştırma yöntemi akış şeması gösterilmektedir.

Şekil 4. 30 Yöntem akış şeması

5. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde Kastamonu ilinde kentsel sit alanında bulunan ve ilin odak noktalarından biri olan Kastamonu Kalesinin kuzey ve güney rotalarının görsel peyzaj kalitesini ortaya koymak adına seçilen 25 uzman kişiden oluşan bulgular sunulmaktadır. Ankete katılan meslek uzmanlarının sayıları Şekil 5.1’de görülmektedir.

Şekil 5. 1 Uzman grup meslek dağılımlarına ait kişi sayısı

Şekil 5.1 incelendiğinde ankete katılım sağlayan meslek gruplarından peyzaj mimarı (5), fotoğrafçı (4), mimar (3), orman mühendisi (2), şehir plancısı (3), sosyolog (1), arkeolog (2), sanat tarihçisi (2) ve diğer mesleklerin (3) olduğu anlaşılmaktadır.

5.1 Uzman Grup Anketlerine İlişkin Kuzey Rota Araştırma Bulguları

Anket çalışmasına katılan katılımcıların tamamı alanında en az lisans diplomasına sahip meslek uzmanlarından oluşmaktadır. Katılımcılardan çalışma alanına ait belirlenmiş 2 rotanın fotoğraflar üzerinden değerlendirilmesi istenmiştir. Her bir rota 5 fotoğraftan oluşmaktadır. Değerlendirme bu fotoğraflar üzerinden yaptırılmıştır.

Anket değerlendirmesi 6 ana parametre ve 25 alt parametreden oluşmaktadır. Parametrelerin değerlendirilmesinin (+) ve (-) olarak yapılması beklenmiştir. Her bir

(+) değerlendirme 4 puana ve her bir (-) değerlendirme 0 puana eşdeğerdir. Çarpan değerler tüm parametreler eşit ve 4 puandır. Alt parametrelere karşılık gelen değerlendirmeler neticesinde çarpan değer olan 4 ile çarpımları yapılarak 100 puan üzerinden görsel peyzaj kalite değerlendirmesi bulunmaya çalışılmıştır.

Elde edilen bulgular her bir rota için parametre puan değerlerine göre hesaplanmıştır. 6 ana parametrenin hem kendi içerisinde hem de genel aritmetik puan ortalaması Excel programında hesaplanmıştır. Katılımcıların kuzey rota için yapmış oldukları değerlendirmelere ait araştırma bulguları şekil 5.2 ve Tablo 5.1’de verilmiştir.

Kuzey rota	4=(+) 0=(-) (U = Uzman)	U1	U2	U3	U4	U5	U6	U7	U8	U9	U10	U11	U12	U13	U14	U15	U16	U17	U18	U19	U20	U21	U22	U23	U24	U25	Aritmetik Ort.	
Tarihsellik	Tarihi ve kültürel öğelerin varlığı	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	80	
	Tarihi zaman katmanlarının görünürlüğü	+	-	-	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	-	+	-	+	-	+	+	-	+	+		-
	Tarihi öğelerin korunmuşluğu	+	-	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-		+
	Tarihi devamlılığı olan alanın varlığı	+	+	-	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	-	+	+	+	-	-		+
Uyum	Topografya, bitkisel öğeler ve yapısal öğelerin tasarımsal uyumu	-	-	+	+	+	-	+	-	-	-	-	+	+	+	+	-	+	-	+	+	+	+	-	+	-	+	50,66
	Renk ve dokuların tekrarı	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	-	-	+	+	+	-	+	-	-	+	+	-	+	+	+	+	
	Ekolojik koşullara uygun bitki örtüsünün uyumu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	+	-	-	-	+	-	
Okunabilirlik	Alanda bulunan özgün imgelerin varlığı	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	-	-	+	+	-	+	+	+	+	67
	Yönlendirici unsurların varlığı	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	+	+	+	+	-	-	+	
	Mekansal sınırların belirginliği	-	-	-	+	-	+	+	-	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+	
	Ayrırt edici öğelerin ve nirengi noktalarının varlığı	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	
Mekansal Algı	Doluluk-boşluk dengesi	-	-	-	+	-	-	-	-	-	+	+	+	-	+	-	+	-	+	-	+	+	+	+	-	+	+	71
	Mekansal derinlik algısı	+	+	+	+	+	-	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	-	+	-	
	Mekansal netlik, açıklık ve seçilebilirlik	+	+	-	+	+	-	+	-	-	+	+	+	+	-	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	-	-	
	Mekansal çeşitlilik içermesi	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	
Konfor	Yapı ve çevrelerin insan ölçeğine uygunluğu	+	-	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	-	-	-	-	48
	Kentsel donatı elemanlarının fonksiyonelliği	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	+	-	+	+	+	-	+	+	+	
	Kentsel donatıların tasarımsal (renk, doku, armoni vb.) zenginliği	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	
	Altyapı sorunlarının olmaması	-	-	-	+	+	-	+	+	+	-	-	+	-	+	+	+	-	-	-	-	+	-	+	-	+	-	
Kimlik ve Aidiyet	Terk edilmemiş alanların varlığı	-	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	76
	Bakımlı yapılar ve öğelerin mevcudiyeti	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	-	+	+	+	-	+	-	-	
	Temiz ve bakımlı alanların varlığı	-	+	+	+	+	-	+	-	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	-	
	Mekan kimliğinin algılanması	+	-	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	-	+	+	+	-	+	+	+	
	Gizem duygusu oluşturan alanların varlığı	+	-	-	+	-	+	+	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	-	+	+	+	-	-	-	-	-	
	Mekansal özgünlük varlığı	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	-	+	
	Toplam	60	44	48	96	76	56	84	32	52	80	64	80	60	88	84	72	68	60	48	96	96	68	40	60	60	66,88	

Şekil 5. 2 Uzman gruba ilişkin kuzey rota tüm parametre puanları ve aritmetik ortalamaları

Tablo 5. 1 Uzman gruba ilişkin kuzey rota ana parametre puanları ve aritmetik ortalamaları

Uzman	Tarihsellik	Uyum	Okunabilirlik	Mekânsal Algı	Konfor	Kimlik ve Aidiyet	Toplam
U1	16	4	8	12	4	16	60
U2	8	4	4	12	0	16	44
U3	8	8	4	4	4	20	48
U4	16	8	16	16	16	24	96
U5	16	8	8	12	12	20	76
U6	16	4	12	4	4	16	56
U7	16	8	16	12	8	24	84
U8	4	0	8	4	4	12	32
U9	12	4	12	4	8	12	52
U10	16	8	12	16	4	24	80
U11	16	0	4	16	4	24	64
U12	16	4	8	16	16	20	80
U13	16	8	8	12	4	12	60
U14	16	8	16	12	12	24	88
U15	12	12	12	12	16	20	84
U16	16	0	12	16	8	20	72
U17	8	12	12	12	4	20	68
U18	16	4	8	8	8	16	60
U19	8	4	12	8	4	12	48
U20	16	8	16	16	16	24	96
U21	16	12	16	16	12	24	96
U22	8	0	12	16	12	20	68
U23	8	8	8	8	0	8	40
U24	8	8	8	12	8	16	60
U25	12	8	16	8	4	12	60
Aritmetik Ortalama							66,88

Şekil 5.2 ve Tablo 5.1 incelendiğinde şu sonuçlara varılmıştır;

Tarihsellik parametresinde, kuzey rota aksında en yüksek aritmetik ortalamaya sahip parametre (80 puan) tarihsellik olmuştur. Katılımcıların hepsi görsellerde tarihi ve kültürel öğelerin varlığı alt parametresine (+) puan vermiştir. Görsellere bakıldığında her birinde tarihi çevreye dair izler olduğu gözlemlenmektedir. Katılımcılar tarihsellik parametresinin en düşük puanını (64) tarihi zaman katmanlarının görünürlüğüne vermişlerdir. Alanda yapılan gözlemlerde de farklı dönemlere ait katmanlaşma çok fazla anlaşılmamaktadır. Uzman grupta bu durumu foto-anketlerde düşük puanla değerlendirmişlerdir.

Uyum parametresinde, katılımcılar 50,66'lık aritmetik ortalama oluşturmuşlardır. 72 puanla en çok değere sahip alt kriter, renk ve dokuların tekrarı olmuştur. Kuzey rotasına ait görsellere bütün olarak bakıldığında birbiri ile uyum içerisinde olan malzeme, renk ve doku tekrarlarının ağırlıklı olduğu görülmektedir. Rotada Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine ait yapılar oldukça yaygındır. Taş ve ahşap malzemelerin ağırlıklı olarak kullanılması renk ve doku uyumunu desteklemektedir. Görsellere bakıldığında ekolojik koşulların öngörülmeden düzenlendiği ve uygun olmayan bitki örtüsü uyumu hissedilmektedir. Bu sebeple de, en düşük puanı (24) ekolojik koşullara uygun bitki örtüsünün uyumu parametresi almıştır. Yörenin ekolojik şartlarına uygun bitkisel tasarımın alanda pek bulunmadığı uzmanlar tarafından da desteklenmiştir.

Okunabilirlik parametresinde, katılımcılar kuzey rota için 67 puan aritmetik ortalama oluşturmuşlardır. En yüksek puanı (80) alanda bulunan özgün imgelerin varlığı alt parametresi almıştır. Fotoğraflarda Kastamonu'ya ait özgün yapıların hem konut hem de ticari bölge anlamında ağırlıklı olması bu kavramı öne çıkaran etkidir. Görsellere bakıldığında yönlendirmeye dair ipucu çok fazla hissedilmemektedir. Alanda bulunan yönlendirici unsurların varlığı alt parametresi, katılımcıların okunabilirlik parametresi için en düşük puanı (36) oluşturmaktadır. Kentin genelinde önemli bir problem olan yönlendirme levhaları, turistik cazibe noktası olan Kastamonu Kalesine giden rotada önemli bir sorun olarak uzman grup tarafından belirlenmiştir.

Mekânsal algı parametresinde, katılımcılar kuzey rota için 71 puan aritmetik ortalama oluşturmuşlardır. En yüksek alt parametre puanı 92 ile mekânsal çeşitlilik içermesi kavramıdır. Görsellerde dini, ticari, konut gibi farklı mekân özelliklerine

sahip alanlar net bir şekilde görülerek mekânsal çeşitlilik oluşturmaktadır. Fotoğraflara bakıldığında, sık yapılaşmanın oluşturduğu doluluklara karşılık boşlukların dengesi tam olarak kurulamamıştır. Alanda kapalı alanlara karşın açık ve yeşil alanlar pek fazla bulunamamaktadır. Bu nedenle, doluluk- boşluk dengesi en az puana (48) sahip mekânsal algı alt parametresi olmuştur.

Konfor parametresi, 6 ana parametre içerisinde 48 puanla en düşük aritmetik ortalamaya sahip kriter olmuştur. Fotoğraflar incelendiğinde, donatı elemanlarının fonksiyonellikleriyle ilgili çok fazla belirtilere rastlanılmamaktadır. Bu parametrenin en düşük puanına (28) sahip kavram, kentsel donatıların tasarımsal (renk, doku, armoni vb.) zenginliğinin eksikliğidir. Özellikle, K4 ve K5 fotoğraflarındaki donatı elemanlarının içinde bulundukları tarihi çevre ile tasarımsal anlamda uyum dengesi sağlayamamıştır.

Kimlik ve aidiyet parametresi, tarihsellikten sonra ikinci en yüksek aritmetik ortalamaya (76 puan) sahiptir. Burada ön plana çıkan ve en çok puana (84) sahip alt parametre ise mekânsal özgünlüklerin varlığıdır. Görsellerde, Kastamonu iline özgü alanlar ve yapılar öne çıkmaktadır. Fotoğraflar incelendiğinde, merak hissi çok fazla oluşturmayan, seçilebilir alanlar göze çarpmaktadır. Bu nedenle, diğer kavramlar içerisinde en düşük puan (60) gizem duygusu oluşturan alanların varlığı alt parametresidir.

Her bir parametrenin sahip olduğu aritmetik ortalama sonuçları neticesinde Kastamonu Kalesi kuzey rotasının görsel peyzaj kalite değerlendirme puanı oluşturulmaya çalışılmıştır. 6 parametrenin ana ve alt kavramlarının aritmetik ortalama değeri kuzey rota için 66,88 puan bulunmuştur. Şekil 5.3'te kuzey rota aksında uzman grup tarafından ve 100 puan üzerinden değerlendirilen genel puan skala tablosu gösterilmiştir.

Şekil 5. 3 Kuzey rota görsel peyzaj kalite değerlendirme puan skalası

5.2 Uzman Grup Anketlerine İlişkin Güney Rota Araştırma Bulguları

Görsel peyzaj kalite değerlendirmesi kapsamında değerlendirilen diğer rota ise Kastamonu Kalesi güney rotasıdır. 5 görsel üzerinden, 25 meslek uzmanının değerlendirme yaptığı çalışma, kuzey rotadaki parametreler ve puanlama sistemi ile birebir aynıdır. Katılımcıların güney rota için yapmış oldukları değerlendirmelere ait araştırma bulguları Şekil 5.4 ve Tablo 5.2’te sunulmuştur.

Güney rota	4=(+) 0=(-) (U = Uzman)	U1	U2	U3	U4	U5	U6	U7	U8	U9	U10	U11	U12	U13	U14	U15	U16	U17	U18	U19	U20	U21	U22	U23	U24	U25	Aritmetik Ort.
Tarihsellik	Tarihi ve kültürel öğelerin varlığı	-	+	-	+	+	+	+	-	+	+	+	-	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	61
	Tarihi zaman katmanlarının görünürlüğü	-	-	-	+	+	-	-	+	+	+	+	-	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	-	+	-	
	Tarihi öğelerin korunmuşluğu	+	-	-	+	-	+	+	-	-	+	+	+	-	-	+	+	-	+	-	+	+	+	-	+	-	
	Tarihi devamlılığı olan alanın varlığı	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	+	-	+	+	+	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	
Uyum	Topografya, bitkisel öğeler ve yapısal öğelerin tasarimsal uyumu	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	30,66
	Renk ve dokuların tekrarı	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	
	Ekolojik koşullara uygun bitki örtüsünün uyumu	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-	+	+	-	+	-	-	+	-	-	-	+	-	
Okunabilirlik	Alanda bulunan özgün imgelerin varlığı	+	-	+	+	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	+	+	-	+	+	+	-	-	+	54
	Yönlendirici unsurların varlığı	-	-	-	+	+	+	+	+	+	-	-	-	-	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	
	Mekansal sınırların belirginliği	+	-	+	+	-	+	+	-	+	+	-	-	-	+	+	+	-	-	-	+	-	+	+	+	+	
	Ayırt edici öğelerin ve nirengi noktalarının varlığı	-	-	-	+	+	-	+	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	
Mekansal Algı	Doluluk-boşluk dengesi	+	-	-	+	-	-	+	+	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-	52
	Mekansal derinlik algısı	+	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	-	-	+	-	-	+	-	+	+	-	-	+	-	+	
	Mekansal netlik, açıklık ve seçilebilirlik	-	-	-	+	+	-	+	-	-	-	+	-	-	+	+	-	+	-	-	+	-	+	-	-	-	
	Mekansal çeşitlilik içermesi	+	+	-	+	-	+	-	+	+	+	+	-	+	+	+	-	+	+	-	+	-	+	+	+	-	
Konfor	Yapı ve çevrelerin insan ölçeğine uygunluğu	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	-	+	-	-	+	+	-	41
	Kentsel donatı elemanlarının fonksiyonelliği	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-	
	Kentsel donatıların tasarimsal (renk, doku, armoni vb.) zenginliği	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	
	Altyapı sorunlarının olmaması	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+	-	+	-	+	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	+	
Kimlik ve Aidiyet	Terk edilmemiş alanların varlığı	+	-	+	+	+	-	+	+	-	+	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	-	+	+	+	+	61,33
	Bakımlı yapılar ve öğelerin mevcudiyeti	-	+	-	+	+	+	+	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	-	-	
	Temiz ve bakımlı alanların varlığı	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	-	+	+	+	-	-	-	
	Mekan kimliğinin algılanması	+	+	-	+	+	+	+	-	-	+	-	-	-	+	+	+	+	+	-	+	-	+	-	-	-	
	Gizem duygusu oluşturan alanların varlığı	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	+	+	+	-	-	-	+	+	-	-	+	+	+	
	Mekansal özgünlük varlığı	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	+	+	-	-	+	+	+	-	+	-	-	-	
Toplam		44	32	24	88	76	44	64	52	44	64	48	12	32	96	80	36	56	60	36	100	28	60	40	40	36	51,68

Şekil 5. 4 Uzman gruba ilişkin güney rota tüm parametre puanları ve aritmetik ortalaması

Tablo 5. 2 Uzman gruba ilişkin güney rota ana parametre puanları ve aritmetik ortalamaları

Uzman	Tarihsellik	Uyum	Okunabilirlik	Mekânsal Algı	Konfor	Kimlik ve Aidiyet	Toplam
U1	4	4	8	12	4	12	44
U2	8	4	0	8	4	8	32
U3	4	0	8	0	4	8	24
U4	16	8	16	16	12	20	88
U5	12	12	12	8	12	20	76
U6	12	0	8	4	4	16	44
U7	12	0	12	12	4	24	64
U8	4	8	8	12	4	16	52
U9	8	0	8	12	4	12	44
U10	16	0	8	12	8	20	64
U11	16	0	0	16	4	12	48
U12	4	0	0	0	4	4	12
U13	4	8	4	4	4	8	32
U14	12	12	16	16	16	24	96
U15	16	4	16	8	16	20	80
U16	4	0	8	0	8	16	36
U17	8	4	4	16	8	16	56
U18	16	4	8	8	8	16	60
U19	8	0	4	4	4	16	36
U20	16	12	16	16	16	24	100
U21	12	0	8	0	0	8	28
U22	12	0	16	8	4	20	60
U23	4	4	8	8	4	12	40
U24	12	4	8	4	4	8	40
U25	4	4	12	4	4	8	36
Aritmetik Ortalama							51,68

Şekil 5.4 ve Tablo 5.2 incelendiğinde şu sonuçlara varılmıştır;

Tarihsellik parametresi, güney rotada yapılan değerlendirme sonucunda genel aritmetik puan ortalaması 61 bulunmuştur. Uzman grubun alanda tarihi ve kültürel öğelerin varlığına dair yaptıkları alt kriter değerlendirme sonucu 76'dır. Bu kriter tarihsellik içerisinde en çok puana sahip olandır. Görsellerin bütününe bakıldığında ağırlıklı olarak tarihi çevre öğelerinin mevcudiyeti görülmektedir. Ancak, uzman grup değerlendirme neticesinden anlaşılıyor ki tarihi devamlılığı olan alanların varlığı yeterli bulunmadığı ve alanın sürekliliğini tam olarak sağlanamadığı (48) anlaşılmaktadır.

Uyum parametresi, katılımcıların güney rota değerlendirmesi sonucunda en düşük (30,66) aritmetik ortalamaya sahip parametre olmuştur. Topografyanın bitkisel ve yapısal öğelerle olan uyumsuzluğuna ek olarak renk, doku tekrarının çok fazla görülmediği değerlendirme kriterlerine verilen puanlamalar doğrultusunda anlaşılmaktadır. Ayrıca, ekolojik şartlara uygun bitki örtüsü uyumuna da görsellerde pek fazla rastlanılmamaktadır.

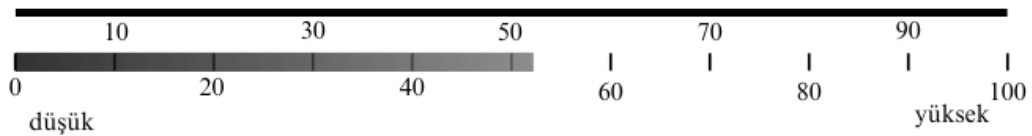
Okunabilirlik parametresinde ulaşılan aritmetik ortalama 54 puan olmuştur. Görsellere bakıldığında özellikle G1 ve G4 fotoğraflarında yönlendirici unsurlar göze çarpmaktadır. Bu sebeple, parametrenin alt kavramlarından olan yönlendirici unsurların varlığı kriteri 68 puan alarak okunabilirlik içerisinde en çok öne çıkan kriter olmuştur. Görsellerde tarihi çevrelere ait ayırt edilebilirlik olgusuna rastlamada zorluk yaşanmaktadır. Rotayı tanımlamada yardımcı olabilecek yapısal öğelerin eksikliği hissedilmektedir. Dolayısıyla bu alt kavramlar okunabilirlik parametresi içerisinde en düşük puana (36) sahiptir.

Mekânsal algı parametresinin, güney rotada elde ettiği aritmetik ortalaması 52 puan olmuştur. Fotoğraflar incelendiğinde, alan çeşitliliğine elverişli ve farklı özelliklere sahip mekânlar göze çarpmaktadır. Müze, cami, geleneksel konutlar, park gibi alanlara sahip görsellerden alan çeşitliliğinin varlığı anlaşılmaktadır. Böylece, alt kriterlerden biri olan mekânsal çeşitlilik içermesi kriteri en çok puana (68) sahip kriter olmuştur. Ancak, görsellerde tarihi mekânlar ağırlıklı olarak seçilebilir değildir. Etraflarını saran uyumsuz yapılar ve bitkiler tarihi mekânların belirginliğini öne çıkarmada engelleyici unsur olmuştur. Bu nedenle, mekânsal netlik, açıklık ve seçilebilirlik alt kavramı en düşük puana (36) sahiptir.

Konfor parametresi, güney rotadan elde edilen aritmetik ortalaması 41 puandır. Görsellere bakıldığında tarihi noktaların insan ölçeğine olan uyumu dikkat çekmektedir. Yapıların genellikle çok katlı olmaması, mekânlara ait fiziki öğelerin algılanabilir boyut ve oranlara sahip oldukları görülmektedir. Dolayısıyla, yapı ve çevrelerin insan ölçeğine uygunluğu alt kriteri 76 puan olarak konfor parametresinde öne çıkmıştır. Ancak, tüm parametre kavramları içerisinde en düşük puan değeri (16) kentsel donatıların tasarımsal (renk, doku, armoni vb.) zenginliği kavramıdır. Donatı elemanlarının temel tasarım ilkelerinden yana eksikliği değerlendirmede göze çarpmaktadır. Özellikle, uyumsuz renk ve doku eşleşmeleri tasarım zenginliğine zarar vermektedir.

Kimlik ve aidiyet parametresi, güney rota özelinde en yüksek aritmetik ortalama puana (61,33) sahiptir. Fotoğraflar incelendiğinde, çevre yenilemeleri ve bakımları yapılmış alanlar fark edilmektedir. Yapıların özellikle dış cephelerinde ve çevre düzenlemelerinde uygulanan yenilemeler görsellerde öne çıkmaktadır. Bu sebeple, uzman grubun alt kriterler içerisinde 76 puan verdiği bakımlı yapılar ve öğelerin mevcudiyeti kavramı diğerlerinden sıyrılarak öne geçmektedir. Fotoğraflarda, gizem duygusunu oluşturan alanlar katılımcılar tarafından çok fazla hissedilmemiş ve en düşük puan (40) bu kriterle verilmiştir.

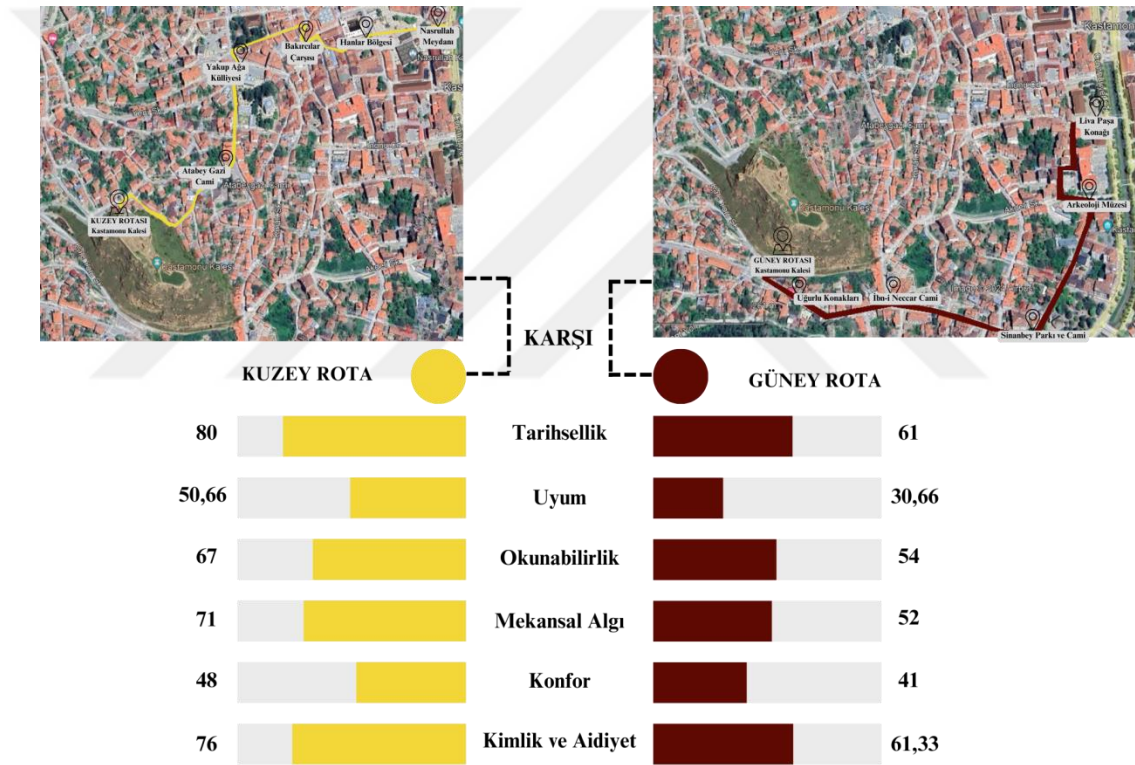
Her bir parametrenin sahip olduğu aritmetik ortalama sonuçları neticesinde Kastamonu Kalesi güney rotasının görsel peyzaj kalite değerlendirme puanı oluşturulmaya çalışılmıştır. 6 parametrenin ana ve alt kavramlarının aritmetik ortalama değeri güney rota için 51,68 puan bulunmuştur. Şekil 5.5'te güney rota aksında uzman grup tarafından ve 100 puan üzerinden değerlendirilen genel puan skala tablosu gösterilmiştir.

Şekil 5. 5 Güney rota görsel peyzaj kalite değerlendirme puan skalası

5.3 Uzman Grup Anketlerine İlişkin Kuzey ve Güney Rotaların Araştırma Bulgularının Karşılaştırılması

Bu bölümde, Kastamonu Kalesi kuzey ve güney tarihi çevre rotalarının görsel peyzaj kalite değerlendirmeleri karşılaştırılmıştır. Yapılan kıyaslama ile Kastamonu il merkezinin ilk yerleşim noktaları ve tarihi çevrelerini oluşturan bu aksların birbiri ile olan kavramsal dengesi yorumlanmıştır. Ayrıca, ana parametreler bazında aritmetik ortalamaları mukayese edilerek, rotaların kuvvetli ve zayıf noktaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler ışığında Şekil 5.6'da sunulan karşılaştırma grafiği ortaya çıkmıştır.

Şekil 5. 6 Güney ve kuzey rotaların ana parametre bazında karşılaştırması

Tarihsellik parametresine bakıldığında, güney rota dikkat çekici seviyede geri kalmaktadır. Değerlendirme sonucunda sahip olduğu 61 puanlık aritmetik ortalaması ile kuzey rotayla arasında 19 puanlık fark oluşmuştur. Uzman grubun güney rota için yaptıkları tarihsellik parametresi değerlendirmesinde, tarihi devamlılığı olan alanlara görsellerde sık rastlanılmadığı tespit edilmektedir. Özellikle G3, G4 ve G5 fotoğraflarında bu durum daha fazla öne çıkmaktadır. Fotoğraflarda, tarihi çevre ile uyumsuz betonarme yapılar ve sokaklar tarihi alan devamlılığına zarar vermektedir.

Buna karşılık kuzey rota boyunca oluşan tarihi devamlılık hissi güçlüdür. Kuzey rotada tarihi çevrelerin korunmuşluğu kavramı yapılan değerlendirmeler neticesinde daha fazla görülmektedir. Rotanın geçiş noktasında bulunan Kefeli yokuşunda yapılan sokak sağlıklaştırma çalışmalarının uzman grup değerlendirmesinde olumlu karşılık bulunduğu anlaşılmaktadır.

Uyum parametresi incelendiğinde ise tüm parametre değerleri içerisinde güney rotanın sahip olduğu en düşük ortalama puan değeri (30,66) ortaya çıkmaktadır. Fotoğraflarda genel olarak uyumsuzluğun hakim olduğu anlaşılmaktadır. Bu uyumsuzluk, en çok topografya, bitkisel ve yapısal öğelerin tasarımsal düzeninde görülmektedir. Kuzey rotada ise ekolojik koşullara uygun bitki örtüsünün uyumsuzluğundan bahsedilmektedir. Ancak, bu rotada renk ve dokuların tekrarının güçlü olduğu değerlendirme sonucunda görülmüş ve bu sebeple de kuzey rotanın uyum parametresinde daha yüksek ortalamaya (50,66) sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, iki rotanın tüm parametre karşılaştırmalarında en çok puan farkı 20 puanla uyumdadır.

Okunabilirlik parametresinde ise güney rota 54 aritmetik ortalama puanıyla geride kalmıştır. Ayırt edici öğelerin ve nirengi noktalarının görsellerde zayıf kaldığı görülmektedir. Fotoğraflarda bulunan tarihi yapı ve çevrelerin etraflarındaki düzensiz yapılaşma ile birlikte fark edilmesi güç bir hal almışlardır. Buna karşın, kuzey rotada bu kavram baskındır. Değerlendirmede, alanlar daha seçilebilir halde bulunmuş ve nirengi noktalarının varlığından bahsedilebilmektedir. Buna rağmen, okunabilirlik parametresinde kuzey rota için yönlendirici unsurların varlığı kavramı zayıf kalmıştır. Uzman grubun değerlendirmesi sonucunda, kuzey rota 67 ortalama puan olarak güney rotanın 13 puan önüne geçmiştir.

Mekânsal algı parametresi incelendiğinde, güney rota 52 aritmetik ortalama puanına sahiptir. Görseller incelendiğinde, mekânsal netlik, açıklık ve seçilebilirlik kavramları ile birlikte doluluk-boşluk dengesi zayıf kalmaktadır. Kuzey rotada ise mekânsal çeşitlilik anlamında yüksek bir değerlendirme ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi, görsellerde birçok farklı amaca hizmet eden mekânların mevcudiyetindedir. Ek olarak, mekânsal derinlik algısı da kuzey rotada dominanttır. Sonucunda, kuzey rota 71 aritmetik puan ortalamasıyla güney rotadan 19 puan fazladır.

Konfor parametresi iki rotanın puan olarak birbirine en çok yaklaştığı kavram olmuştur. Güney rota 41 ve kuzey rota 48 aritmetik puan ortalamalarına ulaşmışlardır. İki rotanın da yapı ve çevrelerinin insan ölçeğine uygunluğu eşittir. Kuzey rotada kentsel donatı elemanlarının tasarımsal zenginliği ve fonksiyonelliğine ek olarak alt yapı sorunlarının olmaması kavramları biraz daha baskındır.

Kimlik ve aidiyet parametresi incelendiğinde, güney rota 61,33 aritmetik ortalama puanına sahiptir. Görsellerde, gizem duygusu oluşturan alanların varlığı çok hissedilmemektedir. Ek olarak, mekân kimliğinin de algılanmasında güçlük çekildiği görülmektedir. Ancak fotoğraflarda, bakımlı yapılar ve öğelerin ağırlıklı olarak mevcut olduğu fark edilmektedir. Kuzey rota boyunca bu parametrenin sahip olduğu aritmetik ortalama puanı ise 76'dır. Değerlendirmede, mekân kimliğin algılanabilir ve özgün olduğu tespit edilmektedir.

Çalışmada, tarihi çevrede bulunan iki rotanın kendi içerisinde görsel peyzaj kalite değerlendirmesi yapılmıştır. Parametrelerin ve alt kriterlerin uzman grup tarafından değerlendirilmesiyle elde edilen veriler aritmetik ortalamaları alınarak ortaya puan değerleri koyulmuştur. Bu veriler sonucunda, güney rota görsel peyzaj kalite puan değeri 51,68 ve kuzey rota görsel peyzaj kalite değer puanı ise 66,88 olarak tespit edilmiştir.

Tüm ana parametrelerde kuzey rotası daha yüksek görsel peyzaj puan değerlemesine ulaşmıştır. Bu rotanın en güçlü parametre kavramları, tarihsellik, kimlik ve aidiyet, mekânsal algıdır. Buna karşın, uyum, konfor ve okunabilirlik diğer parametrelere göre daha zayıftır. Güney rotanın ise en güçlü parametre değerleri kimlik ve aidiyet, tarihsellik ve okunabilirliktir. Buna karşılık, konfor, mekânsal algı ve uyum kavramları zayıftır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma kapsamında, tarihi çevrelerde görsel peyzaj kalite değerlendirmesinin nasıl olacağı sorusundan yola çıkılmıştır. Mevcut bir alanın görsel kalite değerlerinin belirlenmesi için eksikliklerin veya yetersizliklerin belirlenmesi önemlidir. Özgüç (2014); görsel kalite kavramını tespit ederken bir alanın ne derecede cazip veya haz verici olduğuna vurgu yapmaktadır. Başka bir ifadeyle görsel kalite, insan algısını da etkileyen olguların fiziki niteliklerini tespit etmektir.

Çevre ve mekânın fiziksel boyutu ve estetiksel değeri görsel kaliteyi kapsamaktadır. Bu çerçevede, peyzajın görsel kalite değerlendirmelerinin yapılması olağandır. Ancak, çevrenin sahip olduğu mevcut görsel ve estetik değerler kişiden kişiye veya toplumdan topluma değişebileceği gibi farklı kültürlerden de etkilenebilmektedir. Değerlendirme yapılırken “güzel” olarak tanımlanan nitelikleri anlamak ve estetik bilincinin kavratılarak özümsemişi gereklidir.

Görsel kalite bir anlamda kentsel kalite kavramlarına da zemin oluşturmaktadır. Kentlerin görsel peyzaj kalitesini oluşturan manzara görünüşleri kentin karakteristik yapısıyla biçimlenmektedir. Kalın (2004), kent karakterlerini ifade ederken, mevcut alanın doğallığını ve tarihi yapısını oluşturan inşaların renk, doku, doluluk-boşluk dengesi, ölçü, yükseklik gibi tasarım prensiplerine bağlı şekilde evrimleştiğini işaret etmektedir. Tez çalışması kapsamında da, kent karakterlerini ve görsel peyzaj kalite kriterlerini oluşturan tasarım prensipleri incelenmiş, devamında ise incelenen bu kavramlar ana ve alt kategorilere ayrılarak meslek uzmanları tarafından değerlendirilmesi amacıyla sunulmuştur.

Kentlerin tarihi kimliklerinin oluşumunda, tarihi çevreler ait oldukları dönemin izlerini taşıyarak bir anlamda devamlılıklarını sağlarlar ve geçmişi anlamada yol gösterici olurlar. Ancak son yıllarda, tarihi çevre kimliği ve dokusuna sahip kentlerde yaşanan nüfus artışı beraberinde hızlı kentleşme sorunlarını doğurarak kent dokusuna zarar vermektedir. Bu sebeple, özellikle tarihi çevrelerin peyzaj kalite niteliklerini güçlendirici planlama çalışmaları ile birlikte bu çevrelerin kimlik koruma planlarının oluşturulması önem teşkil etmektedir. Perihan ve Aşur (2020), kentsel mirasların,

bulundukları kentlerin yaşanabilirliklerini artırmada önemli bir kaynak olma görevi üstlendiklerini ifade etmektedir. Ayrıca, tarihi kentlerde yapılacak olan görsel peyzaj kalite değerlendirmelerinde çeşitli meslek gruplarından uzmanların verilere yönelik yorumlama becerilerinin ve değerlendirme yaklaşımlarının önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, Laurie (1975)'nin çalışmasında da tasarımcı ve uzmanların estetik değer ve yargılarının toplumun ilerisinde olduğunun ve bu nedenle de alana ait gözlem ve nesnel özelliklerin incelenmesinde topluma göre daha istikrarlı sonuçların elde edileceği savını irdelemiştir. Çalışmada, tarihi yapı ve çevrelerin alan kullanımları ve nitelikleri açısından değerlendirmeler uygulanacağı için, farklı meslek uzmanlarının (peyzaj mimarı, mimar, şehir plancısı, orman mühendisi, fotoğrafçı, sosyolog, arkeolog, sanat tarihçisi) yorumlama ve değerlendirme becerilerinden faydalanarak daha objektif sonuçların elde edilmesi amaçlanmıştır. Bu sayede, kavramlar ve alanların görsel peyzaj karakterleri hakkında daha detaylı ve somut bilgilere ulaşılabileceği düşünülmüştür.

Tez çalışmasının son kısmını oluşturan bu bölümünde, araştırma verilerinden elde edilen bulgular ışığında oluşan sonuçlar ve öneriler ortaya konulmuştur. Yapılan görsel peyzaj kalite değerlendirme çalışması ile tarihi çevrelerin önemine ve bu çevrelerde uygulanması planlanan peyzaj planlama ve tasarım uygulamalarının ön çalışmalarına faydalı bir altlık olması amaçlanmıştır.

Kastamonu ili tarihi sürecinde birçok uygarlık ve medeniyet katmanlarını bünyesinde barındırarak günümüze ulaşmıştır. Ancak, son yıllarda sayıları artan uyumsuz ve denetimsiz yapılaşmalar ile birlikte tarihi kent dokusunu kaybetme noktasına doğru ilerlemektedir. Bu doğrultuda, tarihi çevrelerde görsel peyzaj kalite analizi gerçekleştirilmesi amacıyla Kastamonu için önemli bir cazibe noktası olan ve arkeolojik sit alanında bulunan Kastamonu Kalesine tercih edilen 2 farklı güzergâhının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Seçilen 2 güzergâh Kastamonu'nun ilk yerleşim alanlarının da ağırlıklı olarak bulunduğu, Kastamonu Kalesi kuzey ve güney rotalarıdır.

Çalışmanın yöntem amacı, teorik kavram ve görsel değerler arasında bulunan adımları tarif etmektir. Dikkat edilen husus ise peyzaj görsel karakteridir. Objektif ve

subjektif yaklaşımların farklı yönleri ele alınmış ve daha çok objektif yaklaşım modelini kapsamaktadır. 6 ana parametre değerlendirme için belirlenmiş ve literatürde incelenmiştir. Bunlar; *tarihsellik*, *uyum*, *okunabilirlik*, *mekânsal algı*, *konfor*, *kimlik* ve *aidiyettir*. Her bir parametre içerisinde alt parametre kriterleri oluşturulmuştur. Daha sonrasında ise bu kriterler yapılan puanlama sistemi ile değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında oluşturulan iki rota ayrı olarak değerlendirilmiş ve sonucunda kıyaslamaları yapılmıştır. Çalışma alanındaki rotalar oluşturulurken değerlendirilecek olan kavramlara uygunluğu ve görünürlüğü göz önünde bulundurulmuştur.

Sonuç olarak, meslek uzmanlarına yönelik uygulanan foto-anket değerlendirmeleri neticesinde Kastamonu ili kent merkezinde bulunan tarihi yapı ve çevrelerinin Kastamonu Kalesi kuzey ve güney rotaları örnek alanı kapsamında görsel peyzaj kalite puanları aşağıda yorumlanmıştır (Şekil 6.1 – Şekil 6.4);

- Kastamonu Kalesi- kuzey rota örnek alanı;

Şekil 6. 1 Kuzey rota görsel peyzaj kalite değerlendirme puan skalası

Görsel peyzaj kalite puanlama sisteminde kuzey rotanın genel aritmetik ortalama puan değeri 66,88 olarak bulunmuştur. Değerlendirme sonucunda rota; tarihsellik özelliği güçlü, kimlik ve aidiyet hissini verebilen, mekânsal algıların yüksek olduğu özelliklerine sahip olduğu görülmektedir. Tüm uzmanlar tarihsellik parametresinin alt kriteri olan tarihi ve kültürel öğelerin varlığına (+) değerlendirme yaparak 100 puan verirken, uyum parametresinin alt kriteri olan ekolojik koşullara uygun bitki örtüsünün uyumuna en düşük (24) puanı vermişlerdir. Bu değerlendirme neticesinde, rota boyunca yöreye ait uyum sağlayan bitki örtüsünün varlığının hissedilmediğinin ancak tarihi doku özelliklerinin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

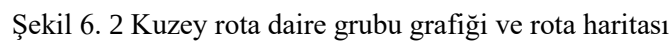
Mekânsal algı parametresine ait olan mekânsal çeşitlilik içermesi alt kriteri de uzmanlar tarafından dikkat çekici seviyede yüksek puanlama (92) almıştır. Rotanın

sahip olduğu mekân çeşitliliklerine görsellerde rastlamak mümkündür. Fotoğraflarda, dini, ticari, konut amaçlı mekânların varlıkları ve çeşitlilikleri görülebilmektedir. Özellikle, Nasrullah Meydanı ve çevresinde bulunan cami, şadırvan, medrese ve dükkanların mekânsal çeşitlilik anlamında olumlu etki yarattığı düşünülmektedir. Ayrıca, kimlik ve aidiyet parametresine ait mekânsal özgünlük varlığı da kuzey rotada yüksek değerlendirme puanı (84) elde etmiştir. Bunun sebebinin, Kastamonu'nun tarihi geçmişine temas eden yerel yapı ve çevrelerinin rota boyunca devamlılığını sağladığı tespit edilmiştir.

Kuzey rotada 6 ana parametre içerisinde en düşük aritmetik ortalama konfordur. Konfor parametresinin alt kriterlerinden biri olan kentsel donatıların tasarımsal zenginliği kavramı uzmanlar tarafından yapılan puanlamada (28) yetersiz bulunmuştur. Donatı elemanları seçimlerinde, materyal olarak uygun tercihlerin yapılmadığı görülmektedir. Bunun olası sebebi ise, rota boyunca ahşap, taş malzemelere sahip dönem yapıları ve çevrelerinin ağırlıklı olmasına karşın tabelalar, oturma bankları, çöp kutuları vb. donatı elemanlarının çevreleriyle olan yetersiz malzeme, renk, armoni dengesidir. Özellikle K4 ve K5 fotoğrafları incelendiğinde bu durum daha fazla göze çarpmaktadır. Ayrıca, alt yapı sorunlarının mevcudiyeti ve donatı elemanlarının fonksiyonelliklerinin de yetersiz olduğu değerlendirilmede verilen puanlar (44) doğrultusunda anlaşılmaktadır. K1 fotoğrafında da görülmektedir ki, yaya ve araç yolunu oluşturan yol üzerinde yapılan çalışmalar neticesinde su birikintileri, tümsekler oluşmuş ve bu da beraberinde konfor parametresine ait altyapı sorunlarının olmaması kriterine olumsuz yansımıştır. Uzman değerlendirmesi sonucunda kuzey rota genel anlamda konforsuz çevre hissi oluşturmakta ve uyum dengesini pek fazla sağlayamamaktadır.

Değerlendirme sonucuna bakıldığında kuzey rotanın görsel peyzaj kalite değerlerinin yükselmesi için; altyapı sorunlarının giderilmesi, kentsel donatı elemanlarının özellikle insan trafiğinin yoğunluk kazandığı Nasrullah Meydanı ve çevresinde daha fonksiyonel ve estetik niteliklere uygun hale getirilerek iyileştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, Hanlar bölgesi ve Bakırcılar Çarşısı bağlantısında topografya, bitkisel ve yapısal öğelerin uyumları tekrar gözden geçirilerek birbiriyle olan bağlantıları

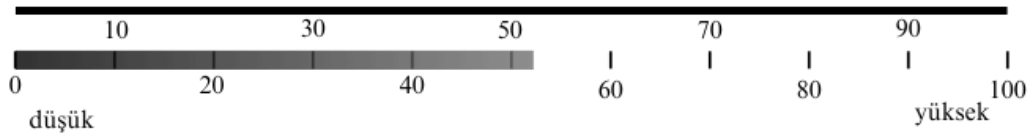
Şekil 6.2’de kuzey rotanın parametreler ölçütünde daire grubu grafiği, rota haritası ile birlikte gösterilmiştir. 6 ana parametre, en yüksek puanlama aldığı alt kriter ile birlikte sunulmuştur.

76

Parametrelerin alt kriter kavramları ölçütünde yüksekten düşüğe olan aritmetik ortalama puan sıralaması; tarihi ve kültürel öğelerin varlığı (100), mekânsal çeşitlilik içermesi (92), mekânsal özgünlük varlığı (84), ayırt edici öğelerin ve nirengi noktalarının varlığı (84), yapı ve çevrelerin insan ölçeğine uygunluğu (76), renk ve dokuların tekrarı (72) olarak sıralanmaktadır.

- Kastamonu Kalesi- güney rotası örnek alanı;

Şekil 6. 3 Güney rota görsel peyzaj kalite değerlendirme puan skalası

Görsel peyzaj kalite puanlama sisteminde güney rotanın genel aritmetik ortalama puan değeri 51,68 olarak bulunmuştur. Değerlendirme sonucunda güney rotası; tarihsellik özelliklerine sahip, kimlik ve aidiyet nitelikleri bakımından ise yeterlidir. Rotanın öne çıkan alt kavramları, tarihi ve kültürel öğelerin varlığı (76 puan), bakımlı yapılar ve öğelerin mevcudiyeti (76 puan), yapı ve çevrelerin insan ölçeğine uygunluğudur (76 puan). Uzman grup değerlendirmesi incelendiğinde, güney rotada tarihi ve kültürel öğelerin varlığının hissedildiği anlaşılmaktadır. Ancak bu kriterin, kuzey rotada 100 tam puan olması güney rotaya göre daha güçlü olduğunu göstermektedir. İki rotada da yapı ve çevrelerin insan ölçeğine uygunlukları eşit ve yeterli bulunmuştur (76 puan). Bunun sebebinin, Kastamonu Kalesi eteklerinde bulunan tarihi yapı ve çevrelerinin şehrin diğer kısımlarına nazaran yüksek yapılaşma oranının düşük olması ve geleneksel mahalle yapısını sürdürebilmesidir. Ayrıca, kimlik ve aidiyet parametresine ait alt kriterlerden biri olan bakımlı yapılar ve öğelerin mevcudiyeti kavramı da iki rotada yakın ve yüksek sonuç elde etmiştir. Bu kritere yüksek puanlama verilmesindeki sebeplerden birinin, 2021 yılı itibarıyla Kastamonu Belediyesi ve Çevre Şehircilik Bakanlığının yürütmüş olduğu tarihi koruma ve yenileme çalışmalarının kale çevresindeki mahallelerde yoğunluklu olarak uygulanması olduğu düşünülmektedir.

Uzman grup değerlendirmesi sonucunda, güney rotada 6 ana parametre içerisinde en düşük aritmetik ortalamaya (30,66) sahip olan kavram uyumdur. Uyum

parametresine ait alt kriter olan topografya, bitkisel ve yapısal öğelerin uyumundan neredeyse söz edilememektedir (28 puan). Booth (1990)'a göre bitki ölçüsü, boşluğun ölçülerini, tasarımın enteresanlığını ve tasarımın sahip olduğu yapısal çerçeveyi doğrudan etkilemektedir. Güney rotaya ait fotoğraflarda, tarihi yapı ve çevreleriyle uyumlu bitkisel tasarımın yörenin ekolojik koşullarına uygun tercih edilmediği, özellikle G1 fotoğrafındaki boşluklarda ve G4 fotoğrafındaki tarihi yapının önüne geçen bitki ölçeklerinde görülmektedir. Yapılan benzer çalışmalarda uyum parametresinin temel estetik karakterlerini oluşturan öğelerden biri olduğunu ve yüksek değere sahip olmasının görsel peyzaj kalite değerini artırmada olumlu etki yarattığı anlaşılmaktadır (Kiper vd., 2017; Özgeriş ve Karahan, 2015; Yılmaz vd., 2013). Araştırması yapılan benzer çalışmalarda da görülmektedir ki, güney rotaya ait görsellerde renk, ölçü, biçim vb. estetik uyumun tam olarak sağlanamaması genel görsel peyzaj kalite puanlamasını olumsuz etkilemiştir.

Rotada, bir diğer alt kriter olan ekolojik koşullara uygun bitki örtüsünün uyumu da uzmanlar tarafından düşük bulunmuştur (32 puan). Bu kriter kuzey rotada da düşük puan (24) elde etmiş ve iki rotanın da genel olarak yöreye uygun olmayan bitki örtüsüne sahip oldukları değerlendirilmedi anlaşılmıştır. Renk ve dokuların tekrarı G2 fotoğrafında nispeten hissedilse de genel anlamda eksik bulunmuştur.

Uyum, tüm parametreler içerisinde güney rota için en düşük ortalamaya sahip kavram olmasına rağmen, çalışmada en düşük alt kriter kavramı konforda olmaktadır. Kentsel donatı elemanlarının zenginliği uzmanlar tarafından yok denecek kadar az puanlama (16) almıştır. Özgeriş (2018)'e göre kentlerde uygulanan donatı elemanları seçimlerinde ve kullanımlarında yapılan hatalı tercihler, kargaşa yaratmakla birlikte görsel kirliliğe de sebep olmaktadır. Fotoğrafların çoğunda tarihi çevre dokusuna uymayan donatı elemanları göze çarpmakta ve görsel kirlilik oluşturarak peyzaj kalitesini düşürdüğü tespit edilmektedir.

Güney rotanın görsel peyzaj kalite değerlerinin yükselmesi için; kentsel donatı elemanlarının fonksiyonellikleri artırılması ve estetik olarak geliştirilmesi, renk ve doku tekrarlarının sağlanarak tutarlı bir alan haline dönüştürülmesi, mekânların net, seçilebilir hale getirilerek ayırt edici öğelerin ve nirengi noktalarının öne çıkarılması

Parametrelerin alt kriter kavramları ölçütünde yüksekten düşüğe olan aritmetik ortalama puan sıralaması ise; bakımlı yapılar ve öğelerin mevcudiyeti (76), tarihi ve kültürel öğelerin varlığı (76), yapı ve çevrelerin insan ölçeğine uygunluğu (76), yönlendirici unsurların varlığı (68), mekânsal çeşitlilik içermesi (68), renk, doku tekrarı ve ekolojik koşullara uygun bitki örtüsünün uyumu (32) olarak sıralanmaktadır.

Genel olarak iki rota birbiri ile karşılaştırıldığında farklılıkların olduğu tespit edilmektedir. Kuzey rota tüm parametrelerde diğerine göre daha yüksek puan elde etmiştir. Uzmanlar tarafından yapılan değerlendirmede güney rota aritmetik ortalama değeri kuzey rotaya göre 15,2 puan geride sonuçlanmıştır. İki rotanın da en güçlü oldukları parametreler tarihsellik, kimlik ve aidiyettir. Güney rotada bu iki parametre değeri birbirine 0,33'lük farkla oldukça yakındır. Öztürk vd. (2018)'nin çalışmasında da tarihi çevrelerde görsel peyzaj kalitesi için seçilen parametreler içinde en yüksek değer hem kullanıcı hem de uzman grup tarafından tarihsellik parametresi olmuştur. Ayrıca, Tüfekçioğlu (2008)'nin araştırmasında da tarihsellik ve mekân kimliği kavramları baskın bulunarak benzerlik göstermektedir.

Çalışmada seçilen örnek alanların görsel peyzaj kalite puanları birbirinden oldukça farklı sonuçlanmıştır. Buna karşın, iki rota özelinde en düşük (konfor, uyum) ve en yüksek (tarihsellik, kimlik ve aidiyet) ortalamaya sahip parametreler paralellik göstererek aynıdır. Sonucunda bütün olarak bakıldığında, örnek alanların görsel kalitesini düşüren parametre kavramları benzerlik göstermektedir. Bu bilgiler ışığında Kastamonu ili kent merkezinde bulunan Kastamonu Kalesi kuzey ve güney rotalarının görsel kalitelerinin artırılması için öneriler getirilmektedir. Bunlar;

- Yerel yönetim ve kamu iştirakleriyle uygulanacak olan bakım ve onarım çalışmalarının tek bir yapı veya tek bir cadde üzerinden değil mahalle boyutunda ele alınması gerekmektedir. Bu sayede, kentte uyumsuz yapılaşmaların önüne geçilerek tarihi kent dokusunun bütünlüğü korunacaktır.
- Kentsel alanda uyum dengesine olumlu etkisi olan peyzaj öğelerinin birbirleri ile uyumu göz önüne alınmalı ve tarihi çevrelerle bütünleştirilmesi gerekmektedir.

- Tarihi yapı ve çevrelerin kentte görünürlükleri önemlidir. Görünürlüğü azalan herhangi bir yapı zaman içerisinde göz ardı edilmeye, bir anlamda terk edilmeye mahkum olmaktadır. Bu nedenle, tarihi yapı ve çevrelerinin, sınırları belirgin, seçilebilir ve net mekânlar olması gerekmektedir. Bunun aksi durumunu oluşturmaya olanak sağlayacak yapılaşmaların önüne geçilmelidir.
- Kentsel donatı elemanlarının fonksiyonellikleri artırılmalı ve tasarımları tarihi çevrelere uygun hale getirilmelidir. Özellikle insan yoğunluğunun yüksek olduğu Nasrullah Meydanı ve çevresinde bulunan donatı elemanlarının fonksiyonel anlamda yetersizliği ve tasarımsal eksikliği giderilmelidir.
- Kentsel sit alanı içerisinde bulunan tarihi konut alanlarının yıkılarak yerlerini betonarme inşalara bırakmasının önüne geçilmeli ve yapıların mevcut halleri iyileştirilerek tekrar hayata kazandırılmalıdır.
- Tarihi çevrelerde kentsel konforun iyileştirilmesi amacıyla yaya yollarının çoğaltılması gerekmektedir.
- Ekolojik koşullara uygun doğal bitki örtüsü tercihleri alanın doğallığını ve uyumunu ön plana çıkaracağı gibi kentin eşsizliğini de olumlu etkileyecektir.
- Alanlarda yönlendirmelerin gereken noktalarda, amaca ve işleve uygun halde yapılması gerekmektedir.
- Kuzey rota aksında ticari faaliyetlerin yoğunluğu sebebiyle trafik sıkışıklığı oluşmakta ve bu durum ses, gürültü ve sıkışıklık gibi problemlere yol açmaktadır. Bu nedenle, kamuya ait katlı otoparklar çoğaltılarak hem yerel halka hem de turistlere alanda rahat dolaşım imkanı sağlanmalıdır.
- Renk, doku, armoni, bitkisel tasarım vb. estetik faktörlerin uyumları tarihi çevre içinde bütün olarak düşünülmeli ve bu doğrultuda tasarımlar uygulanmalıdır.

Sonuç olarak, Kastamonu ili kent merkezinde sit alanı içerisinde bulunan ve cazibe noktası olan Kastamonu Kalesi ve çevresi örnek alan olarak değerlendirilmiş ve bunun sonucunda kategoriler üzerinden öneriler geliştirilmiştir. Sunulan önerilerin uygulanması durumunda Kastamonu ilinde bulunan tarihi çevrelerin görsel peyzaj kalite değerlerinin yükselmesi ve kentlilerin yaşam kalitelerinin olumlu yönde etkilenmesi beklenmektedir. Tarihi çevrelerde yapılacak olan bu tür çalışmalar ile sonraki nesillere koruma bilinci aktararak, kültürel değerlere sahip çıkmanın önemi algısının artırılması planlanmaktadır.

Tasarım, planlama ve uygulama süreçlerinden önce yapılan görsel peyzaj kalite değerlendirilmeleri tasarım uygulamalarına altlık oluşturmaktadır ve yol haritası çizmektedir. Bunlara ek olarak, peyzaj kalitesinin analiz edilmesiyle birlikte turizm, rekreasyon alanları, kültürel miras alanları ve yaşam alanları için daha sağlıklı olanaklar oluşmaktadır. Bu şekilde uygulaması planlanan alanların sunacakları görsel ve kentsel kalite değerleri kişilerin içinde yaşadıkları kentle olan bağlarını kuvvetlendirecek ve sorumluluk bilincini geliştirecektir.

KAYNAKLAR

- Acarlı, B., & Kiper, T. (2018). Kent Meydanlarının Geçmiş ve Günümüz Görüntülerinin Görsel Peyzaj Kalitesinin Saptanması: İstanbul İli Taksim Meydanı Örneği. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 8(17), 15-31.
- Ahunbay, Z. (2009). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Ak, M. (2010). Akçakoca kıyı bandı örneğinde görsel kalitenin belirlenmesi ve değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 156s. Ankara.
- Akbarishahabi, L. (2022). İnsan Ölçeğinde Tasarlanan Kentsel Mekanlar ve Kent Sakinlerinin Aidiyet Duyguları Üzerine Bir Değerlendirme . *Kent Akademisi Dergisi*, 15(1), 136-154.
- Anonymous. (2000). European Landscape Convention. Council of Europe, ETS no.176, Florence, Italy.
- Antonsich, M. (2010). Searching for belonging—An analytical framework. *Geography Compass*, 4(6), 644-659.
- Arabacıoğlu, F. P., & Aydemir, I. (2007). Tarihi çevrelerde yeniden değerlendirme kavramı. *YTÜ Mim. Fak. Dergisi*, 204-12.
- Arı, Y. (2005). Amerikan Kültürel Coğrafyasında Peyzaj Kavramı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 311-339.
- Arthur, L. M., & Boster, R. S. (1976). *Measuring scenic beauty: a selected bibliography*. Colorado: USDA Forest Service General Technical Report RM-25.
- Asar, H. (2011). Tarihi Türk ticaret yapıları kapsamında Kastamonu hanları. Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Konya.
- Aşur, F., & Alphan, H. (2018). Görsel Peyzaj Kalite Değerlendirmesi ve Alan Kullanım Planlamasına Olan Etkileri. *Yüzuncü Yıl University Journal of Agricultural Sciences*, 28(1), 117-125.
- Ateş, M. M. (2022). İstanbul İli Karaköy Bölgesi'nin Görsel Peyzaj Değerlendirmesi. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.

- Aydınlı, Ö. İ. (2023). Kastamonu kenti imar uygulamalarının tarihi kent dokusuna etkilerinin belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Bacon, W.R. (1979). *The visual management system of forest service*. USDA: Washington, DC, USA: USDA Forest Service General Technical Report PSW.
- Bakırcı, S. (2005). Kastamonu tarihi kent merkezi'nin peyzaj mimarlığı açısından değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Baydil, E., İbret, B.Ü. (1999). "Kastamonu Şehrinin Tarihi Gelişimi ve 1924/1925 Şehir Planı Üzerine Bir Değerlendirme". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1, Kastamonu.
- Bayraktar, M. (2017). Kastamonu'da Üç Tarihî Külhan Kazanı. *Vakıflar Dergisi*, 0(47), 99 - 132.
- Behçet, M. (1998). "*Kastamonu Eski Eserleri (Kastamonu Asar-ı Kadimesi)*". (Hazırlayan Musa Cihangir), Kastamonu Valiliği İl Özel İdaresi Yayınları, Kastamonu.
- Belkayalı, N. (2022). Tarihi Alanların Ses Karakterinin Belirlenmesi: İsmailbey Külliyesi. *Kent Akademisi Dergisi*, 15(1), 393-408.
- Bell, S. (1999). *Landscape Pattern, Perception And Process*. E&FN Spon, London.
- Belleyici Köse, N. (2007). Kastamonu Taşköprü tarihi kent dokusunun peyzaj mimarlığı açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Belli, Oktay ve İzzet Günday Kayaoğlu. (1995). "Kastamonu Bakırcılığı". *Kültür ve Sanat 27* (Kastamonu Özel Sayısı). Ankara: İş Bankası Yayını. 44-46.
- Benliay A., Soydan O., Kayku M. (2015). Aspendos-Sillyon- Perge Bisiklet Güzergahı Örneğinde Peyzaj Görsel Kalitesi ve Peyzaj Özelliklerinin Değerlendirilmesi. *Artium*, 3(1), 48-64.
- Bilici, Z. K. (2000). 13.yüzyılda Kastamonu: Ortaçağ Kent Dokusu Üzerine Bazı Belirlemeler. *Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri. (1. Baskı) içinde*, s. 81-88. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Bogenç, Ç., Bekçi, B. ve Üçok, M. (2018). Kent Parklarında Sosyalleşme Mekânlarındaki Görsel Kalite Değerlendirmesi; Rize Sahil Parkı Örneği. *In Proceedings of European Conference on Science* (s. 381-386). Antalya: Art & Culture (Ecsac-2018).

- Booth, N. (1990). Basic Elements of Landscape Architectural Design, Department of Landscape Architectural, Ohio State University, USA, Waveland Pres, Inc. Illinois, s.315.
- Boster, R. S. (1971). A critical appraisal of the environmental movement . *Journal of Forestry*, 69(1), 12-16.
- Bozhüyük, Z. R. (2007). Erzurum kent merkezindeki bazı tarihi yapı ve çevrelerin üzerine görsel etki değerlendirmesi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Burley, J.B. (1997). Visual and ecological environmental quality model for transportation planning and design. *Transportation Research Record*. 1549, 54–60.
- Burton, L. (1968). *Forest landscape description and inventories; a basis for land planning and design*. Pacific Southwest Forest and Range Experiment Station, U.S. Department of Agriculture, 1968.
- Carlson, A. A. (1977). On the possibility of quantifying scenic beauty. *Landscape Planning*, 4,131-172.
- Carmona, M. (2010). *Public places, urban spaces: the dimensions of urban design*. New York: Routledge.
- Chappells, H. (2010). Comfort, well-being and the socio-technical dynamics of everyday life. *Intelligent Buildings International*, 2(4), 286-298.
- Clay, G., & Daniel, T. (2000). Scenic Landscape Assessment: The Effects Of Land Management Jurisdiction On Public Perception Of Scenic Beauty. *Landscape and Urban Planning*(49), 1-13.
- Cohen, N. (2001). *Urban planning conservation and preservation*. New York: McGraw – Hill Companies.
- Craik, K. H. (1975). Individual variations in landscape description. *Stroudsburg (Pennsylvania)*, Dowden, Hutchinson and Ross.
- Çakıcı, I. (2007). Peyzaj Planlama Çalışmalarında Görsel Peyzaj Değerlendirmesine Yönelik Bir Yöntem Araştırması. Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Çelik, D., & Açıksöz, S. (2014). Planlama Sürecine Görsel Peyzaj Analizi ile Etik Yaklaşım: Amasra Örneği. 2nd International Symposium on Environment And Morality, 24-26 October, pp: 320-331, Adıyaman.

- Çelik, M. (2013). Kent Parklarının Görsel Peyzaj Algısının Denizli İli Örneğinde İrdelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Çerçi, S. (2012). Geçmişten Günümüze Çevresel Kalite Değişiminin Çeşitli Parametrelerle İrdelenmesi. *Niğde Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 1(1), 66–74.
- Çeven, E. A. (2021). Kentsel Koku Peyzajları: Kastamonu Kentsel Sit Alanı, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Kastamonu.
- Çiftçi, F. (2006). *Mahalli Basın Işığında Milli Mücadelede Kastamonu ve Çevresi*. Kastamonu: Kastamonu Belediye Başkanlığı Yayınları.
- Çılgınoğlu, H., & Helveci, Ü. (2022). İnanç Turizminde Merkezler ve Bölge İnsanın Bu Merkezlerle Etkileşimi: Kastamonu Örneği. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 11(3), 1515-1542.
- Dağlı, Y. (2005). “Evliya Çelebi Seyahatnâmesi’nde Kastamonu”. *İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri (18-20 Eylül 2003)* (s. 195-205). Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.
- Daniel, T. (2001). Whither scenic beauty? Visual landscape quality assessment in the 21st century. *Landscape and Urban Planning*, 54, 267-281.
- Daniel, T.C., Boster, R.S. (1976). Measuring landscape esthetics: the scenic beauty estimation method. USDA Forest Service Research Paper, RM-167, Rocky Mountain Forest and Range Experiment Station, Fort Collins, CO.
- Daniel, T.C., et al. (1977). Mapping the scenic beauty of forests landscapes. *Leisure Sciences*, 1(1), 35–52.
- Darkot, B. (1977). “Kastamonu”. İslam Ansiklopedisi, C.6. Milli Eğitim Bakanlığı Yayını. s. 399-403.
- Demirbaş, Y. (2022). Tarihi Yapı ve Çevrelerinin Görsel Peyzaj Kalitesi Analizi: Trabzon Kenti Örneği. Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Dinçer, A. (2011). Görsel peyzaj kalitesinin ‘biçimsel estetik değerlendirme yaklaşımı ile irdelenmesi üzerine bir araştırma. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Elinç, H. (2011). Görsel Kalite Değerlendirmesi Yöntemi ile Antalya İli Alanya ilçesindeki Abdurrahman Alaeddinoğlu ve Alanya Belediye Başkanları Kent

- Parklarının İrdelenmesi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Eruzun, C. (1992). Korumada Kentsel Tasarım Boyutu ve Uygulama Sorunsalı. MSÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.
- Evcin, Ö. (2012). Orman yangınlarının biyoçeşitliliğe etkileri. *Uluslararası Yangın Sempozyumu*, (s. 221-226). Kastamonu.
- Ewing, R., Handy, S., Brownson, R., Clemente, O., & Winston, E. (2006). Identifying and measuring urban design qualities related to walkability. *Journal of Physical Activity and Health*, 3(1), 223-240.
- Eyüpgiller, K. K. (1999). *Bir Kent Tarihi Kastamonu*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Eyüpgiller, K., Topçubaşı, M., Polat I. (2008). Kastamonu'da 19. Yüzyıl Ticaret Yapıları. *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 25(2), 1-20.
- Fines, K. (1968). Landscape evaluation: A research project in East Sussex. *Regional Studies*. 2,41-55.
- Garré, S. M., Gulinck, H. (2009). The Dual Role of Roads in The Visual Landscape: A Case-Study in the Area Around Mechelen (Belgium). *Landscape and Urban Planning*, 92: 125-135.
- Gobster, P.H. (1999). An Ecological Aesthetic For Forest Landscape Management. *Landscape Journal*(18), 54-64.
- Gültürk, P. (2013). Tekirdağ kent merkezi kıyı şeridinin görsel peyzaj kalitesi yönünden değerlendirilmesi. Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 130s. Tekirdağ.
- Günay, Z. (2012). Tarihi Çevre ve Kültürel Miras. M. Ersoy içinde, *Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük* (s. 418-419). İstanbul: Ninova Yayıncılık.
- Hardal, S. (2012). Açık Alanlarda Görsel Kalite Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma: Yıldız Korusu Örneği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Hepcan, C. (2003). The Study in the context of visual impact assessment of Urla (İzmir) town center and its environs. İzmir: Ege University, Institute of Science and Landscape Architecture Department, M.Sc.
- İbret, B.Ü. (2004). “Kastamonu Nüfusunun Gelişim, Dağılım ve Yoğunluk Özellikleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(1).

- İbret, Ü. B. (2018). Kastamonu İlinin Coğrafi Özellikleri-Geographical Features of Kastamonu (Turkey). 81 İlde Kültür ve Şehir-KASTAMONU. *Kastamonu Valiliği Yayını*, 16-25.
- İbret, Ü. vd. (2015, Temmuz). “Kastamonu Şehrinde Kültür ve İnanç Turizmi”. *Marmara Coğrafya Dergisi*(32), 250.
- ICOMOS. (1987). Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas (Washington Charter 1987). Adopted by ICOMOS General Assembly in Washington DC.
- ICOMOS. (1964). II.International Congres of Architects and Technics of Historical Monuments. Venice.
- Irmak M.A, Yılmaz H. (2010). Farklı Peyzaj Karakter Alanlarına Göre Doğal ve Kültürel Kaynak Değerlerinin Görsel Analizi: Erzurum Örneği. *GOÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 27(2), 45-55.
- Iverson, W.D., Sheppard, S.R.J., Strain, R.A. (1993). Managing regional scenic quality in the Lake Tahoe Basin. *Landscape Journal*, 12 (1), 23–39.
- K.İ.Y, “Kastamonu İl Yıllığı”. (1993).
- Kalın, A. (2004). Çevre Tercih ve Değerlendirmesinde Görsel Kalitenin Belirlenmesi ve Geliştirilmesi: Trabzon Sahil Bandı Örneği (doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Trabzon.
- Kane, P. S. (1981). Assessing landscape attractiveness: a comparative test of two new methods. *Applied geography*, 1(2), 77-96.
- Kang, N., & Liu, C. (2022, September). Towards landscape visual quality evaluation: methodologies, technologies, and recommendations. *Ecological Indicators*, 142(May).
- Kankal, A. (2004). *Türkmen'in Kaidesi Kastamonu (XV-XVIII. Yüzyıllar Arası Şehir Hayatı)*. Ankara: Zafer Matbaası.
- Kaplan, R., Kaplan, S., & Ryan, R. L. (1998). With People in Mind: Design and Management of Everyday Nature.
- Kaptanoğlu, A. Y. Ç. (2006). Peyzaj değerlendirmesinde görsel canlandırma tekniklerinin kullanıcı tercihi etkileri. İstanbul Üniversitesi. Orman Fakültesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 203 s. İstanbul.
- Karasalihoğlu, M. (2020). Prehistorik Çağlardan Doğu Roma Dönemi Sonuna Kadar Kastamonu Kentinin Kültürel Tabakalaşması. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 10, 279-300.

Kastamonu Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü. (2022).

Keleş, Emine & Atik, Damla & Bayrak, Gokcen. (2018). Visual Landscape Quality Assessment in Historical Cultural Landscape Areas. *European Journal of Sustainable Development*, 7. 287-300.

Kiper T., Cengiz T. (2016). İstanbul İli Beşiktaş İlçesi Kıyı Bandı Örneğinde Görsel Peyzajların Tanımlanması., (s. 1330-1342). 1st International Scientific Researches Congress –Humanity and Social Sciences (Ibad-2016), May 19 - 22, 2016 Madrid, Spain.

Kiper, T., Korkut, A., & Topal, T. Ü. (2017). Görsel peyzaj kalite değerlendirmesi: Kıyıköy örneği. *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*, 20(3), 258-269.

Knox, P.L and Marston, S.A. . (2003). Places and regions in Global Context: Human Geography. 2nd Edition. Pearson Education Inc, New Jersey.

Kuban, D. (2000). *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu: Kuram ve Uygulama*. İstanbul: Yem Yayınları.

Kuban, D. (2001). *Türkiye’de Kentsel Koruma Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Kuşcuoğlu, G. Ö. (2019). Tarihi çevrelerde alan yönetiminin sürdürülebilirliği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Kuter, N., & Aytaş, İ. (2013). Görsel peyzaj kalitesinin değerlendirilmesinde kullanılan yöntemler. *Peyzaj Mimarlığı 5. Kongresi*, (s. 737-753). Adana.

Laurie, I.C. (1975). Aesthetic Factors in Visual Evaluation. in: Zube, E.N., Brush, R.O., Fabos, J.G. (Eds.) *Landscape Assessment: Values, Perceptions and Resources*. Dowden Hutchinson and Ross, Stroudsburg, 102-118.

Laurie, M. (1975). *Introduction to landscape architecture*. New York: American Elsevier Pub. Co.

Leopold, L. (1969). Quantitative comparisons of some aesthetic factors among river. U.S.Department of Interior. U.S. Geological Survey Circular 620. Washington, D.C.

Litton, D. (1968). The assessment of scenery as a natural resource. *Scottish Geographical Magazines*. 84, 219–293.

Lothian, A. (1999). Landscape and the philosophy of aesthetics: Is landscape quality inherent in the landscape or in the eye of the beholder? *Landscape and Urban Planning*, 44: 177-198.

- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Cambridge: MA: MIT Press.
- Martínez-Harms, M., & Balvanera, P. (2012). Methods for mapping ecosystem service supply: a review. *International Journal of Biodiversity Science, Ecosystem Services & Management*, 8(1-12), 17–25.
- Meinig DW Introduction, in: D. W. Meinig (Editor). (1979). the Interpretation of Ordinary Landscapes. *Geographical Essays*, Oxford University Press, USA, pp. 1-7.
- Ocakçı, M. (1995). Şehir Kimliği ve Çevre İlişkileri. *Kent ve Çevre Planlamaya Ekolojik Yaklaşım, 17. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu*, (s. 163-170). M.S.Ü, İstanbul, 4-6 Kasım.
- Oktay, H., & Erdoğan, R. (2020). Bitkisel Tasarımların Formal (Biçimsel) Estetik Model Bağlamında Değerlendirilmesi: Antalya Konyaaltı Bölgesi. *Mediterranean Agricultural Sciences*, 33(1), 51-57.
- Ovstedal, L., & Ryeng, E. (2002). Understanding Pedestrian Comfort In European Cities: How To Improve Working Conditions?. Association for European Transport. Norway.
- Ozturk, S., Ayan, E., & Isinkaralar, O. (2018). Visual landscape evaluation of Kastamonu clock tower environment as a historical urban area. *Fresenius Environmental Bulletin*, 27(12), s. 9617-9625.
- Özgeriş, M. (2018). Kentsel Donatı Elemanlarının Kent Dokusu Yönünden Değerlendirilmesi: Erzurum İli Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 18(2), 561-574.
- Özgeriş, M., & Karahan, F. (2015). Rekreatyonel Tesislerde Görsel Kalite Değerlendirmesi Üzerine Bir Araştırma: Tortum Ve Uzundere (Erzurum) Örneği. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 16(1): 40-49.
- Özgüç, İ. (2014). TEM Hadımköy-Kınalı arası peyzaj planlaması üzerinde görsel araştırmalar. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 49(2), 115-132.
- Özhancı, E., & Yılmaz, H. (2011). Rekreatyon Alanlarının Görsel Peyzaj Kalitesi Yönünden Değerlendirilmesi; Erzurum Örneği. *Iğdır Üni. Fen Bilimleri Enst. Dergisi*, 1(2), 67-76.
- Öztürk, S., Özdemir, Z. (2013). Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Yaşam Kalitesine Etkisi: Kastamonu Örneği. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 109-116.

- Özvan, H. & Bostan, P. (2019). Çeşitli Yöntemlerin Karşılaştırılması ile Görsel Estetik Kalite Değerlendirilmesi. *Yuzuncu Yıl University Journal of Agricultural Sciences* , 29 (1) , 159-167.
- Özvan, H. (2020). Van Gölü Doğu Kıyı Alanlarının Görsel Peyzaj Kalitesi Açısından Değerlendirilmesi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Özyaba, M. (1999). Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Ders Notları No:54, 424-467, Trabzon.
- Parlar, B. (1996). Kastamonu Yakup Ağa İmareti restorasyon projesi (Doctoral dissertation, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Perihan, M., & Aşur, F. (2020). Tarihi Kentsel Peyzaj ve Kent Kimliği İlişkisi . *Kent Akademisi*, 13(1), 163-175.
- Polat, Z., Köşe, H., & Arabacı Hayalioğlu, B. (2022). Türkiye’de Görsel Kalite Analizi Yönteminin Peyzaj Araştırmalarına Yansımaları. *Kent Akademisi*, 15(1), 409-438.
- Shafer Jr., E., Hamilton Jr., J.F., Schmidt, E.A. (1969). Natural landscape preference: a predictive model. *Journal of Leisure Research*, 1, 1–19.
- Şahin, N., & Kurul, E. (2009). A history of the development of conservation measures in Turkey: from the mid 19th century until 2004. *METU JFA*, 26(2):19-4.
- Tanrıbir, E., & Akten, M. (2020). Isparta Kent Merkezinin Mekânsal Algı Değerlendirmesi. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 5(2), 165-180.
- Taylor, J. G., Zube, E. H. ve Sell, J. L. (1987). Landscape Assessment and Perception Research Methods. W. M. In R. W. Marans içinde, *Methods in Environmental and Behavioral Research* (s. 361- 393). Van Nostrand, New York.
- Temelli, M. (2008). Çukurova Üniversitesi Yerleşkesi Örneğinde Görsel Etki Değerlendirme Çalışmalarına Metodolojik Bir Yaklaşım, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- TUIK. (2023). 29.02.2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=49685> adresinden alındı

- Tuna, A. (2020, October). Spatial Quality Assessment in Historical Urban Environment: Malatya-Battalgazi Case. *Online Journal of Art and Design*, 8(4), 308-321.
- Tüfekçioğlu, H. K. (2008). Tarihsel çevrede görsel peyzaj kalite değerlendirmesi İstanbul Yedikule örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tveit MS ve Sang AO. (2014). Landscape assessment in metropolitan areas – developing a visual indicator-based approach. *SPOOL*, 1(1).
- Tveit, M., Ode, A., Fry, G. (2006, July). Key Concepts in A Frame For Analysing Visual Landscape Character. *Landscape Research*, 31(3), 229-255.
- Tyrvalinen, L., H. Silvennoinen, O. Kolehmainen,. (2003). Ecological and aesthetic values in urban forest management. *Urban Forestry & Urban Greening*, 1(3), 135-149.
- Ulrich, R. S. (1984). View through a window may influence recovery from surgery. *Science*, 224(4647), 420–421.
- United State Forest Service. (1973). National forest landscape management. U.S. Department of Agriculture, Agriculture Handbook no. 434. U.S. Government Printing Office.
- Uzun, F. Ç. (2018). Kastamonu Tabiat Parklarının Görsel Kalite Analizi. *Yüksek Lisans Tezi*. Kastamonu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı.
- Val, G.F., Atauri, A.J. ve Lucio, J. (2006). Relationship between landscape visual attributes and spatial pattern incides: a test study in Mediterranean climate landscapes. *Landscape and Urban Planning*, 77(4), 393-407.
- Velioğlu, A. (1992). Tarihi çevre içinde mimari tasarım ve süreci üzerine bir araştırma . Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Wherrett, J. (1996). Visualization techniques for landseape evaluation. Literature review. The Macaulay land use research institute (Mluri), Aberdeen Scotland.
- Yaman, Z. (2003). Kastamonu Turizm Envanteri.
- Yardımcı, S., Sezen I. ve Akpınar Külekçi E. (2019). Tarihi Yapı ve Çevresinin Görsel Kalite Analizi: Diyarbakır Kenti Örneği. *II. Uluslararası Mimarlık ve Mühendislik Kongresi*. 22-24 Nisan 2019, Marmaris, Türkiye.
- Yavaş, D. (1999). "İBN NECCÂR CAMİİ". *TDV İslam Ansiklopedisi*, 20, 231.

- Yılmaz Saygın, N., Kiper, N., & Güçer, E. (2004). Bir Stüdyo Çalışması, İYTE: Alaçatı Tarihi Yerleşim Alanı Koruma Projesi. *PLANLAMA*, 34-47.
- Yılmaz, H., Özhancı, E., & Tekin, H. (2013). Ödüllü Peyzaj Fotoğraflarına Analitik Bir Yaklaşım. *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2: 151-168.
- Zube, E. H. (1974). Cross-Disciplinary and Inter Mode Agreement On the Description and Evaluation of Landscape Resources. *Environment and Behavior*, 6, 69-89.
- Zube, E.H., Sell, J.L., Taylor, J.G. (1982). Landscape perception: research, application and theory. *Landscape Planning*, 9, 1-33.
- URL-1. (2024). 24.01.2024 tarihinde <https://kastamonu.tarimorman.gov.tr/Menu/46/Cografi-Yapisi> adresinden alındı
- URL-2. (2024). 25.01.2024 tarihinde <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-169990/iklim-ve-bitki-ortusu.html> adresinden alındı
- URL-3. (2024). 30.01.2024 tarihinde <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-63806/tarihce.html> adresinden alındı
- URL-4. (2024). 01.04.2024 tarihinde <https://www.turkishmuseums.com/museum/detail/2110-kastamonu-livapasa-konagi-etnografya-muzesi/2110/1> adresinden alındı
- URL-5. (2024). 02.04.2024 tarihinde <https://www.kastamonu.bel.tr/v2/portfolio/ugurlu-konagi/> adresinden alındı

EKLER

EK A. Anket Formu

Aşağıda yer alan foto anket çalışması **Sena Ayvadoğlu** yürütücülüğünde gerçekleştirilen **“Kastamonu Kent Merkezinde Bulunan Tarihi Çevrelerin Görsel Peyzaj Kalite Değerlendirmesi”** başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılmak için yapılmaktadır. Kastamonu’da bulunan tarihi çevrelerin görsel peyzaj kalitesini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmadan elde edilen veriler hiç bir şekilde 3. şahıslarla paylaşılmayacaktır.

Anket Soruları;

1-Mesleğiniz nedir?

- ☐ Peyzaj Mimarı ☐ Şehir Plancısı ☐ Mimar ☐ Orman Mühendisi
☐ Fotoğrafçı ☐ Sosyolog ☐ Arkeolog ☐ Sanat Tarihçisi ☐ Diğer

2-Kastamonu Kalesi Kuzey Rotası Görsel Peyzaj Kalite Değerlendirmesi

ANA PARAMETRELER	ALT PARAMETRELER	DEĞERLENDİRME
TARİHSELİK	Tarihi ve kültürel öğelerin varlığı	
	Tarihi zaman katmanlarının görünürlüğü	
	Tarihi öğelerin korunmuşluğu	
	Tarihi devamlılığı olan alanın varlığı	
	Çarpan 4 x	
	Toplam	
UYUM	Topografiya, Bitkisel Öğeler ve Yapısal Öğelerin Tasarımsal Uyumu	
	Renk ve dokuların tekrarı	
	Ekolojik koşullara uygun bitki örtüsünün uyumu	
	Çarpan 4 x	
	Toplam	
OKUNABİLİRLİK	Alanda bulunan özgün imgelerin varlığı	
	Yönlendirici unsurların varlığı	
	Mekansal sınırların belirginliği	
	Ayrt edici öğelerin ve nirengi noktalarının varlığı	
	Çarpan 4 x	
	Toplam	
MEKANSAL ALGI	Doluluk-boşluk dengesi	
	Mekansal derinlik algısı	
	Mekansal netlik, açıklık ve seçilebilirlik	
	Mekansal çeşitlilik içermesi	
	Çarpan 4 x	
	Toplam	
KONFOR	Yapı ve çevrelerin insan ölçeğine uygunluğu	
	Kentsel donatı elemanlarının fonksiyonelliği	
	Kentsel donatıların tasarımsal (renk, doku, armoni vb.) zenginliği	
	Altyapı sorunlarının olmaması	
	Çarpan 4 x	
	Toplam	
KİMLİK VE AİDİYET	Terk edilmemiş alanların varlığı	
	Bakımlı yapılar ve öğelerin mevcudiyeti	
	Temiz ve bakımlı alanların varlığı	
	Mekan kimliğinin algılanması	
	Gizem duygusu oluşturan alanların varlığı	
	Mekansal özgünlük varlığı	
	Çarpan 4 x	
	Toplam	

3-Kastamonu Kalesi Güney Rotası Görsel Peyzaj Kalite Değerlendirmesi

ANA PARAMETRELER	ALT PARAMETRELER	DEĞERLENDİRME
TARİHSELLİK	Tarihi ve kültürel öğelerin varlığı	
	Tarihi zaman katmanlarının görünürlüğü	
	Tarihi öğelerin korunmuşluğu	
	Tarihi devamlılığı olan alanın varlığı	
	Çarpan 4 x	
	Toplam	
UYUM	Topografya, Bitkisel Öğeler ve Yapısal Öğelerin Tasarımsal Uyumu	
	Renk ve dokuların tekrarı	
	Ekolojik koşullara uygun bitki örtüsünün uyumu	
	Çarpan 4 x	
	Toplam	
OKUNABİLİRLİK	Alanda bulunan özgün imgelerin varlığı	
	Yönlendirici unsurların varlığı	
	Mekansal sınırların belirginliği	
	Ayrt edici öğelerin ve nirengi noktalarının varlığı	
	Çarpan 4 x	
	Toplam	
MEKANSAL ALGI	Doluluk-boşluk dengesi	
	Mekansal derinlik algısı	
	Mekansal netlik, açıklık ve seçilebilirlik	
	Mekansal çeşitlilik içermesi	
	Çarpan 4 x	
	Toplam	
KONFOR	Yapı ve çevrelerin insan ölçeğine uygunluğu	
	Kentsel donatı elemanlarının fonksiyonelliği	
	Kentsel donatıların tasarımsal (renk, doku, armoni vb.) zenginliği	
	Altyapı sorunlarının olmaması	
	Çarpan 4 x	
	Toplam	
KİMLİK VE AİDİYET	Terk edilmemiş alanların varlığı	
	Bakımlı yapılar ve öğelerin mevcudiyeti	
	Temiz ve bakımlı alanların varlığı	
	Mekan kimliğinin algılanması	
	Gizem duygusu oluşturan alanların varlığı	
	Mekansal özgünlük varlığı	
	Çarpan 4 x	
	Toplam	

EK B. Etik Kurul Kararı

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Fen ve Mühendislik Bilimleri Bilimsel Araştırma ve
Yayın Etiği Kurulu

TOPLANTI SAYISI
4

KARAR SAYISI
2

TOPLANTI TARİHİ
18.04.2024

DAĞITIM YERLERİNE

Prof. Dr. Sevgi ÖZTÜRK'ün yardımcı araştırmacı, Sena AYVADOĞLU'nun sorumlu araştırmacı olarak yapmayı planladıkları "Kastamonu Kent Merkezinde Bulunan Tarihi Çevrelerin Görsel Peyzaj Kalite Değerlendirmesi" isimli çalışması, Kurulumuzca uygun bulunmuştur.

Bu bilgiler ışığında; onamformlarının gönüllülere imzalatılarak gerekli bilgilendirmelerin yapılması, veri toplama araçlarının(anket, ölçek, mülakat, ...) uygulama izninin gerekli kurumlardan alınması, veri toplamaya etik kurul kararından sonra başlanması ve etik davranış ilkelerine uyulması şartıyla söz konusu araştırmanın yapılması Etik Kurulumuzca uygun görülmüş ve onaylanmasına toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Fatma
KANDEMİRLİ
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Gözde GÜRELLİ
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Murat PEKTAŞ
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Aybaba
HANÇERLİOĞULLARI
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Mahmut
BİLGEHAN
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Yasemin ÇELİK
ALTUNOĞLU
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Korhan ENEZ
Kurul Üyesi

DAĞITIM LİSTESİ

Fen ve Mühendislik Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kuruluna
Sayın Prof. Dr. Sevgi ÖZTÜRK

Belge Doğrulama Kodu: TFC349C

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi: www.kastamonu.edu.tr/belgedogrulama

Adres: Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğü, Kuzeykent Kampüsü, Merkez/Kastamonu

Telefon No: (0 366) 2801012

e-Posta:

Kep Adresi: kastamonuuniversitesi@hs01.kep.tr

Faks No: (0 366) 2801139

İnternet Adresi: www.kastamonu.edu.tr

Bilgi için :

Senden Durur

Raportör

Telefon No:

(0 366) 2801000 - 1144

